

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
UYGULAMALI İKTİSAT ANABİLİM DALI

KOBİ'LERİN YERİ VE ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Roshanak HOSSEINPOUR

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Salih AK

Ankara-2013

ATILIM ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Roshanak HOSSEINPOUR tarafından hazırlanan "Kobilerin Yeri ve Önemi" başlıklı bu çalışma, 29/05/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İktisat Ana Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Bilge HACIHASANOĞLU (Başkan)

Doç. Dr. Mete TÖRÜNER (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Salih AK (Danışman)

ÖNSÖZ

Türkiye ve dünya ekonomisinin ana damarlarını oluşturan KOBİ'lerin, ekonomik büyümenin ve refahın artırılmasında, rekabet gücünün yükseltilmesinde, verimlilik düzeyinin artırılmasında, yenilikçiliğin yerleşmesinde, işsizlikle mücadelede ve toplumsal dengelerin sağlanmasında büyük rolü vardır.

Bu çalışmada KOBİ'lerin tanımı ve önemi, sektörler itibariyle dağılımı, ekonomideki yeri ve önemi, KOBİ'lere yapılan destekler, KOBİ'lerin avantaj ve dezavantajları, kalkınmadaki rolü ve küresel rekabetin KOBİ'ler üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Çalışmamda benden yardımlarını, desteğini, sabrını ve bilgisini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. DR. Salih AK'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Eğitim dönemi boyunca bana destek olan değerli hocalarım Prof. Dr. Sinan SÖNMEZ, Doç. Dr. Mustafa İSMİHAN, Yrd. Doç. Dr. Özgür BOR ve Dr. Esra ŞENGÖR ŞENALP'e teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Üniversitede hep yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Babek ERDEBİLLİ'ye teşekkür ederim.

Ayrıca bana Türkiye'de hiç yabancılık çektirmeyen sevgili arkadaşlarım Aslıhan Toker SİPAHİ, Dicle Durmaz ELMASİĞNE, Mustafa Can KÜÇÜKER ve Alejandra PEDRZAZ'a sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak beni hiç yalnız bırakmayan ve beni destekleriyle hep mutlu eden sevgili eşim Behzad AGHAYARI ve sevgili aileme teşekkürlerimi iletiyorum.

Ankara, 2013

Roshanak Hosseinpour

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VIII
TABLolar LİSTESİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BOLÜM

1.1. GENEL OLARAK KOBİ TANIMI	3
1.2. TÜRKİYE'DE KOBİ TANIMI.....	4
1.2.1. TÜRKİYE'DE 2006'DAN ÖNCE KOBİ TANIMI	4
1.2.2. TÜRKİYE'DE 2006'DAN SONRA KOBİ TANIMI	5
1.2.3. TÜRKİYE'DE 2012'DEN SONRA KOBİ TANIMI	6
1.3. AB' DE KOBİ TANIMI	8
1.4. DİĞER ÜLKELERDE KOBİ TANIMI	9
1.5. KOBİ'LERİN EKONOMİDEKİ YERİ	12
1.5.1. SEKTÖRLER İTİBARIYLA	13
1.5.1.1. SANAYİDE	14
1.5.1.2. HİZMETLERDE	16
1.5.1.3. İTHALAT VE İHRACAT İTİBARIYLA	18
1.5.1.4. İSTİHDAM İTİBARIYLA	22
1.5.1.5. KATMA DEĞER İTİBARIYLA	25
1.6. KOBİ'LERİN AVANTAJLARI	27
1.6.1. KOBİ'LERİN SOSYAL AVANTAJLARI	27
1.6.2. KOBİ'LERİN EKONOMİK AVANTAJLARI	28
1.7. KOBİ'LERİN DEZAVANTAJLARI	29
1.7.1. YAPISAL	29
1.7.2. EKONOMİK	30
1.8. KOBİ'LERİN TEMEL SORUNLARI	31
1.8.1. ÖRGÜTLENME VE YÖNETİM SORUNLARI	32
1.8.1.1. KOBİ'LERİN PLANLAMA DÜZEYİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR	32

1.8.1.2.KOBİ'LERİN ÖRGÜTLEME DÜZEYİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR	32
1.8.1.3.KOBİ'LERİN YÖNELTME DÜZEYİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR	32
1.8.1.4.KOBİ'LERİN EŞGÜDÜMLÜME DÜZEYİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR	33
1.8.1.5. KOBİ'LERİN KONTROL DÜZEYİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR	33
1.8.2. TEDARİK SORUNLARI	34
1.8.3. ÜRETİM YÖNETİMİ İLE İLGİLİ SORUNLAR...	34
1.8.4. PAZARLAMA YÖNETİMİ İLE İLGİLİ SORUNLAR	35
1.8.5. İHRACAT İLE İLGİLİ SORUNLAR	35
1.8.6. FİNANSAL YÖNETİM İLE İLGİLİ SORUNLAR	37
1.8.7. MUHASEBE YÖNETİMİ İLE İLGİLİ SORUNLAR	38
1.8.8. İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ İLE İLGİLİ SORUNLAR	38
1.8.9. HALKLA İLİŞKİLER KONUSUNDAKİ SORUNLAR	38
1.8.10. AR-GE İLE İLGİLİ SORUNLAR	39
1.8.11. KARAR ALMA İLE İLGİLİ SORUNLAR	39
1.8.12. KREDİ YETERSİZLİKLERİ İLE İLGİLİ SORUNLAR	40
1.8.13. FİRMA YAPILARINDAN KAYNAKLANAN TEMEL SORUNLAR	41

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. AB'DE KOBİ'LERİN YERİ VE ÖNEMİ	42
2.2. AB'NİN KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE KÜRESEL REKABETİN KOBİ'LERE ETKİSİ	43
2.2.1. AB'DE KOBİ'LERİN GENEL VE SOSYAL YAPISI	43
2.2.2. AB'DE KOBİ'LER VE İSTİHDAMA KATKILARI	44
2.3. İŞSİZLİK VE İSTİHDAMA YÖNELİK POLİTİKALAR	46
2.4. AB ÜLKELERİNDE UYGULANAN EĞİTİM POLİTİKALARI	47
2.4.1. LEONARDO DA VİNCİ PROGRAMI	47
2.4.2. SOKRATES PROGRAMI	48
2.5. AB'DE KOBİ'LERİN YERİ VE ÖNEMİ	49
2.6. AB'DE KOBİ'LERE SOSYAL VE TEŞVİK DESTEK MEKANİZMALARI	49

2.7.AB'DE DEVLET YARDIMLARI VE KULLANDIĞI ARAÇLAR VE MERKEZLER	55
2.8. AB İÇİNDE KOBİ'LERİN SORUNLARININ ÇÖZÜLMESİ İÇİN UYGULANAN YASAL DÜZENLEME VE ANLAŞMALAR	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KOBİ'LERİN TARİHSEL GELİŞİMİ	59
3.2. DOKUZUNCU KALKINMA PLANINA KADAR TÜRKİYE'DE KOBİ'LER ...	65
3.3. TÜRKİYE'DE KOBİ POLİTİKALARI	66
3.3.1. KOBİ STRATEJİ VE EYLEM PLANI	67
3.3.2. KÜÇÜK İŞLETMELER İÇİN AVRUPA ŞARTI	67
3.3.3. BOLOGNA ŞARTI	68
3.4.TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN ROLÜ VE EKONOMİDEKİ YERİ VE FAYDALARI	68
3.4.1. KOBİ'LERİN SOSYAL HAYATA YÖNELİK FAYDALARI	68
3.4.2. KOBİ'LERİN GELİR DAĞILIMINDAKİ ROLÜ	69
3.4.3. KOBİ'LERİN TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞMEYİ SAĞLAMADAKİ ROLÜ.....	69
3.4.4. KOBİ'LERİN İSTİHDAMI ARTIRMADAKİ ROLÜ	70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. KOBİ'LERE YAPILAN DEVLET DESTEKLERİ	71
4.1.1. TÜRKİYE	71
4.1.2. DİĞER ÜLKELER	74
4.1.3. AB	77
4.2. AB VE TÜRKİYE KOBİ'LERİ ARASINDA KARŞILAŞTIRMA	79
4.2.1. TÜRKİYE VE AB KOBİ'LERİNİN KARŞILAŞTIRILMASINDA, TÜRK KOBİ'LERİNİN DEZAVANTAJLARI	80
4.2.2. ÜLKELERİN GİRİŞİMCİLİK ALTYAPISININ KARŞILAŞTIRILMASI	80
4.3. KÜMELENME	81
4.4. KOBİ'LERE YÖNELİK ÖNERİLER	83

SONUÇ	86
ÖZET	90
ABSTRACT	91
KAYNAKÇA	92
EK 1	96

SİMGELER VE KISALTMALAR

A. g. e.	Adı Geçen Eser
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABKF	Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
ABM	Avrupa Bilgi Merkezleri
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
AR-GE	Araştırma-Geliştirme
ASF	Avrupa Sosyal Fonu
AT	Avrupa Topluluğu
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
AYF	Avrupa Yardım Fonu
Bkz.	Bakınız
bs.	Baskı
BRE	İşletmelerin İş Birliği Merkezi (Bureau De Rapprochement Des Enterprises)
BC-NET	İşletmeler Arası İş Birliği Ağı (Business Cooperation Network)
BYKP	Beş Yıllık Kalkınma Planı
C.	Cilt
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
EFTA	Avrupa Serbest Bölge Birliği
EU	European Union (Avrupa Birliği)
EİE	Elektrik İşleri Etüt İdaresi Destekleri
GSMH	Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü – UÇÖ)
IMF	International Monetary Fund
ITO	İstanbul Ticaret Odası
İGEME	İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KOBİ	Küçük ve Orta Boy İşletmeler
KOBİNET	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Bilgi Ağı
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSS	Küçük Sanayi Sitesi
KÜGEM	Küçük İşletmeler Geliştirme Merkezleri
KÜSGET	Küçük İşletmeler Geliştirme Teşkilatı
K S E P	KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı
M.	Madde
MPM	Milli Produktivite Merkezi

No.	Number (Numara)
OECD	Organization For Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
RG	Resmi Gazete
S.	Sayı
S.	Sayfa / Sayfalar
SMEs	Small and Medium Sized Enterprises (Küçük ve Orta Boy İşletmeler – KOBİ)
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
TEKMER	KOSGEB Teknoloji Geliştirme Merkezi
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu
TİSK	Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı
TESKOMB	Türkiye Esnaf Ve Sanatkârlar Kredi Ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
vb.	Ve Benzerleri
vd.	Ve Diğerleri / Ve Devamı
Yay.	Yayını / Yayınları

TABLolar

TABLO 1: AB'DE KOBİ TANIMLARI	8
TABLO 2: DİĞER ÜLKELERDE KOBİ TANIMI.....	9
TABLO 3: ÜLKELERİN ÇALIŞAN KİŞİ SAYISINA GÖRE DİKKATE ALDIĞI KRİTERLER	9
TABLO 4: ALMANYA'DA YILLIK CİRO VE ÇALIŞAN SAYISINA GÖRE KOBİ TANIMI.....	10
TABLO 5: ALMANYA'DA BÜTÜN SEKTÖRLERE GÖRE KOBİ SAYILARI	10
TABLO6: BAZI SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE KOBİ'LERİN EKONOMİDEKİ PAYLARI	13
TABLO 7: BAZI ÜLKE EKONOMİLERİNDE KOBİ'LERİN PAYLARI (%)	14
TABLO 8: AB ÜLKELERİNDE SEKTÖRLER İÇİNDE KOBİ PAYLARI (2009).....	14
TABLO 9: AB ÜLKELERİNDE İMALAT SANAYİ İŞLETMELERİNİN DAĞILIMI (2008 YILI, % OLARAK)	15
TABLO 10: AB ÜLKELERİNDE İMALAT SANAYİNDE ÇALIŞANLARIN İŞLETME BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE DAĞILIMI (2008 YILI, 1000 KİŞİ OLARAK)	15
TABLO 11: AB' DE KOBİ'LERİN SEKTÖREL DAĞILIMI	17
TABLO 12: JAPONYA'NIN GAYRİ SAFİ MİLLİ HÂSILASI (GSMH) 2008 YILI VERİLERİ	20
TABLO 13: TÜİK 2010 VERİLERİNE GÖRE TÜRKİYE'DE İHRACAT VE İTHALAT YAPAN İŞLETMELER	21
TABLO 14: AB ÜLKELERİNDE İŞLETMELERE GÖRE İSTİHDAMIN DAĞILIMI; 2010 YILI, % OLARAK.	22
TABLO 15: AB ÜLKELERİNDE İSTİHDAMIN İŞLETME ÖLÇEKLERİ İTİBARIYLA DAĞILIMI (2010 YILI,% OLARAK)	23
TABLO 16: TÜRKİYE'DE İŞLETMELERİN SEKTÖREL DAĞILIMI.....	24
TABLO 17: İMALAT SEKTÖRÜNDE KOBİ'LERİN VE BÜYÜK İŞLETMELERİN, İŞLETME ÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE KATMA DEĞER GÖSTERGELERİ (2010)	26
TABLO 18: ÇOK YILLI PROGRAMI'NIN HEDEFLERİ	60

TABLO 19: TÜRKİYE’DE KOBİ’LERE KURUMLAR TARAFINDAN YAPILAN DESTEKLER	72
TABLO 20: KOBİ’LERE UYGULANAN DESTEK VE TEŞVİK PROGRAMLARININ DESTEK GRUBU VE İLGİLENEN KURUMLAR	73
TABLO 21: JAPONYA’DA KOBİ’LERE SAĞLANAN DESTEKLER	76
TABLO 22: JAPONYA’DA KOBİ’LERE FİNANSMAN KOLAYLIKLARI SAĞLAYAN KAMU KURUMLARI	76
TABLO 23: ABD’ DE KOBİ’LERE SAĞLANAN DESTEKLER	76
TABLO 24: AB’DE KOBİ’LERE YÖNELİK DESTEKLER.....	78
TABLO 25: AB VE TÜRKİYE KOBİ’LERİ ARASINDA KARŞILAŞTIRMA	79
TABLO 26: ÜLKELERİN GİRİŞİMCİLİK ALTYAPISININ KARŞILAŞTIRMASI .	81
TABLO 27: KÜMELENME GİRİŞİMLERİNİN AMAÇLARI	82

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1: TÜRKİYE’DE KOBİ SAYILARI	6
ŞEKİL 2: TÜRKİYE’DE GİRİŞİM SAYILARININ ORANSAL DAĞILIMI, 2009	17
ŞEKİL 3: ABD’DE KOBİ’LERİN TOPLAM İHRACAT PAYLARININ YÜZDESİ	19
ŞEKİL 4: TÜRKİYE’DE YARATILAN KATMA DEĞERİN SEKTÖRLERE GÖRE ORANSAL DAĞILIMI	26

GİRİŞ

Günümüzde KOBİ'ler tüm dünya ülkelerinde ekonominin temel yapı taşlarından biridir. Oysa 19. yüzyılın sonlarından itibaren Fordist üretim modelinin revaçta olması ve artan talebe bağlı olarak büyük işletmelerin sayılarının artması, küçük işletmelerin bu işletmelerle rekabet edememesine ve piyasadan çekilmelerine yol açmıştır.

1960'lı yılların sonuna kadar "BÜYÜK GÜZELDİR" sloganı piyasalarda hâkim olmuştur. Ancak değişen üretim teknikleri ve yenilikçiliğin getirdiği farklı talebin sonucu olarak büyük işletmeler ihtiyaçlara cevap verememiş ve üretim oranlarında düşüşlere neden olmuştur. 1970'lerden itibaren "farklı piyasa isteklerini önceleyen talep" şekli geçerli olmaya başlamıştır. Aynı zamanda büyüklük tutkusu ve ideolojisine karşı 1973'te Kurt Schumacher'in "KÜÇÜK GÜZELDİR" kitabı yayınlanmış ve küçük işletmelerin kalkınmadaki önemini ortaya koymuştur. Bu kitapta KOBİ'lerin daha rekabetçi ve verimli bir yapıya sahip olmaları, yeni teknolojiler ve yeni taleplere uyum sağlamaları, ekonomik krizlere karşı daha dayanıklı olmaları ve istihdamı artırmada önemli rol oynamaları vs. vurgulanmaktadır.

Bu durumda büyük işletmeler piyasa kaybını önlemek için kendi içlerinde daha küçük üretim birimleri oluşturmuş ve esnek üretim yapmaya başlamışlardır. Bu nedenle KOBİ'ler imalat ve hizmet sektörlerinde 1970'lerde yaşanan krizlere rağmen işsizlik ve yeni teknolojiye uyum konusundaki başarılarıyla yaygın hâle gelmişlerdir.

1970'lerden sonra dünya ekonomisinde ve 1980'den sonra Türkiye'de önem verilen KOBİ'ler Avrupa Birliğinde toplam işletmelerin %99 ve Türkiye'de %99,8 gibi çok yüksek bir oranını oluşturmuştur. Ancak ekonomiye katkıları daha düşüktür ve bu nedenle çoğu ekonomilerde KOBİ'ler desteklenmektedir. Özellikle AB, özel stratejilerle KOBİ'lerin potansiyellerini en üst düzeye çıkarmada üye devletlerin ve aday ülkelerin birlikte hareket etmesinin gerekli olduğunu belirtmektedir. 2005'ten beri Türkiye'deki KOBİ'ler, AB'nin izlediği politikalar paralelinde hareket etmeye çalışmakta ve bu çerçevede Türkiye ile AB arasında köprü kurmayı hedeflemektedirler.

AB'nin benimsediği girişimcilik politikası ile 2000 yılından itibaren sanayi politikası ve KOBİ politikası birleştirilmiştir. Girişimcilik, destek, eğitim, yenilik ve işletmelerin

işleyişine yönelik desteklerin yanı sıra finansman teşvikleri, risk sermayesi fonları, mikro krediler ve devlet yardımları da ön plana çıkmıştır.

Bu çalışmanın amacı, KOBİ'lerin gelişen ve gelişmekte olan ülke ekonomilerindeki önemini genel olarak incelemektir.

Birinci bölümde Türkiye ve diğer bazı ülkelerdeki KOBİ tanımları ve KOBİ'lerin ekonomideki yeri ve önemi sektörler itibariyle ortaya konmaktadır. Ayrıca KOBİ'lerin avantajları, dezavantajları ve KOBİ'lerin karşılaştıkları sorunlar bu bölümde tartışılmıştır.

İkinci bölümde AB'de KOBİ'lerin yeri ve önemi, AB'nin KOBİ'ler üzerindeki etkileri ve küresel rekabetin KOBİ'lere etkisi, KOBİ'lerin yaşadıkları sorunlar, KOBİ'lere yönelik olarak uygulanan politikalar incelenmiş ve tartışılmıştır.

Üçüncü bölümde Türkiye ekonomisinde KOBİ'lerin tarihsel gelişimi, Türkiye'de KOBİ politikaları, KOBİ'lerin rolü ve ekonomideki yeri ve faydaları tartışılmıştır.

Dördüncü bölümde, KOBİ'lere yapılan devlet destekleri ele alınmış, AB ve Türkiye'deki KOBİ'ler arasında bir karşılaştırma yapılmış ve son olarak da KOBİ'lere yönelik önerilerimiz tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. GENEL OLARAK KOBİ TANIMI

Dünya ekonomilerinin önemli bir bölümünü oluşturan KOBİ'lerin, ülkelerin ya da ülke içerisinde bölgelerin gelişmişlik düzeylerinin farklı olması nedeniyle farklı tanımları yapılmıştır.

Tanımlardaki sınırları belirleyen önemli unsurların başında genellikle ülke ekonomilerindeki büyüklük etkilidir. Aynı zamanda bir ülkede bulunan çeşitli kurumlar ile yasalar arasında farklı tanımların olabilmesi değişik tanımlara yol açmıştır. Ancak KOBİ tanımlarının genel olarak ekonomik anlamları bulunmaktadır. Bu nedenle işletmelerin faaliyet konuları ile kullandıkları üretim teknikleri dikkate alındığında farklı tanımlar ortaya çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse, İngiltere ve ABD gibi gelişmiş ülkelerde küçük işletmeler, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde orta büyüklükte işletme olarak kabul edilmektedir (Müftüoğlu, 2007: 43-46).

Bu tanımlarda iki temel kriter kullanılmaktadır. Kriterlerden biri niteliksel, diğeri ise nicelikselidir.

Nitel kriterler:

1. İşletmelerin yönetim şekli
2. İşletmelerin sermaye piyasasında kayıtlı olup olmaması (emek sermaye bileşimi)
3. İşletmelerin finansman durumu (kredi durumu)
4. İşletmede iş bölümü ve uzmanlaşma (pazarlık gücü)
5. İşletmelerin üretim şekli (teknoloji seviyesi)

Nicel kriterler:

1. Çalıştırılan işçi sayısı
2. İşletmelerin yıllık satış tutarları (cirosu)
3. İşletmenin sermayesi (makine ve tezgâh gücü)

Bunlara ilaveten kâr, katma değer, üretimde kullanan enerji ve toplam çevirici güç de nicel kriterler arasında yer almaktadır (Müftüoğlu, 2007: 43-46).

KOBİ tanımlarında genellikle niceliksel kriterlerden faydalanılmaktadır. Bunun nedeni ise niceliksel kriterlerin daha kolay ölçülebilmesi ve objektif sonuçlar vermesidir (Müftüoğlu, 2007: 43-46).

1.2. TÜRKİYE'DE KOBİ TANIMI

KOBİ Tanımı; 08.01.1985 tarihli ve 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un ek 1'inci maddesine dayanılarak hazırlanan ve 18 Kasım 2005 tarihli 2005/25997 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren KOBİ tanımı 2005/9617 karar sayılı yönetmeliğin 4-b maddesine göre yapılmıştır.

Geleneksel olarak, Türkiye'de KOBİ kavramı imalat sanayinde faaliyet gösteren küçük işletmeleri tanımlamak için kullanılmıştır.

1.2.1. Türkiye'de 2006'dan Önce KOBİ Tanımı:

2006 yılından önce KOBİ tanımı yapılırken çalışan sayısı göz önünde bulundurulmuş ve kurumlara göre farklı tarifler verilmiştir:

Hazine Müsteşarlığının KOBİ Tanımı: İmalat sanayisinde yer alan yasal defter sahibi arsa ve bina hariç makine teçhizat, araç vb. değerleri toplamı 400.000 TL olan işletmelerde: Çalışan işçi sayısı 1 ile 9 kişi arasında olan işletmeler çok küçük işletmeler olarak adlandırılır. 10 ile 49 kişi arasında olanlar küçük işletmeler, 50 ile 250 kişi arasındakiler ise orta işletmeler olarak tanımlanmaktadır (KOSGEB, 2005: 83).

KOSGEB'in KOBİ Tanımı: 1 ile 50 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük İşletmeler, 51 ile 150 işçi çalıştıran işletmeler ise orta büyüklükte işletmeler olarak tanımlanmıştır (KOSGEB, 2005: 83).

DİE ve DPT'nin KOBİ Tanımı: 1 ile 9 arası işçi çalıştıran işletmeler küçük işletmeler, 10 ile 49 arası işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli ve 50 ile 99 arası işçi çalıştıran işletmeler de orta ölçekli işletmeler olarak tanımlanmıştır (KOSGEB, 2005: 82).

Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın KOBİ Tanımı ise, 28 Ocak 2000 tarihinde ve 23948 resmi gazetenin 45. sayfasında, imalat sanayinin 1–200 işçi çalıştıran gerçek usulde defter

tutan, arsa ve bina hariç sabit sermaye tutarı bilanço net değeri itibariyle 2 milyon \$ karşılığı TL'sini aşmayan işletmeler KOBİ olarak tanımlanmıştır (TOBB, 2008: 4).

1.2.2. Türkiye'de 2006'dan Sonra KOBİ Tanımı

Türkiye'de AB üyelik sürecinde önemli yapısal değişiklikler yaşanmıştır. Bu süreçte finansal sorunları bulunan KOBİ'lere yapılan destekler önem taşımaktadır. 2005 yılında KOBİ tanımı için AB mevzuatıyla uyumlu yasal düzenleme yapılmıştır. 18.11.2005 tarihli resmi gazete'de yayımlanan 2005/9617 sayılı karar eki olan, KOBİ'lerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikle birlikte, tüm kurum ve kuruluşlar tek bir yeni KOBİ tanımı Lizbon Stratejisi adını alan strateji ile ortaya çıkmıştır. Daha önce çalışan sayısı esas alınırken, mali bilanço değeri ve yıllık net satış hâsılatı tanıma eklenmiştir. Bu tanımlarda yer alan “net satış hâsılatı” terimi, mali yıl içinde fatura edilmiş satışlardan yapılan satış indirimleri ve iadeler düşüldükten, indirimler yapıldıktan sonra kalan satış tutarı olarak anlaşılmalıdır. 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu 25 milyon Türk Lirası'nı aşmayan mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme bu yönetmelikte "KOBİ" olarak tanımlanmıştır.¹

KOBİ'ler 3 grupta sınıflandırılmıştır;

- a) **Mikro** Ölçekli İşletme: Bünyesinde yıllık 10 kişiden az çalışan(1–9) barındıran ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu 1 milyon Türk Lira'sını aşmayan işletmeleri kapsar.
- b) **Küçük** Ölçekli İşletme: Bünyesinde yıllık 50 kişiden az çalışan(10–49) barındıran ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu 5 milyon Türk Lira'sını aşmayan işletmeleri kapsar.
- c) **Orta** Ölçekli İşletme: Bünyesinde yıllık 250 kişiden az çalışan (50–249) barındıran ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu 25 milyon Türk Lira'sını aşmayan işletmeleri kapsar.²

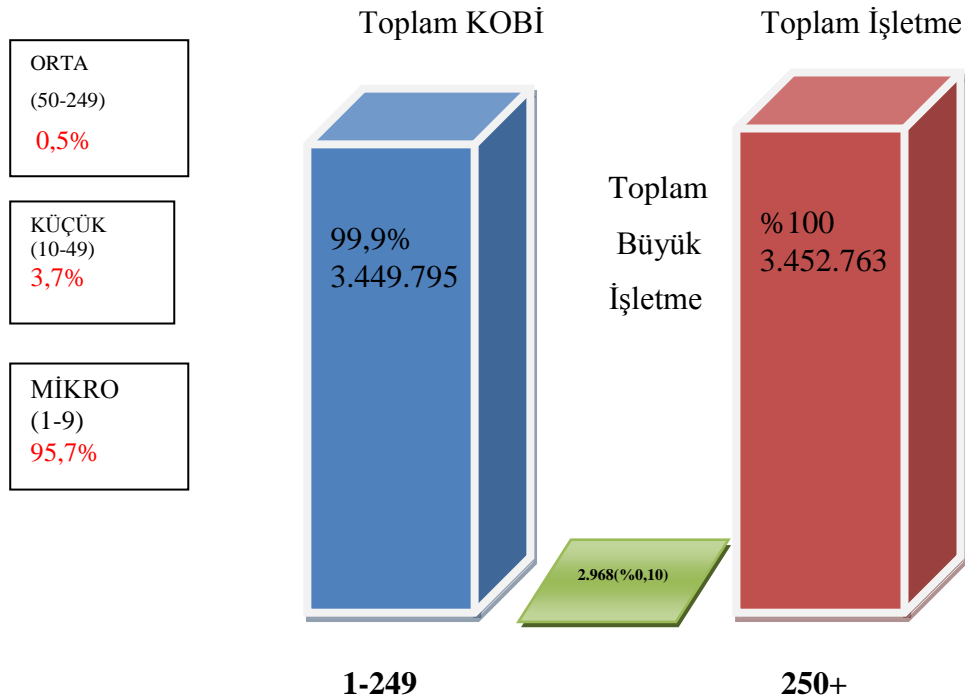
TÜİK Yıllık İş İstatistikleri 2009 yılı verilerine göre, Türkiye'de işletmelerin %95,62'si 1 - 9 çalışanı olan “mikro ölçekli” işletmeler, %3,78'i 10 - 49 çalışanı olan “küçük ölçekli işletmeler”, %0,50'si 50 - 249 çalışanı olan “orta ölçekli işletmeler” ve %0,10'u 250

¹ <http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/b.aspx?ref=13>

² <http://www.kobilerim.com/detay.asp?blogno=313>

ve daha fazla çalışanı olan büyük ölçekli işletmelerdir. KOBİ ölçeğindeki işletmelerin ortalama çalışan sayısı 3 iken büyük ölçekli işletmelerde ortalama çalışan sayısı 735'tir.

ŞEKİL 1: Türkiye’de KOBİ Sayıları

Kaynak: TÜİK, 2008.

2008 yılı TÜİK istatistiklerine göre, Türkiye’de işletme sayısı 3,452,763 olup, bunun sadece 2,968 tanesi büyük işletme kapsamındadır. Yani işletmelerin %99,9’u KOBİ niteliğindedir (Elevli, 2010: 9).

1.2.3. Türkiye’de 2012’den Sonra KOBİ Tanımı

27846 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ve 1 Temmuz 2012’de yürürlüğe giren Yeni Türk Ticaret Kanununun 1522 vd. Maddelerinde “küçük ve orta büyüklükteki işletmeler” kavramına yer verilerek bu tür işletmelere ilişkin özel düzenlemeler öngörülmüştür. İşletmeler arasındaki sınıflandırma (küçük, orta ve büyük) denetim mekanizması, finansal tabloların hazırlanması ile mal ve hizmet tedarikinden doğan ödemeler ve geç kalmış ödemeler (finansal baskı) açısından büyük önem ve değişiklikler taşımaktadır. Bu sebeple bazı bakanlıkların yapısında değişikliğe gidilmiştir. Bu bakanlıklardan birisi de

Sanayi ve Ticaret Bakanlığıdır. Kaldırılan bu bakanlığın yetkisi Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na devredilmiştir. Bu yüzden KOBİ' tanımında da değişiklikler yapılmıştır. 8.6.2011 tarihli ve 27958 sayılı Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanan 635 sayılı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname ile 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. 635 sayılı KHK'nin 28'inci maddesinde ise "Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler kısaca "KOBİ" olarak adlandırılmıştır (Yatağan, 2011: 7).

Dolayısıyla, bundan böyle; yıllık çalışan sayısı 250 kişiden az olan, net satış hâsılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 40 milyon Türk Lirası'nı aşmayan, işletmeler, küçük ve orta büyüklükte işletme olarak kabul edilecektir. KOBİ tanımı ile birlikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükte işletme olarak sınıflandırılmaya ilişkin kriterler de değiştirilmiştir. Buna göre:

- 10 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatından veya mali bilançosundan herhangi biri 1 milyon Türk Lirası'nı aşmayan işletmeler "mikro işletme",
- 50 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatından veya mali bilançosundan herhangi biri 8 milyon Türk Lirası'nı aşmayan işletmeler "küçük işletme"
- 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatından veya mali bilançosundan herhangi biri 40 milyon Türk Lirası'nı aşmayan işletmeler ise "orta büyüklükteki işletme", olarak kabul edilmiştir (Yatağan, 2011: 7).

Tüm işletmeler için Uluslararası Muhasebe Standartları'na uygun finansal tablo hazırlama yükümlülüğü getiren, her boyuttaki sermaye şirketi için bağımsız denetimi zorunlu kılan yeni düzenlemeler Türk hukuku açısından bir devrim niteliğindedir. Geç Ödemeye Mücadeleye İlişkin Yönerge'den Kanununun 1530. maddesiyle hukukumuza aktarılan hükümlerin ise, kanun koyucunun amacının aksine KOBİ'ler için olumsuz sonuçlar doğurabilmesi olasıdır.”

Bu alanda mevzuatı AB Müktesebatı'na uyumlaştırmak amacıyla 2000/35/EC ve 2011/7/EU sayılı AB Direktifi'nde yer alan bazı hükümler kanuna eklenmiş, bazıları ise kanun dışında bırakılmıştır (Yatağan, 2011: 7).

1.3. AB'DE KOBİ TANIMI

Ülkelerin AB'ye katılım müzakerelerinin ve uyum çalışmalarının gündemde olması nedeniyle, AB'nin KOBİ tanımı, diğer ülke ve kuruluşlara göre daha fazla önem kazanmaktadır. 1996 yılında ilk ortak düzenlemeler küçük işletmeler üzerinde yapılmıştır. "6 Mayıs 2003 Tarihli Tavsiye" küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin yanı sıra, mikro işletmeleri de tanımlamakta ve KOBİ'lerle ilgili politika ve programları içermektedir. Ayrıca işletmelerin yıllık satış toplamları ile mali bilançoları da KOBİ tanımında yer almıştır (Taş, 2010: 34).

AB'ye uyum çerçevesinde 2006 yılında çıkarılan yeni yönetmelikte (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik), KOBİ kavramının hem sanayi ve hem de hizmetler sektörünü içerdiği görülmektedir. Yeni KOBİ tanımı, işletmeleri büyüklüklerine göre sınıflandırmada AB kriterlerini benimsemiştir (Özdemir, 2008: 21).

AB'de KOBİ'LER tanımlanırken, ekonomik kriter olarak, yıllık ciro veya bilançonun esas alınmasına karşın Türkiye'de yatırım sermayesi (bina ve arsa hariç) veya sadece makine ve teçhizat toplamı olarak yapılan yatırımların esas alınması da önemli bir farklılıktır (Taş, 2010: 53).

TABLO 1: AB'de KOBİ Tanımları

İşletme Kategorisi	Yıllık Çalışan Kişi	Yıllık Ciro Tutarı	Mali Bilanço
Orta Ölçekli	50-249	≤ 50 milyon € (1996'da 40 milyon)	≤ 43 milyon € (1996'da 27 milyon)
Küçük Ölçekli	10-49	≤ 10 milyon € (1996'da 7 milyon)	≤ 10 milyon € (1996'da 5 milyon)
Mikro Ölçekli	1-9	≤ 2 milyon € (1996'da belirtilmemiştir)	≤ 2 milyon € (1996'da belirtilmemiştir)

Kaynak: Özdemir, 2006: 33.

AB KOBİ tanımına göre işletmenin KOBİ olarak tanımlanabilmesi için ortaklık yapısı içerisinde % 25 üzerinde pay sahibi ikinci bir işletmenin bulunmaması gerekmektedir. Ortaklık yapısı içinde: Risk sermayesi yatırım ortaklıkları, Kamu yatırım ortaklıkları, Üniversite ve kâr amacı gütmeyen araştırma merkezlerinin % 25'in üzerinde pay sahibi olması işletmenin KOBİ tanımına girmesini engellemektedir (Ersöz, 2010: 3).

1.4. DİĞER ÜLKELERDE KOBİ TANIMI

Daha önce söylediğimiz gibi ülke içerisinde bölgelerin gelişmişlik düzeylerinin farklı olması, ülkelerin KOBİ tanımlarında farklılıklara sebep olmaktadır. Bu kısımda bazı ülkelerin tanımlarına yer vermekteyiz.

TABLO 2: Diğer Ülkelerde KOBİ Tanımı

ÜLKELER/ KRİTERLER			
SERMAYE	İŞÇİ SAYISI	CİRO + SAYISI	SERMAYE+İŞÇİ
Bangladeş	Brezilya	AB	
Endonezya	Malezya	ABD	
Gana	OECD	Filipinler	
Hindistan	Tayland	Japonya	
Nepal	Peru		
Nijerya	Sudan		
Kenya	Türkiye		
Sri Lanka	Venezüella		

Kaynak: Cansız Mehmet, Türkiye’de KOBİ’ler ve KOSGEB, ANKARA 2008, yayın NO: DPT:2782.

TABLO 3: Ülkelerin Çalışan Kişi Sayısına Göre Dikkate Aldığı Kriterler

Ülke	Çalışan kişi sayısı	Ülke	Çalışan kişi sayısı
Belçika	1-50	İspanya	1-50
Danimarka	6-50	Portekiz	1-100
Fransa	10-500	Finlandiya	1-500
Almanya	6-500	İsveç	1-500
İrlanda	1-50(k.i.)	Avusturya	1-200
İtalya	1-500	Çek cumhuriyeti	1-50
Hollanda	1-100	Macaristan	1-100
İngiltere	1-200(K.İ.)	Polonya	1-50

AB Ülkelerinde Çalışan Kişi Yönünden KOBİ Tanımları

Kaynak: European Network for SME Research

Not: K.İ. Küçük işletme

http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/db1fce94e7674f8_ek.pdf.

Toplulukta KOBİ tanımı yapılırken, çalışanların sayısı, üretilen katma değer ve ciro büyüklükleri kullanılmakla birlikte bu tanımın yapılmasında daha çok işçi sayısına

başvurulmaktadır. Almanya’da yıllık ciro ve çalışan sayısına göre KOBİ tanımı yapılmaktadır (Taş, 2010: 36).

TABLO 4: Almanya’da Yıllık Ciro ve Çalışan Sayısına Göre KOBİ Tanımı

		İmalat sanayi	Toptan ticaret	Perakende	Ulaştırma Hizmeti
Küçük	Çalışan	1-49	1-9	1-2	1-2
	Ciro	2 milyon Mark	1 milyon Mark	500 bin Mark	100 bin Mark
Orta	Çalışan	50-250	10-99	3-49	3-49
	Ciro	2-25’ milyon Mark	1-50’ milyon Mark	500’ bin-10 milyon Mark	100’ bin-2’ Milyon Mark

Kaynak: Taş, 2010: 36.

Almanya, 2005’te yürürlüğe giren tavsiye’deki kriterleri uygulamaktadır.

TABLO 5: Almanya’da Bütün Sektörlere Göre KOBİ Sayıları

TÜM SEKTÖRLER (NACE C-I, K)								
Ünite: Sayı								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
0-9	137353	147406	151041	153734	153760	155959	157759	158952
	7	9	4	0	1	5	6	0
10-49	244016	249598	255771	258395	257542	258391	260550	261808
50-249	39641	41465	43727	44228	44026	44490	45223	45814
KOB İ	165719	176513	180991	183996	183916	186247	188336	189714
	4	2	2	3	9	6	9	2
250+	8135	8572	8995	9301	9182	9217	9384	9518
Total	166532	177370	181890	184926	184835	187169	189275	190666
	9	3	7	4	1	2	3	0

Kaynak: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/index_en.htm.

Fransa'da KOBİ'ler için resmi bir tanım olmadığı için çalışan sayısı bakımından farklı rakamlarla karşılaşmak mümkündür. Bu ülkede, OECD kaynaklarına göre genellikle çalışan sayısı 10'dan (sanayide 20'den) fazla, 500'den az çalışanı olan işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedir. Sanayide 10–20 arası kişiye iş sağlayan işletmeler “çok küçük işletmeler” kategorisine girmektedir. “Bazı işletmeler, mali tablo ve ciro kriterine göre yapılan KOBİ tasnifinden çıkarılarak bağımsızlık kriteri göz önünde tutulmuştur”. KOBİ'ler arasında işbirliğine yönelik AB üyesi ülkeler arasında kurulan sektörel birliklerin, AB Tavsiyesini esas aldıkları görülmektedir (Kızılay, 2009: 7).

İtalya'da çalışan sayısı ve sabit sermaye yatırımlarının miktarına göre işletmeler sınıflandırılarak bünyesinde 1–19 çalışan bulunduran işletmeler mikro, 20–99 çalışan bulunduran işletmeler küçük olarak adlandırılır. 100–250 çalışan bulunduran işletmeler orta, 250 ve üstü çalışan bulunduran işletmeler ise büyük ölçekli işletmeler olarak kabul edilmekle birlikte, sabit sermaye yatırımları en çok 3 milyon Liret olanlar KOBİ sayılmaktadır (Kızılay, 2009: 7).

AB Tavsiyesinin benimsenmesiyle birlikte kriterler değişmesine karşılık, kamu teşviklerinin dağılımında işletmeler arasında, bölgeler arası kalkınmışlık farkları nedeniyle, farklılıklar yaratılmaktadır (Kızılay, 2009: 7).

Arap Ülkeleri (Irak-Ürdün-Kuveyt-Suudi Arabistan-Mısır): Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri tanımında, ülkenin gelişmişlik düzeyi önemlidir. Küçük sanayi: 50 işçiden daha az işçi çalıştıran işletmeleri kapsamaktadır. Mısır'da ise 10 ile 100 arasında işçi çalıştıran ve makine parkı değeri 500 bin Mısır Pound'unu aşmayan işletmeler küçük sanayi olarak kabul edilmektedir. ”İşçi sayısı ile belirli bir dönemdeki ciro miktarının birleştirilmesi” tavsiye edilmektedir (Kızılay, 2009: 7).

Japonya'da çalışan sayısına ve sermaye miktarına göre yapılan tanıma göre, imalat sanayinde çalışan sayısı 5–20 arasında olan işletmeler çok küçük işletme, 20-300 arasında olanlar ise KOBİ olarak kabul edilmektedir. Diğer yandan, ticaret sektöründe ancak 100, hizmetlerde ise 50 çalışanı olan işletmeler KOBİ kabul edilmektedir. Sermaye miktarı olarak da sanayi için en çok 100 milyon, hizmetler için 10 milyon Yen üst limiti getirilmiştir (Özdemir, 2006: 34).

Japonya'da KOBİ Tanımı: Sermaye Çalışan Sayısı

İmalat, inşaat, ulaşım <300 Milyon Yen <300

Toptan satış <100 Milyon Yen <100

Hizmet sektörü <50 Milyon Yen <100

Perakendecilik <50 Milyon Yen <50 (Yılmaz, 2010: 56)

ABD’de KOBİ tanımı SBA (Small Business Administration) sektörler bazında firmaların yıllık satış hâsılatı ve çalışan sayılarına göre belirlenmektedir. Small Business Administration (SBA) tarafından belirlenen temel iki kritere göre; imalat sanayi sektöründe 500 ile 1500 arasında çalışanı bulunan, hizmet sektöründe 3 ile 13 milyon dolar ciro yapan işletmeler toptancı kuruluşlarında personel sayısı ve yıllık satış hâsılatı (500’e kadar personel ve 25 milyon dolar satış) perakendeciler KOBİ tanımı içinde yer almaktadır. Faaliyet gösterilen sektör bazında kriterler farklılaşmaktadır. Kriterler her yıl 1 Ocak itibarıyla mevcut ekonomik koşullar doğrultusunda revize edilmektedir.³

1.5. KOBİ’LERİN EKONOMİDEKİ YERİ

1945–1970 dönemini incelediğimizde büyük ölçekli işletmelerin Dünya genelinde ağırlıkta olduğunu görmekteyiz. Ancak bu süre içerisinde KOBİ’lerin büyük işletmeler karşısında esnek yapıları ve üstünlükleri, istihdam oluşturmada ve rekabet ortamının sağlanmasında rolü giderek artmıştır (Ersöz, 2010: 4).

Tarihsel olarak sanayileşme dönemine kadar temel üretim şekli kırsal üretimdir. 1970’lerden sonra gelişmiş ülkelerde başlayan durgunluklar ve büyük işletmelerin iflası ile birlikte yeniden KOBİ’lere yönelmeye başlanmıştır (Batur, 2007:8).

KOBİ olgusunun ülke ve dünya ekonomilerindeki yer ve önemini şöyle belirtebiliriz:

- Tüketici taleplerini, teknolojik değişimleri ve yenilikleri takip ederek esnek yapılarıyla sanayileşme sürecini hızlandırmaları,
- Ekonomiye canlılık getirmeleri,
- Ekonomide rekabetin vazgeçilmez ekonomik birimleri olmaları,
- Küçük miktarlarda birçok özel ürünler üretilip yöresel ihtiyaçları hızlı bir şekilde karşılamaları,
- Geniş toplum kesimlerinin yaratıcı fikirlerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmaları (Batur, 2007:8).

³ <http://www.sba.gov/content/summary-size-standards-industry>

Gelişmiş ülkelerde, 21. yüzyıl içerisinde KOBİ'lerle ilgili olarak istihdamı artırmadan çok girişimciliğin geliştirilmesi ve üretimde, satışta ve yönetimde yeniliklere giden küçük işletmelerin oluşumunu ve rekabetini sağlayan politikalar ön plana çıkmaktadır (Ersöz, 2010: 4).

1.5.1. Sektörler İtibariyle:

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'lerin ekonomideki yeri çok önemlidir. Sayısal bakımdan ve işletmelerin çalışanlarının oranı söz konusu olduğunda KOBİ'lerin üstünlüklerini görüyoruz ama bu iki konu dışında örneğin toplam yatırımlar, katma değer, ihracat ve krediler içindeki payları söz konusu olduğunda büyük işletmelerin üstünlükleri açıktır. KOBİ'lerin ekonomideki paylarını seçilmiş ülkeler çerçevesinde karşılaştırsak:

TABLO 6: Bazı Seçilmiş Ülkelerde KOBİ'lerin Ekonomideki Payları

Ülke	Tüm işletmelerin payı (%)	Toplam istihdam payı (%)	Katma değer payı (%)
A.B.D.	98,9 ^b	57,9 ^b	50 ^g
Hindistan	97,3 ^e	66,9 ^e	
Japonya	98,2 ^b	66 ^b	49,3 ^b
G. KORE	99,9 ^f	87,7 ^f	49,2 ^f
Brezilya	99,9 ^e	67 ^e	
Malezya	99,9 ^e	65,2 ^e	31,2 ^g
AB 27	99,8 ^c	67,4 ^c	57,7 ^c
İngiltere	99,6 ^b	54,1 ^b	51 ^b
Almanya	99,5 ^b	60,4 ^b	53,6 ^b
İtalya	99,9 ^b	81,1 ^b	71,3 ^b
Türkiye	99,9 ^a	78 ^a	55 ^a

Kaynak: a - TÜİK 2009, b - OECD SMEs, Entrepreneurship and Innovation 2010 (Japonya verisi sanayi sektörüne ilişkindir), c - European Business Facts and Figures 2009, d- OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2005, e - International Finance Corporation 2007, f - Small and Medium Business Administration - Korea 2008 (katma değer verisi imalat sektörüne ilişkindir), g- SME Corp. Malaysia 2009 (milli gelirdeki pay), H - Journal of International Business and Economics 2008 (milli gelirdeki pay).

TABLO 7: Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ'lerin Payları (%)

	A.B.D	Almanya	Japonya	Fransa	İngiltere	G.Kore	Türkiye
Toplam Yatırım içindeki Yeri	38,0	44,0	40,0	45,0	29,5	35,7	56,5
Toplam ihracat içindeki Payı	32,0	31,1	38,0	23,0	22,2	20,2	59*
Toplam Krediden Aldıkları Pay	42,7	35,0	50,0	48,0	27,2	46,8	24**

* TÜİK 2009 Dış Ticaret İstatistikleri.

** BDDK 2011 Ocak verisi, (ERSÖZ, 2010: 5).

Tablolarda KOBİ'lerin ülke ekonomileri içindeki yerleri yer almaktadır. Tablolardan görüleceği üzere;

- Toplam işletmelerin çok büyük bir kısmı KOBİ'dir.
- Toplam istihdamın yarısından fazlasını KOBİ'lerde çalışanlar oluşturmaktadır.
- Yatırımların yaklaşık üçte biri KOBİ'lerce yapılmaktadır.
- Katma değer ve ihracat içinde önemli paylara sahiptirler.

1.5.1.1. Sanayide

AB ülkelerinde sanayi politikaları çok çeşitli araçlarla uygulanmakta ve üye ülkelerin sanayi stratejileri bu politikalarla uyum sağlamaktadır.

TABLO 8: AB Ülkelerinde Sektörler İçinde KOBİ Payları (2009)

Sektör	Paylar(%)
Enerji ve su kaynakları	27,12
Maden işleme, Kimya sanayi	15,08
Metal işleme, Madeni eşya, Makine imalat sanayi	17,88
Diğer imalat sanayi	16,51
İnşaat sektörü	5,99
Ticaret, Dağıtım, Turizm	5,26
Ulaşım, Haberleşme	5,33
Banka, Finans, Sigorta	2,97
Diğer hizmetler	3,86

Kaynak: EIB Information Bulletin, 2009.

Görüldüğü gibi Maden İşleme, Kimya Sanayi, Metal İşleme, Madeni Eşya, Makine İmalat Sanayi ve Diğer İmalat Sanayi toplamı % 49,47, enerji ve suyun payı ise % 27,12 olmaktadır. Bu da KOBİ'lerin sanayideki önemini vurgulamaktadır (Bayülken, 2012:9).

TABLO 9: AB Ülkelerinde İmalat Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (2010 Yılı, % olarak)

ÜLKELER	KÜÇÜK İşletme	Orta Ölçekli İşletme	KOBİ	Büyük	
Belçika	70,9	22,2	93,1	6,9	100
Almanya	67,8	25,3	93,1	6,9	100
Fransa	75,7	18,8	94,5	5,5	100
İtalya	82,4	13,1	95,5	4,5	100
Hollanda	77,6	17,6	95,2	4,8	100
İspanya	81,7	16,1	97,8	2,4	100

Kaynak: EIB Information Bulletin, 2010.

Bu tablodan görüldüğü gibi, küçük işletmelerin en fazla olduğu ülke İtalya, toplam % 82,4 paya sahiptir. Almanya ise %67,8 payla küçük işletmelerin en az olduğu ülkedir. Orta ölçekli işletmelerde ise Almanya % 25,3 ile ilk sırada yer almakta, %22,2 ile Belçika ve %18,8 ile Fransa onu takip etmektedir. Büyük işletmelerde ise yine Almanya % 6,9 ile toplamda en yüksek paya sahiptir. Bu grupta en düşük paya sahip ülke %2,4 ile İspanya'dır (Bayülken, 2012: 11).

TABLO 10: AB Ülkelerinde İmalat Sanayinde Çalışanların İşletme Büyüklüklerine Göre Dağılımı (2010 Yılı, 1000 kişi olarak)

ÜLKELER	20- 99	100-499	20-499	500 üstü	Toplam
Belçika	210	257	515	418	1.400
Almanya	1.830	2.635	4.200	6.430	15.095
Fransa	1.405	1.600	2.700	2.730	8.435
İtalya	1.700	1.400	2.900	1.710	7.710
Hollanda	372	260	660	400	1.692
İspanya	1.140	930	2.000	805	4.875

Kaynak: EIB Information Bulletin, 2010.

Tablo 10'da işletmelerin büyüklüğü çalışan sayısına göre dört grupta toplanmaktadır. Tablodan görüldüğü gibi, "20-499" kişi çalıştıran küçük ve orta ölçekli işletmelerde Almanya en yüksek istihdama sahiptir, onu sırasıyla İtalya, Fransa ve İspanya izlemektedir (Bayülken, 2012: 12).

Türkiye'de KOBİ'lerin sektörel dağılımına baktığımızda %13'ü imalat sanayi sektöründe bulunmaktadır. Bu sektörde KOBİ'lerin %62,5'i düşük teknoloji, %24,3 orta-düşük teknoloji, %12'si orta-ileri teknoloji ve sadece %1,3'ü ileri teknoloji ile çalışmaktadır.

Dolayısıyla KOBİ'lerin büyük bir kısmı düşük teknoloji imalat sanayi sektöründe yer almaktadır (KOSGEB, 2011: 27).

1.5.1.2. Hizmetlerde:

Ülkelerin ekonomik yapıları ve işletmelerin içinde bulunduğu sektör, daha önce de belirtildiği gibi, kriterlerin değişmesine neden olmaktadır. Ülkelerde KOBİ'lerin sektörel dağılımına baktığımızda bu kuruluşların hizmet sektöründe de önemli paylara sahip olduğunu görmekteyiz.

Örneğin Lüksemburg ekonomisinde 2012 verilerine göre hizmet sektörü gayri safi yurt içi hâsılanın % 82'ni, istihdamın da % 75'ini oluşturmaktadır.⁴

Amerika'da KOBİ'ler genellikle ticaret, hizmet ve inşaat sektöründe yoğunlaşmaktadır. 2009 verilerine göre gayri safi yurt içi hâsılanın %42,5 'ini ve istihdamın %42,2'ni KOBİ'ler oluşturmaktadır.⁵

İrlanda'da KOBİ'ler genellikle ticaret, hizmet sektöründe bulunmakta ve 2007 verilerine göre %68,7'lik bir payla toplam istihdamın %73,1 oluşturmaktadır.⁶

Meksika'da KOBİ'lerin birçoğu ticaret ve hizmet sektöründe bulunmakta ve 2003 verilerine göre %86,1'lik bir payla toplam istihdamın %86,1'ini oluşturmaktadır.⁷

AB'de KOBİ'lerin sektörel dağılımına baktığımızda ise %75 oranında hizmetler sektöründe faaliyet gösterdikleri ortaya çıkmaktadır.

⁴ <http://www.ebf-fbe.eu/uploads/FF2012.pdf>, 2012, s, 59.

⁵ http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/finance-and-investment/sme-policy-index-eastern-partner-countries-2012_9789264178847-en.

⁶ http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/finance-and-investment/sme-policy-index-eastern-partner-countries-2012_9789264178847-en.

⁷ http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/finance-and-investment/sme-policy-index-eastern-partner-countries-2012_9789264178847-en.

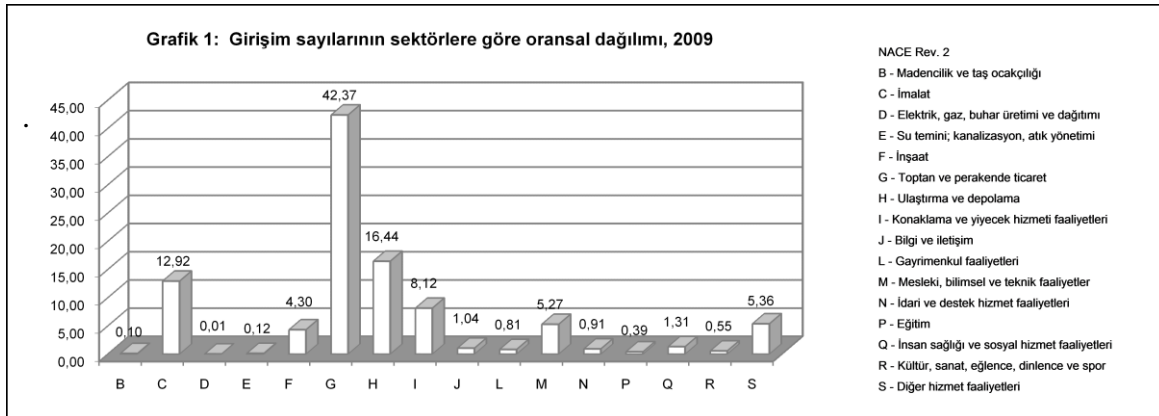
TABLO 11: AB’de KOBİ’lerin Sektörel Dağılımı

Sektörler	İşletme Sayıları	Çalışan Sayısı
İmalat sanayi	2.115	14
İnşaat	2.747	4
Toptancı	1.530	5
Perakende	4.160	4
Taşıma ve iletişim	1.185	8
Üretim hizmetleri	4.445	5
Kişisel hizmetler	4.245	5
Toplam	20.415	4

Kaynak: Taş, 2010:100.

Türkiye’de TÜİK Yıllık İş İstatistikleri 2009 yılı verilerine göre KOBİ’lerin %82’si hizmetler ve ticaret sektöründe faaliyet göstermektedir.

Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri araştırmasına göre 2009 yılında 2.483.300 girişim faaliyet göstermiştir.

ŞEKİL 2: Türkiye’de Girişim Sayılarının Oransal Dağılımı, 2009

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/Veri Bilgi.do?tb_id=30&ust_id=9.

2009 yılında faal olan girişimlerden %42,37’si Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı; %16,44’ü Ulaştırma ve Depolama sektörlerinde faaliyet göstermişlerdir.

1.5.1.3. İthalat ve İhracat İtibariyle

KOBİ'lerin ithalat ve ihracat faaliyetleri iktisadî büyümeye önemli katkılarda bulunur.

Kâr motifi, KOBİ'lerin uluslararasılaşmasında en etkili faktördür. Bu faktör, ihracat yaparak, tedarikçiler oluşturarak veya yurtdışında risk sermayesi yoluyla bir şirketin ürünlerine yönelik piyasanın genişleme imkânlarını yansıtmaktadır (Gustavsson, 2006: 5).

Uluslararasılaşma belirli ürünlere yönelik talebi canlandırmaktadır ve bu nedenle KOBİ'leri uluslararası piyasalara ürün satmaya yöneltecektir. Yurtiçi piyasanın zayıflaması veya daha büyük tüketici kitlesine ulaşma ihtiyacı da uluslararası piyasalara yönelmeyi teşvik edebilir. KOBİ'lerin uluslararasılaşmasını teşvik eden faktörlerden biri de, yurtiçi piyasalara göre yurtdışı piyasaların daha yüksek kâr fırsatları sunmasıdır. Avrupa Birliği'nde KOBİ'ler arasında uluslararasılaşmanın farklı tipleri görülmektedir (Gustavsson, 2006: 5).

Yabancı Tedarikçi Temin Eden 18%

İhracat Yapan 6%

Yurtdışında Ortaklık Kuran 13%

Uluslararasılaşmamış 63%⁸

Demek oluyor ki, AB'nde KOBİ'lerin sadece % 18'lik bir kısmı ithalat yapmakta veya ithalat ile birlikte ihracat da yapmaktadırlar. Ayrıca KOBİ'lerin % 13'lük bir bölümü yabancı tedarikçiye sahip olabilmektedirler. Bu da yabancı bir tedarikçinin olmasının ihracatla ilgili faaliyetleri desteklediğini ya da teşvik ettiğini göstermektedir.⁹

İthalat ve ihracatçı KOBİ'lerin faaliyetlerini göstermek için ABD'deki KOBİ'leri ele alalım:

Amerika Birleşik Devletleri'nde 2009 yılında toplam ihracatçıların yüzde 97,6'sı ve toplam ithalatçıların yüzde 97,1'i KOBİ'lerden oluşuyor. ABD'de toplam KOBİ sayısı 269.269 olup bunların 174,612'si ithalatçı şirketlerdir.¹⁰

2009 yılında 308 milyar dolarlık bir ihracat geliri gerçekleşmiştir. 2008 yılı verilerine göre ihracatta yüzde 14,9'luk bir düşüş söz konusudur. 2009 ithalat verilerine baktığımızda ise bir önceki yıla göre yüzde 21,7'lik bir düşüş olduğunu gözlemleyebiliriz.¹¹

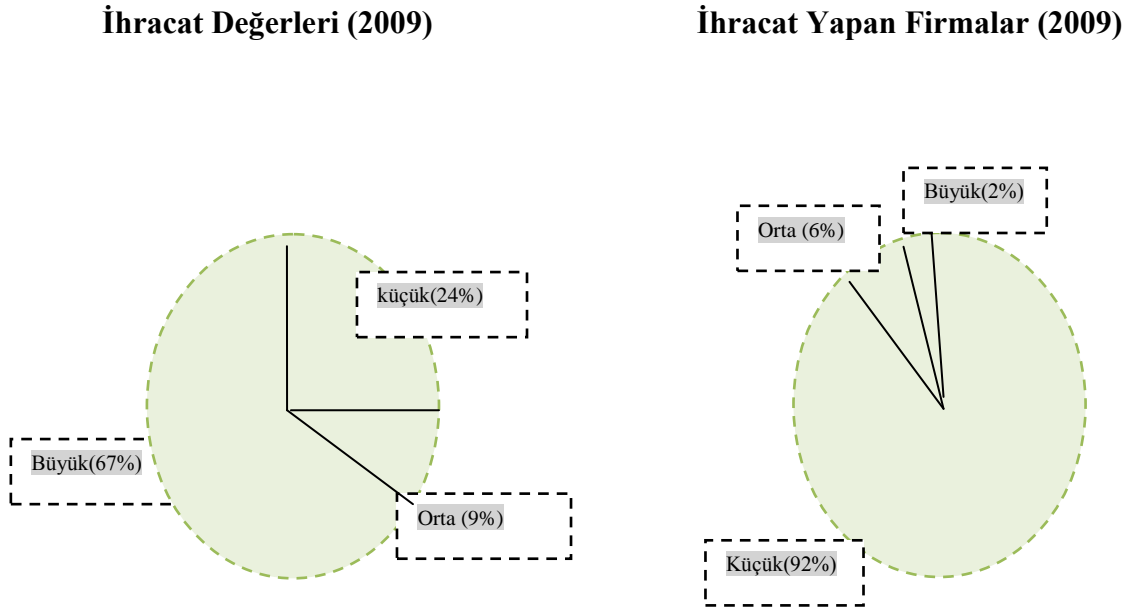
⁸ EC, Observatory of European SMEs: Internationalisation of SMEs, Paris: OECD Publ., 2003, s. 14.

⁹ <http://trade.gov/mas/ian/smeoutlook/index.asp> Small & Medium-Sized Exporting Companies: Statistical Overview, 2009.

¹⁰ A.g.e.

Amerika'da KOBİ'lerin toplam ihracat paylarının yüzde 72'si ve toplam ithalat paylarının yüzde 67'si imalat dışı şirketler ve toptancıların istekleriyle gerçekleştirilmektedir. 2009 yılında hem ihracat ve hem de ithalat yapan şirketlerin sayısı 78.940'tır. Bunların 74,473'ü yani yüzde 94,3'ü KOBİ'dir.¹²

ŞEKİL 3: ABD'de KOBİ'lerin Toplam İhracat Paylarının Yüzdesi:

ABD'de ihracat yapan KOBİ'lerin sayısı çok olmakla birlikte ihracat değeri bakımından büyük firmaların önde olduğunu görüyoruz. Bunun nedenlerini şöyle belirtebiliriz:

- Büyük firmaların yaklaşık yüzde 55'i birden fazla dış pazara açılmışken KOBİ'lerin %59'u sadece tek dış pazarla işlem yapmaktadır.¹³

- Amerika'da, KOBİ'lerin büyük bir çoğunluğu ülke içerisinde ve birbirlerinden bağımsız olarak çalışmakla birlikte, yüzde 15'lik bir dilimi yurtdışına bağlı kuruluşlarla çalışmaktadır. Ancak bu oranın büyük firmalarda yüzde 38'e çıktığını görebiliriz.¹⁴

¹¹ A.g.e.

¹² A.g.e.

¹³ A.g.e.

¹⁴ A.g.e.

2009 yılında Amerika’da KOBİ’lerin en fazla ihracat yaptıkları ülkeler sırasıyla; Kanada, Meksika, Çin, İngiltere, Almanya, Japonya, Hong Kong ve NAFTA ülkeleri olmuştur. 2009 yılında, 84.614 KOBİ ithalatçı firmanın toplam ithalatında, yüzde 29’luk bir oranla Çin Halk Cumhuriyeti birinci sırada, ardından da 12,7 milyar dolarla Tayvan ikinci sırada yer almıştır. Bunların yanında diğer popüler pazarlara da (İtalya, Almanya, Hindistan ve NAFTA ülkeleri) ithalatın yapıldığını görebiliriz.¹⁵

KOBİ’lerin ithalat ve ihracatta önemli bir paya sahip olduğu bir başka ülkede Japonya’dır. Japonya’nın Gayri Safi Milli Hâsılası 2008 yılı verilerine göre 4,924 trilyon ABD doları düzeyindedir. Dünya sıralamasında ABD’den sonar ikinci sırada yer almaktadır;

TABLO 12: Japonya’nın Gayri Safi Milli Hâsılası (GSMH); 2008 Yılı Verileri:

Japonya verileri	
Kişi başına düşen gelir	34 bin ABD Doları
İşletme sayısı	5,7 milyon,
KOBİ sayısı	5,65 milyon (yüzde 99,7)
Toplam ihracat hacmi	81 trilyon Yen
Japonya’nın ihracat yaptığı ülkeler ve ihracat oranları	
Asya (Çin hariç)	Yüzde 33,3
Çin	Yüzde 16
Amerika	Yüzde 17,5
AB ülkeleri	Yüzde 14,1
Diğer ülkeler	Yüzde 19,1.
Toplam ithalat hacmi	78,9 trilyon Yen
(2008) Japonya’nın ithalat yaptığı ülkeler ve ithalat oranları	
Asya (Çin hariç)	Yüzde 21,8
Çin	Yüzde 18,8
Amerika	Yüzde 10,2
AB ülkeleri	Yüzde 9,2

Kaynak: Yılmaz, 2010, s. 50.

¹⁵ A.g.e.

Türkiye’de:

TÜİK verilerine göre 2010 yılında, 48 009 girişimci ihracat ve 55 119 girişimci ithalat yapmıştır.

TABLO 13: TÜİK 2010 verilerine göre Türkiye’de ihracat ve ithalat yapan işletmeler

	Mikro 0-9	Küçük 10-49	Orta 50-249	Büyük 250+
İhracat	%16,4	%24,6	%19,2	%39
İthalat	%6,7	%16,1	%19,2	%57

Kaynak: TÜİK, 2010.

Tablodan da anlaşıldığı gibi Türkiye’de ihracatın %60,1’inin 0–249 işçi çalıştıran ve KOBİ olarak değerlendirilen girişimler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Ayrıca ithalatın da %42,1’i KOBİ’ler tarafından yapılmıştır.

İhracat ve ithalatta en büyük pay sanayi sektörüne aittir; sanayi sektörü ihracatının %61,5’i, 250 ve üstü işçi çalıştıran büyük girişimler tarafından yapılmıştır. Buna karşılık ticaret sektörünün ihracatında %44,6 payla 10–49 işçi çalıştıran küçük ölçekli girişimler en yüksek paya sahiptir. İhracatın %50,1’i AB ülkelerine, %18,1’i Yakın ve Orta Doğu ülkelerine yapılmıştır. AB ülkelerine yapılan ihracatın %65,3’ü sanayi, %32,5’i ticaret sektörü tarafından gerçekleştirilmiştir. Sanayi sektörü tarafından yapılan ithalatta %72,2 payla 250 ve üstü işçi çalıştıran büyük girişimler, ticaret sektörü tarafından yapılan ithalatta ise %31,3 payla 10-49 işçi çalıştıran küçük ölçekli girişimler ilk sırada yer almaktadır. İthalatın %42,3’ü AB’den, %19,3’ü Diğer Asya ülkelerinden, %13,7’si AB üyesi olmayan Avrupa ülkelerinden gerçekleştirilmiştir. Ana faaliyeti ticaret olan girişimlerin en çok ithalat yaptığı ülke grupları sırasıyla AB (%40,1), Diğer Asya (%31,7) ve AB üyesi olmayan Avrupa ülkeleri (%15,1) olmuştur.¹⁶

Türkiye’de 2011 yılında ihracatın %59,6’sı, ithalatın ise %39,9’u KOBİ’ler tarafından gerçekleştirilmiştir. 2011 yılında, Avrupa ülkelerine yapılan ihracatın %53,3’ü, Asya ülkelerine yapılan ihracatın ise %32,6’sı KOBİ’ler tarafından gerçekleştirilmiştir. 2011 yılında, Avrupa ülkelerinden yapılan ithalatın %51,8’i, Asya ülkelerinden yapılan ithalatın ise

¹⁶ www.tuik.gov.tr, Sayı: 198, 27 Eylül 2011, s. 1-10.

%36,7'si KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir.¹⁷ Dolayısıyla KOBİ'lerin ihracat ve ithalat itibariyle önemi açıktır.

1.5.1.4. İstihdam İtibariyle

1970'lerden sonra istihdam açısından önem taşıyan KOBİ'ler; işsizliğin azaltılmasında, yeni istihdam alanlarının yaratılmasında, ekonominin dengelenmesinde, sosyal kalkınmanın sağlanması ve sürdürülmesinde, piyasa değişmelerine hızlı uyum sağlayabilen esnek bir üretim yapısına sahip olmaları ve yaptıkları olumlu katkılar bakımından, günümüz dünyasında çok daha önemli bir konuma gelmişlerdir.

KOBİ'lerin taşıdıkları önem dolayısıyla başta gelişmiş ülkeler olmak üzere hemen hemen bütün ülkeler KOBİ'lerin doğması, büyümesi, gelişmesi ve korunması için uygun ortamı hazırlayacak politikalar geliştirmekte ve uygulamaktadırlar. Aşağıdaki tabloda AB ülkelerinde işletmelere göre istihdamın % olarak dağılımı 2010 yılı verileri çerçevesinde görülmektedir:

TABLO 14: AB Ülkelerinde İşletmelere Göre İstihdamın Dağılımı; 2010 Yılı , % olarak

Ülkeler	Mikro	KOBİ	Büyük
Belçika	14	50	36
Almanya	11	50	39
İspanya	32	46	22
Danimarka	18	55	27
Fransa	27	38	35
İtalya	37	46	17
Hollanda	25	50	25
Portekiz	24	50	25
İngiltere	22	38	40
Yunanistan	35	45	20
Avusturya	25	44	31
İsveç	17	42	41
Ortalama	23	47	30

Kaynak: Agence Europe, 2010.

¹⁷ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13146>, Sayı: 13146,19/10/2012,10:00.

Tabloda da görüldüğü gibi, Yunanistan, İspanya ve İtalya mikro işletmelerde istihdamda en büyük payı almaktadır. KOBİ'lerde istihdamın dağılımı açısından Danimarka, Portekiz ve Hollanda, büyük işletmelerdeki istihdamda ise İsveç, İngiltere ve Almanya üst sıraları paylaşmaktadır. Burada ilginç olan nokta neredeyse tüm ülkelerde, KOBİ'lerin payının yüksek oluşudur. Fransa ve İngiltere KOBİ istihdamının en düşük olduğu ülkelerdir.

Gelişmiş ülkelerde büyük işletmelere öncelik tanınmasına rağmen, KOBİ'ler üretim ve istihdamda önemlerini sürdürmektedirler.

TABLO 15: AB Ülkelerinde İstihdamın İşletme Ölçekleri İtibarıyla Dağılımı (2010 Yılı, % olarak)

İşletme\Sektörü	Mikro	KOBİ	Büyük
İmalat sektörü	80,56	18,57	0,87
İnşaat sektörü	90,05	9,64	0,31
Hizmet sektörü	92,88	7,05	0,07
Toplam	90,10	9,05	0,85
İstihdam / Sektör	Mikro	KOBİ	Büyük
İmalat sektörü	11,02	46,11	42,87
İnşaat sektörü	39,80	51,09	9,11
Hizmet sektörü	34,98	44,11	20,91
Toplam	26,11	45,20	28,69

Kaynak: Bayülken, Yavuz ve Kütükoğlu, Cahit, KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ SANAYİ İŞLETMELERİ (KOBİ'LER), Nisan 2012, Yayın No: MMO/583, Dördüncü Baskı, s. 10.

Tablo 15'e baktığımızda KOBİ'lerin sayısal oranı toplam işletmelerin % 9,05'i iken bu işletmeler istihdamın % 45,20'sini sağlamaktadır. İmalat sanayi içinde KOBİ'ler % 18,57'lik bir paya sahipken, istihdamın yine % 46,11'ini gerçekleştirmektedirler. Bu durumda KOBİ'ler ucuz ücretle ve sosyal güvenlikle genellikle yoksun bir kesime iş alanı açmaktadırlar (Bayülken, 2012: 10).

TABLO 16: Türkiye’de İşletmelerin Sektörel Dağılımı

Sektörler	İşyeri Sayısı	%	Çalışan Sayısı	%
Ticaret	794.715	46,19	2.048.264	32,38
İmalat	246.899	14,35	2.043.815	32,31
Otel ve lokantalar	163.11	29,48	526.845	8,33
Ulaştırma, Depolama, Haberleşme	244.490	14,21	500.104	7,91
Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	90.473	5,26	325.697	5,15
İnşaat	35.702	2,07	229.400	3,63
Diğer Hizmet Faaliyetleri	90.919	5,28	213.400	3,37
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	13.538	0,79	123.178	1,95
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	31.546	1,83	99.966	1,58
Madencilik ve Taşocakçılığı	1.809	0,11	80.341	1,27
Eğitim Hizmetleri	5.692	0,33	76.435	1,21
Elektrik, Gaz, Su Dağıtım	1.703	0,10	57.591	0,91
Toplam	1.720.598	100,00	6.325.036	100,00

Kaynak: DPT, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), KOBİ Özel İhtisas Komisyonu Raporu, s. 3.

Türkiye’de işletmelerin, %46,19’u, çalışanların ise %32,38’i ticaret faaliyet kolunda bulunmaktadır. İşletmelerin %14,35’ini oluşturan imalat sanayi, işletme sayısı olarak düşük bir orana sahip olmakla birlikte, çalışanların %32,31’ini istihdam etmektedir. Bu iki faaliyet kolunun toplam istihdamın %64,69’una sahip olduğu ve dolayısıyla istihdam açısından son derece önemli olduğu görülmektedir (Öztürk, 2007: 34-35).

İstihdamın en yoğun olduğu imalat sanayi alt sektörlerinde istihdamın dağılımında, %19,31’lik oranla tekstil ürünleri imalatının ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Tekstil ürünleri imalatından sonra gelen iki önemli alt sektör ise %14,59 ile giyim eşyası imalatı ve %12,41 ile gıda ürünleri ve içecek imalatıdır. İmalat sanayinde yaratılan toplam istihdamın yaklaşık olarak yarısı bu üç alt sektör tarafından sağlanmaktadır (Öztürk, 2007: 34-35).

Türkiye’deki ticaret ortamı Dünya Bankası’nın 2009 İş Yapabilme Rahatlığı Endeksi’nde 178 ülke içerisinde 59. sırada yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye’deki iş ortamı İtalya, Çek Cumhuriyeti, Yunanistan gibi ülkelerin önündedir.¹⁸

¹⁸ <http://www.euractiv.com.tr/ticaret-ve-sanayi/link-dossier/ekonomik-buyumenin-motoru-olarak-kobiler-ab-ve-turkiyede-durum-000076>

TÜİK'in 2009 verilerine göre Türkiye'de toplam istihdamın %78'ini KOBİ'ler sağlamaktadır. Ancak Türkiye'de KOBİ'lerin tanımında özellikle "İstihdam" kriterinde, anlaşılmayan noktalar söz konusudur. Örneğin Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik'in 14. maddesinde "yılık iş birimleri" deyimini de tarif edilmiştir. "Hangi süre ile olursa olsun, yılın veya günün belirli bölümlerinde veya mevsimlik işlerde çalışan işçiler, yıllık iş birimlerinin kesirlerini oluştururlar". Burada anlatılmak istenen husus, bazı tipik olmayan çalışma biçimleri ile çalıştırılanların ne ölçüde "çalışan" sayısına dâhil edileceğidir. Buna göre, örneğin, yarım gün çalışan kısmi süreli iki işçi bir tane sayılacak, belirli süreli kısa çalışmalar yılın çalışan dönemlerine oranlanarak tam gün süreli kaç çalışanla işin görüleceği belirlenecektir. Başka bir deyişle, aslında Yönetmelik, işletmenin büyüklüğünü belirlerken çalışan eleman sayısını değil, yıllık işgünleri toplamını esas almaktadır. Bu nedenle de, çalışanların uzun süreli iş göremedikleri dönemleri (doğum izni, birinci dereceden yakının ölümü ve hastalık hâllerinde kullanılan izinleri) çalışılmış gibi saymamaktadır.

1.5.1.5. Katma Değer¹⁹ İtibariyle

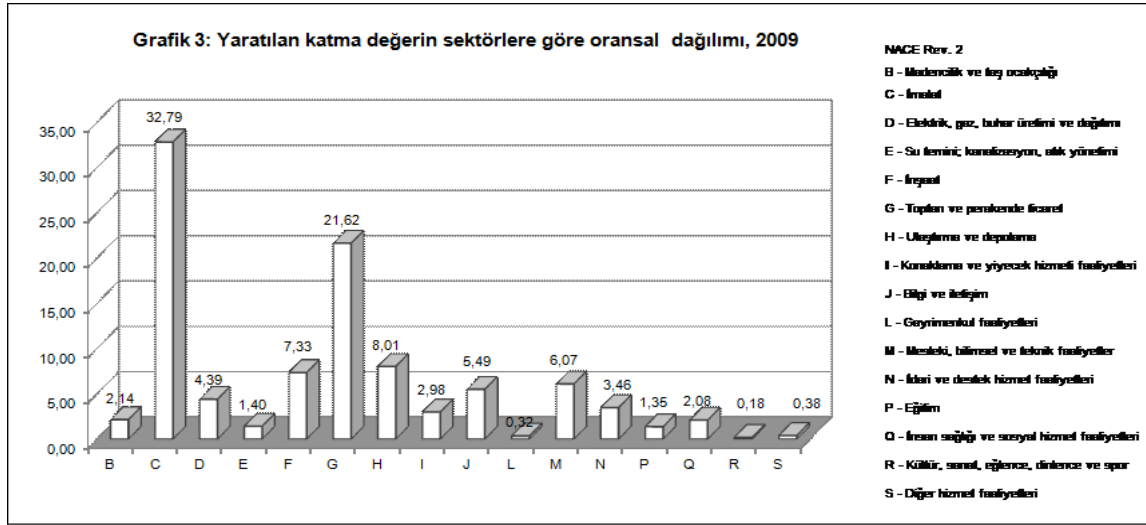
NACE Rev. 2' ye²⁰ göre 2009 yılında toplam katma değer %48,05'i sanayi ve inşaat, %51,95'i ise hizmetler sektöründe yaratılmıştır.

2009 yılında yaratılan faktör maliyetiyle katma değere göre imalat sanayi %32,79 payla ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla %21,62 ile Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı ve %8,01 ile Ulaştırma ve Depolama Sektörü görülmektedir.

¹⁹ Katma değer, bir üretim sürecindeki çıktı ile girdi arasındaki farktır.

²⁰ Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması .

ŞEKİL 4: Türkiye’de Yaratılan Katma Değerin Sektörlere Göre Oransal Dağılımı

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=30&ust_id=9 / istatistikleri, 5 Ekim 2011.

TABLO 17: İmalat Sektöründe KOBİ'lerin ve Büyük İşletmelerin, İşletme Büyüklüğüne Göre Katma Değer Göstergeleri (2010)

Sanayi Ölçeği	İşletme Sayısı	İşletme Başına Katma Değer(TL)	Çalışan Sayısı	Çalışan Başına Katma Değer(TL)
Küçük Ölçekli (1-49)	305.345	54.617,0	1.879.754	8.978,0
Orta Ölçekli (50-250)	3.105	5.585.507,0	572.098	30.309,0
KOBİ (1-250)	308.450	110.293,0	2.451.852	13.875,0
Büyük İşletme (250 +)	2.050	48.483.415,0	1.634.568	60.806,0
Toplam imalat San.	310.500	432.886,0	4.086.420	32.647,0

Kaynak: DİE 2002 yılı Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı Tablosunun 2010 yılı revizyonundan yararlanılarak katma değer hesabı yapılmıştır.

Tablodan görüldüğü gibi Türkiye’de küçük işletmeler (1–49), sayılarına göre, çalışan başına oldukça düşük katma değere sahiptir. Orta ölçekli işletmelerde KOBİ’lerin sayısı az olmasına rağmen katma değerler, kişi başına 30.309 olmaktadır. Bu değerler büyük işletmelerde yükselmektedir. Avrupa ülkeleri ele alındığında bu değerler 4-6 misli bir artış göstermektedir. Buradan KOBİ’lerin genel olarak düşük katma değerli ürünler imal ettikleri ortaya çıkmaktadır. Bu durum KOBİ’lerin fason imalat yaptıklarının da göstergesidir (Bayülken, 2012: 41).

1.6. KOBİ’LERİN AVANTAJLARI

KOBİ’ler, daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlamaktadır. Düşük yatırım maliyeti ile istihdam yaratma; talep değişikliklerine ve çeşitliliklerine kolay uyum göstermektedir. KOBİ’ler, teknolojik yeniliklere yatkın olma; bölgeler arası dengeli kalkınmayı gerçekleştirme; gelir dağılımındaki çarpıklığı asgariye indirme, bireysel tasarrufu teşvik etme, yönlendirme ve hareketlendirme, büyük sanayi işletmelerinin destekleyicisi ve tamamlayıcısı olma, politik ve sosyal bakımdan istikrar unsuru olarak, demokratik ve liberal ekonominin temel taşlarından birini oluşturma gibi özellikleriyle tanınmaktadır.

1.6.1. KOBİ’lerin Sosyal Avantajları:

KOBİ’lerin sosyal hayatta sağladığı avantajlar:

A) İstihdam Artışına Katkıları:

KOBİ’ler neredeyse işletmelerin %99’unu oluşturmaktadır. Bu yüzden istihdamın artışında KOBİ’ler önemli bir role sahip olmakla birlikte, büyük işletmelere göre de daha etkindirler. Ayrıca bu işletmeler emek-yoğun olmaları nedeniyle büyük işletmelere göre bir kişinin işlem yapması için daha az harcama yaparlar.

B) Verimlilik Artışı:

KOBİ’lerde işlem maliyetlerinin az olması, girişimcinin kendisinin iş başında olması ve sorunlarını zamanında çözmesi verimlilik artışına katkıda bulunmaktadır.

C) Güçlü ve İstikrarlı İstihdam İlişkisi ve Maliyetlerinin Düşük Olması:

KOBİ’lerde işletmecinin bizzat kendisinin çalışması, işçilerle yakın bir irtibat kurması nedeniyle çalışanlar iş yerine ve işletmeciye daha sadık olmakta, bu da güçlü ve istikrarlı bir istihdam ilişkisi ortaya çıkarmakta ve maliyetlerinin düşük olmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle KOBİ’ler krizlerden daha az etkilenmektedirler (Özdemir, 2006: 43).

D) Yeniliklere Açık Olması:

KOBİ'ler müşterileriyle daha çok ilgilenmektedirler, böylece müşterilerinin taleplerini daha iyi görebilmekte ve böylece bu taleplere uygun, yeni ürünler tasarlayabilmektedirler. Bu durum büyük işletmelerin önüne geçmeleri için onlara avantaj sağlamaktadır. Ayrıca ürettikleri malları yerli kaynaklardan temin ederek, ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadırlar (Özdemir, 2006: 48).

E) Tüketici Taleplerine Karşı Esneklik:

KOBİ'ler tüketici tercihlerindeki değişimi fark ederek kısa zaman içerisinde üretim süreçlerini değiştirerek tüketicilerin bu yöndeki taleplerine duyarlılık göstermektedirler. (Özdemir, 2006: 48).

F) Büyük İşletmelerin Birer Tamamlayıcısı Olmaları:

KOBİ'ler büyük işletmelerin taleplerini sorguluyorlar. Böylece büyük işletmelerin ihtiyaç duydukları malzemeleri tespit ederek gerekli üretimi yapıyorlar. Bunun sonucunda hem kendilerine iş sağlamış oluyorlar hem de ülkelerinin yurt içi tüketimini arttırarak tasarrufun artışında katkıda bulunmaktadırlar.

1.6.2. KOBİ'lerin Ekonomik Avantajları

KOBİ'lerin ekonomik anlamda sağladığı avantajlar:

a. Ekonomik Büyümeye Katkıları:

KOBİ'ler ekonomik büyümeye önemli ölçüde katkı verir, örneğin istihdam sağlayarak işsizliğin düşürülmesine, iç ve dış ticaret yaparak milli gelir ve toplumsal refahın yükseltilmesine önemli katkılarda bulunurlar. Ayrıca büyümeye olan katkılarıyla ekonomik krizlerin önlenmesinde önemli bir role sahip olduklarını söyleyebiliriz. Öte yandan KOBİ'ler yenilikçilik özellikleriyle, büyük işletmelere göre ekonominin büyümesine daha fazla katkıda bulunurlar.

b. Ekonomik Krizlere Karşı Uyumluluk:

En önemli ekonomik krizler petrol şoklarından sonra olmuştur. Fordist-Taylorist üretim modeli azalan talepler karşısında gerekli esnekliği gösterememiştir. KOBİ'ler tüketicinin değişen taleplerine uyum sağlayarak krizi aşmaya çalışır ve teknolojiye de yararlanarak ürünleri için yeni üretim şekli oluşturarak yeni pazarlara açılır. Ayrıca KOBİ'ler

mevcut olan bir ürünün tümünü değil de sadece bir kısmını değiştirerek büyük işletmelerin üretimine yardımcı olurlar. Böylece oluşabilecek krizlere karşı daha dayanıklı olmanın yanı sıra, yeni iş fırsatları yaratarak hem sosyal zararları engeller hem de krizleri fırsata çevirmiş olurlar (Özdemir, 2006: 45).

c. Rekabetin Geliştirilmesindeki Roller:

KOBİ'ler gerek fiyat, gerek kalite, gerekse de reklam ve yeni yöntemler olsun, farklı alternatifler geliştirerek tam rekabet piyasasına girebilir ve buna ek olarak yenilikçilik özelliklerini de kullanarak kendi iç pazarlarından uluslararası pazarlara girme fırsatlarını elde edebilirler. Ayrıca öz ve iç kaynaklarını kullandıklarından aynı ürünü hem daha ucuz hem de daha kaliteli üreterek diğer işletmelere göre daha rekabetçi olabilmektedirler. (Özdemir, 2006: 44).

d. Girişimcilik:

KOBİ'lerin sürekli gündemde tutulmaları ve müşterilerin de farklı ürünlere yönelim arzularından dolayı pazara yeni girişimciler dâhil olmaktadır. Bu döngü de girişimcilik ruhunun daima canlı kalmasını sağlamaktadır. İşletmeler büyüme çabasında olduklarından dolayı rekabetçi piyasalarda yer alırlar. Gerek mevcut işletmeler gerekse de yeni işletmeler sayesinde ekonomik dengeler sağlanmaktadır.²¹

e. Büyük İşletmeleri Tamamlama Özellikleri:

KOBİ'ler büyük işletmelerin ihtiyaç duydukları mamul ve yarı mamul ürünleri üreterek 'yan sanayi' oluşumunda katkıda bulunurlar ve böylece büyük işletmelerin birer tamamlayıcısı olarak onların da daha üretken olmalarına yardımcı olurlar.

1.7. KOBİ'LERİN DEZAVANTAJLARI

1.7.1. Yapısal Dezavantajlar:

Bu dezavantajlar KOBİ'lerin kendilerine has ve içe dönük özel durumlarından kaynaklanır.

²¹ ILO, World Employment Report, 2004-2005, Chapter 5, Geneva, ILO Publ., 2006.

a. Örgütsel Yönetimde Yetersizlikler:

İşletmeler genellikle planlamada, muhasebede, personel yönetiminde ve pazarlama konularında profesyonel kişilerle çalışmadıkları için yönetim zafiyeti yaşamaktadırlar. Buradaki eksiklikler de işletmelerin gelişimine ve aynı zamanda büyümelerine zarar verebilmektedir.

b. Nitelikli İşgücüne Erişimde Engeller:

KOBİ'ler emek-yoğun işletmeler oldukları için, mesleki-teknik eğitimin giderek zayıflaması KOBİ'leri zor durumda bırakmakta, böylece ihtiyaç duydukları kalifiye elemanları bulmalarını da zorlaştırabilmektedir. Kaldı ki bu tür elemanlar bulunsa bile yüksek ücret talep edeceklerdir, bu da yeterli mali güce sahip olmayan KOBİ'lere büyük işletmelerle rekabet alanında dezavantaj oluşturmaktadır.

c. Pazarlamada Sorunların Yaşanması:

Dış pazarları yeterince tanımayan KOBİ'ler dış talepleri takip edemezler; bu yüzden de rakiplerini yeterince tanımamakta dolayısıyla KOBİ'lerin ihracat rakamları da çok düşük kalmaktadır. Esasen ihracat rakamlarını incelediğimizde bunu kolaylıkla görebiliriz. Bu sorunun çözümü ancak daha fazla devlet desteği ile mümkün olabilir.

KOBİ'ler pazar kanallarını kullanamadıkları için marka oluşturmakta zorluk çekmektedirler. Bu nedenle daha çok mahalli pazarlara yönelmektedirler.

d. Küçük Olmanın Getirdiği Dezavantajlar:

Küçük işletme oldukları için sermayeleri sınırlıdır dolayısıyla ucuz hammadde temin edememekte, bunun sonucu olarak da üretimlerini yüksek maliyetlerle gerçekleştirebilmektedirler. Bu da, mallarını daha yüksek fiyatla piyasaya sürmelerini zorunlu kılmakta ve bu yüzden de rekabetçi fiyat ortamını kaybettiklerinden, büyük işletmelere kıyasla dezavantajlı duruma düşmektedirler.

1.7.2. Ekonomik Nedenlerden Kaynaklanan Dezavantajlar:

Ekonomik yetersizlikleri nedeniyle KOBİ'ler bazı alanlarda yatırım yapamamakta ve AR-GE faaliyetlerine girişememektedir.

a. Finansmana Ulaşmada Karşılaşılan Engeller:

KOBİ'ler finansman sorunları nedeniyle verimliliği artırma konusunda ve girişimcilik faaliyetlerinde zorlanmaktadır. Türkiye'de girişimciliğin önündeki en önemli engel, sermayeye erişimdir. KOBİ'ler bankalara gereken ve aranan teminatları bulamadıkları için kredi alamama veya yüksek faizlerle kredi bulma sorunlarını hep yaşadılar; o yüzden de hep başka yerlerden örneğin şahsi varlıklar ya da ipoteye dayalı borçlanmalarla sermaye temin ettiler ve sermaye piyasası araçlarından yeterince yararlanamamanın sonucu olarak finansal planlama sorunları yaşadılar.

b. Dışa Açılmada Karşılaşılan Güçlükler:

İşletmelerin çok büyük bir oranı KOBİ'dir. Ancak bu kuruluşların ihracattaki payları sayılarına göre çok düşüktür. KOBİ'lerin ihracatçı işletmeler hâline gelebilmeleri için ciddi adımlar atmaları gerekir. Bu çerçevede yeterli sermaye ve gereken teknolojiye sahip olmaları ve uluslararası pazarlar konusunda bilgi sahibi olmaları, kaliteli malı uygun fiyatla üretmeleri ve en önemlisi de iç ve dış kayaklardan kredi temin etmeleri gerekmektedir.

c. Satışlarda Dalgalanmalar:

KOBİ'lerin ürünlerde çeşitlilik yaratma yetenekleri sınırlıdır. Bu yüzden de satışlarda aylara ve mevsimlere göre meydana gelen dalgalanmalar KOBİ'leri çok etkiler. Bu açıdan bakıldığında bu kuruluşların istikrarlı pazarlara sahip olması büyük önem taşımaktadır. Çünkü KOBİ'ler ancak sürekli bir nakit akışıyla ayakta kalabilirler.

d. Yüksek Vergiler ve Primler:

KOBİ'lerin emek-yoğun teknoloji ile çalışmaları, yüksek vergi ödemelerine ve yüksek maliyetlerle çalışmalarına sebep olmaktadır. Oysa büyük işletmeler ileri teknoloji kullandıkları için emekten tasarruf edebilmekte, vergi yükünü hafifletebilmektedirler. Bu nedenle genel olarak bir ülkede adil bir vergi sisteminin kurulması ve KOBİ'lerin himaye altına alınması için devlet desteklerine ihtiyaç vardır.

1. 8. KOBİ'LERİN TEMEL SORUNLARI

1.8.1. Örgütlenme ve Yönetim Sorunları

1.8.1.1. KOBİ'lerin Planlama Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar:

KOBİ'lerde planlamayı genelde işletme sahibi ve ortaklar yapmaktadır. Ama planları genellikle temel istatistikî metotlara göre değil de, sezgiye dayanarak yapmaları bir dezavantajdır. İşletme sahibi ve ortakları yeterli eğitim sahibi olmamaları ve yalnızca tahmin ve sezgi yoluyla planlamaya gitmeye çalışmaları nedeniyle, hata payı gittikçe artan bir karar alma işleminde bulunabilmektedirler. Bu nedenle KOBİ'lerde planlama yapılırken, çok dikkatli olunmalı ve gelişen ortamlara göre planlar gözden geçirilip, gerekli düzeltmeler yapılabilmelidir (Alpugan, 1994: 160).

1.8.1.2. KOBİ'lerin Örgütlenme Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar

Örgütlenme insanlar, araç, gereç, makine, bina, işyeri ve benzeri faktörler arasındaki ilişkilerin kurulmasında gündeme gelen bir kavramdır. KOBİ'lerin genelde, büyük işletmelere göre daha küçük bir örgütsel yapıya sahip olmalarından dolayı, işbölümü uygulaması daha kolay olabilir. Bu işletmelerde çalışan insanların neredeyse hepsinin birbirini tanması ve kimin ne yapacağı, kimden emir alıp-kime emir vereceği açık bir şekilde belirlenmiş durumdadır. Ama bazen yönetici kimin ne yapacağını kendisi saptamaktadır. Bu da yöneticinin olmadığı zamanlarda işlerin aksamasına neden olabilmektedir (Müftüoğlu, 1991: 120).

1.8.1.3. KOBİ'lerin Yöneltilme Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar

“Yöneltilme, astların uzun ve kısa dönemde etkili ve verimli bir şekilde çalışmalarını sağlamaya ilişkin yönetim fonksiyonlarının tümünü içine almaktadır”. Bu çerçevede gerek büyük ölçekli işletmeler, gerekse KOBİ'lerde, şu hususlar iyi analiz edilmelidir:

- Örgütsel ve çevresel güç kaynakları,
- Otorite sergileme,
- Yetki kaynağı ve kullanım tarzı,
- Emir verme ve emir türleri,
- İç ve dış beşeri kaynakları etkileme yeteneği,
- Liderlik tarzı,
- Haberleşme biçimi ve uygulanma şekli,
- Motivasyon kaynakları ve bunların uygulanabilme gücü” (Akgemici, 2001: 24).

İşletmede çalışanlar arasındaki bilgi alış-verişi az olmamalıdır. Çünkü piyasa verilerinin sağlanması ve değerlendirilmesinde, mesleki ve teknik bilgilerinin yetersiz kalması sorunlara sebep olmaktadır. Gerçekten de yapılan araştırmalarda işletme sahip veya yöneticilerinin; eğitim, rehberlik, iç ve dış pazarlama, teknoloji transferi ile ilgili kuruluşlar ve hükümetin KOBİ'lere yönelik politikaları hakkında yok denecek kadar az bilgilerinin bulunduğu ortaya çıkmaktadır (Akgemici, 2001: 25).

1.8.1.4. KOBİ'lerin Eşgüdümlüme Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar:

Eşgüdümlüme (Koordinasyon) “bir işletmenin yönetsel faaliyetlerini kolaylaştırmak ve başarı şansını artırmak için, bölüm ve eylemler arasında uyum sağlanmasına yönelik çalışmaları kapsar”. Eşgüdümlüme KOBİ amaç, plan ve programlarının uyumlaştırılmasıdır. Örgüt içi iletişim biçiminin patron veya ortakların kişisel uygulamalarına bağlı gelişip, şekillenmesi; işbirliği ve ekip çalışması ruhunun patron, ortak veya yakınlarının tutumlarına bırakılıp, kararlara katılımda bölümlerin yeterince özendirilmemeleri” KOBİ'lerin eşgüdümlüme düzeyinde karşılaştıkları sorunlar olarak sıralanabilir (Akgemici, 2001: 25).

1.8.1.5. KOBİ'lerin Kontrol Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar

Kontrol (denetim), KOBİ'ler açısından da önem taşır. Ölçeğine göre işletmeler arasında farklılık olsa da genel anlamda birçok işletmenin, kontrol fonksiyonu ile ilgili olarak yaşadığı sorunları şöyle belirtebiliriz:

- “- Mal ve hizmetler ile beşeri kaynaklarda kabul gören bir standart olmaması,
 - Örgütsel uygulamalarda zamanı etkin kullanacak yöntemler geliştirmemek,
 - Mal ve hizmet üretiminde plan ve program yoksunluğundan kaynaklanan kargaşa ortamı,
 - İnsani değerlendirme ölçülerinde istikrarlı bir sistem geliştirmemek,
 - Bilgi işlem sistemlerinden yeterince yararlanamamak,
 - Düzeltici eylemlerin patron, ortak veya yakınlarının önceliklerinin inisiyatifine bırakılması”
- (Akgemci, 2001: 26).

Bu sorunların giderilmesi KOBİ'lerin gelişmesi açısından daha ileri adımların atılmasına yol açacaktır.

1.8.2. Tedarik Sorunları:

KOBİ'lerin tedarik işlevine ilişkin başlıca özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- 1- Finansman ve çalışma sermayesinin yetersizliğine bağlı olarak büyük işletmelere göre sipariş hacmi daha azdır ve bu yüzden sipariş miktarlarında, kısıtlamaları da göz önüne alarak sipariş vermek zorunda kalmaktadırlar.
- 2- Finansal imkânları azdır ve bu yüzden daha az fiyat indirimi sağlanabilmekte bu da birim mamul maliyetini olumsuz yönde etkilemektedir.
- 3- İşletmelerde istenilen malzemenin, istenilen miktarda ve istenilen zamanda tedarikinde büyük güçlüklerle karşılaşılır. Bu güçlüklerin aşılması ancak malzemeye yüksek fiyat ödemekle veya malzeme standartlarına ilişkin toleransları geniş tutmakla mümkün olabilmektedir. Bu ise, hem maliyet ve hem de kalite yönünden fedakârlık gerektirebilmektedir (Müftüoğlu, 1991: 67-68).

1.8.3. Üretim Yönetimi ile İlgili Sorunlar

“Tedarikleme, teknoloji, ürün tasarımı, ürün geliştirme, standardizasyon ve nitelikli personel üretimde kalite unsurunun evrensel boyutlarda elde edilmesinde rol oynayan çok önemli faktörlerdendir. Tedarikleme üretimde kullanılan malzeme, hammadde veya ayrı mamullerle ilgili olup, üretimle iç içedir. Hammadde ve ana malların tedarikinde nitelik, miktar, ihtiyaç duyulduğunda bulunabilme ve fiyattan kaynaklanan bazı sorunlar yaşanabilmektedir” (Akgemici, 2001: 27).

Bazen hammaddenin zamanında sağlanamaması nedeniyle işletmeler, siparişlerini karşılayabilmek için hammadde stokuna yönelmektedirler. Bu ise, kaynak israfına yol açmaktadır. Hammadde yetersizliği yüzünden işletmeler düşük kapasiteyle çalışmaktadırlar. Büyük işletmeler genellikle piyasaya üretim yaparlar. KOBİ'lerde ise sipariş üzerine üretim daha yaygındır.

Büyük işletmelerin üstünlüğü daha çok fiyat ve kalite konusundadır. KOBİ'lerin rekabet gücü ise daha ziyade teslim tarihinin çabuklaştırılması, sipariş verenin özel koşullarının dikkate alınabilmesi ve isteklerine uyum sağlanabilmesidir. Üretimde karşılaşılan bir diğer sorun da teknolojiden kaynaklanmaktadır (Akgemici, 2001: 27).

1.8.4. Pazarlama Yönetimi ile İlgili Sorunlar

KOBİ'lerin başarılarında pazarın üzerinde yoğunlaşmak önemlidir. KOBİ'ler hedef pazarlarını tanımlamada ve pazarlama stratejisi belirlemede yetersizdirler. Çünkü pazar araştırması yapmadan kişisel gözlemlerini kullanmaktadırlar. KOBİ'lerde pazarlama konusunda uzman kişilerin istihdam edildiği ayrı bir pazarlama bölümü yoktur.

- Bu açıdan KOBİ'lerde "az gelişmiş bir pazarlama" anlayışından söz etmek mümkündür.
- KOBİ'ler pazarlama araçlarından yeterince yararlanamamaktadırlar.
- KOBİ'lerde düzenli bir pazarlama araştırması yapılmamaktadır.
- Genel olarak KOBİ'lere ihracat pazarları kapalıdır veya bu işletmelerin ihracat pazarlarına girmeleri çok zordur.
- KOBİ'ler, genellikle ürünlerinin pazarlamasında pahalı ve karmaşık satış kanalları ve satış örgütleri kullanamamaktadırlar.
- Büyük işletmeler kitle üretiminin avantajlarından yararlanırken, KOBİ'ler yararlanamamaktadır.
- KOBİ'ler daha çok yerel pazarlara hitap etmektedir.
- KOBİ'ler genellikle sınırlı bir pazar payına sahiptir.
- Yan sanayi olarak büyük bir işletmeye yarı mamul veya parça imal eden küçük işletmeler, pazarlama açısından oldukça dezavantajlı bir konumda bulunurlar. Talep tekeline sahip büyük işletmeler, KOBİ'lere istediği şartları dayatmakta, maliyetin altında bir fiyatı bile kabul ettirebilmektedirler (Müftüoğlu,1991: 63).

1.8.5. İhracat ile İlgili Sorunlar

KOBİ'lerin ihracatla ilgili sorunları kendi arasında "KOBİ'lerin ulusal ve işletme düzeyinde karşılaştıkları sorunlar" olarak iki farklı grupta ele alınabilir.

1. KOBİ'lerin Ulusal Düzeydeki Sorunları:

- a. KOBİ'leri ihracata yöneltmek veya ihracatlarını geliştirmek için planlı bir strateji izlenmemesi,
- b. Küçük sanayi sektörünü geliştirmeyi ve bu sektörün ihracata katkısını artırmayı öngören amaçların açıkça ortaya konmaması,
- c. Mevcut amaçların küçük sanayi sektörünün ihracatının gerçekleştirilmesine yönelik olmaması,

- d. KOBİ'leri desteklemek için belirlenmiş bir hedef olsa dahi alınan önlem ve uygulamaların bu amaca uygun olmaması,
- e. KOBİ'ler için talep piyasasını koordine edecek bir kuruluşun olmaması,
- f. İç piyasa şartlarının dış piyasaya göre daha cazip olması,
- c. İhracatta mevcut uygulamaların KOBİ'lerin aleyhine işlemesi,
- h. Bürokratik engeller,
- i. Teşvik tedbirlerinin yetersizliği,
- j. KOBİ'lerin organize olmamaları (Akgemici, 2001: 30).

2. KOBİ'lerin İşletme Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar:

KOBİ'lerin işletme düzeyinde karşılaştıkları sorunları; “ölçeklerinden kaynaklanan finansal sorunlar ve dış pazarda rekabet gücünü etkileyen sorunlar” olmak üzere iki ayrı yapıda incelenebilir.

a. KOBİ'lerin Ölçeklerinden Kaynaklanan Finansal Sorunlar:

- i. İhracata yönelik üretimin finansmanı için kredi bulma zorluğu,
- ii. Ucuz ve kaliteli hammadde bulma güçlüğü,
- iii. İhracat pazarlaması faaliyetlerinin sınırlı kaynaklar sebebiyle karşılanamaması,
- iv. Satış geliştirme, tanıtım faaliyetlerinin mali açıdan çok külfetli olması.

b KOBİ'lerin Dış Pazarda Rekabet Gücünü Etkileyen Sorunlar:

- i. Kalite düşüklüğü,
- ii. Dış fiyatlama yanlılıklar,
- iii. Rakiplerin yeterince tanınmaması,
- iv. Hatalı pazarlama stratejileri,
 - İhracat konusunda bilgi ve eleman eksikliği,
 - İhracata yönelik üretim için kapasite yetersizliği, zor ve riskli olarak kabul edilen dış pazarlar konusunda psikolojik engeller,
 - Ürünlerin ihracata uygun olmaması,
 - Dış ticaret organizasyonlarının yeterince yardımcı olmaması,

dış ticarete rekabet gücünü engelleyen unsurlardır (Akgemici, 2001: 31).

1.8.6. Finansal Yönetim ile İlgili Sorunlar

2001 yılında yapılan bir araştırmada KOBİ'lerin problemleri incelenmiş ve en önemli problemlerin; kalifiye eleman temini, finansal kaynaklara erişim, altyapı problemleri ve idari düzensizlikler olduğu saptanmıştır (Yüksel, 2010: 17).

Finansman sorunu, KOBİ'lerin piyasa paylarını korumada ve dışa açılmada karşılaştıkları en önemli sorundur. Bu nedenle KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarının karşılanması için gerek Birlik düzeyinde gerekse Üye Ülkeler düzeyinde çeşitli politikalar belirlenmekte ve uygulamaya konmaktadır (Yüksel, 2010: 17).

KOBİ'lerin sermaye ve finansman sorununun temeli; sermayenin birikim, yoğunlaşma ve merkezileşme sürecidir.

Girişimciler ellerindeki küçük sermaye ile işletmeler oluşturmakta, bu öz sermayeleri de hem yatırım hem de pazarda yer almak için yapılacak pazarlama çalışmaları için yeterli olmamaktadır. KOBİ'ler piyasa koşulları nedeni ile vadeli satışlarını da öz sermayeleri ile finanse etmek zorunda kalmaktadırlar. Daha kuruluş aşamasında başlayan bu öz sermaye sorunu KOBİ'leri yaşamları boyunca olumsuz etkilemektedir. Tahsil etmekte karşılaşılan güçlükler sonucu nakit sıkıntısı çekilmekte, öz sermaye erimekte ve pahalı banka kredilerine başvurulmaktadır. Sonuçta, yüksek maliyetli banka fonu kullanmak zorunda kalan küçük sanayiciler mevcut yatırımlarındaki dönüş hızını ayarlayamadıklarından iflas etmektedirler (Yüksel, 2010: 17).

Finansman sorunlarının nedenleri:

Dünya Bankası tarafından 2008 yılında yapılan Yatırım Ortamının Değerlendirilmesi (Investment Climate Assesment) araştırmaları, ülkelerin birçoğuna kıyasla Türkiye'deki KOBİ'lerin Avrupa ve Orta Asya'daki ülkelerle karşılaştırıldığında; Türkiye'de özellikle orta ölçekli işletmelerin daha yaşlı olduğu görülmüştür. AB-10'da orta ölçekli işletmelerin yüzde 20'si 16 yaşından büyük iken, bu oran Türkiye'de yüzde 60'tır. Bu durum, Türkiye'de KOBİ'lerin daha yavaş büyüdüklerini, yani daha uzun süre küçük kaldıklarını ve hızlı büyüyen, yenilikçi işletmelerin sayısının düşük olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye'de KOBİ'lerin büyümesi önünde birtakım engeller olduğunu söylemek mümkündür. Aynı çalışmada, işletmelerin büyümesini etkileyen faktörlerin başında uygun koşullu finansmana erişimin geldiği görülmüştür (Yüksel, 2010: 17).

1.8.7. Muhasebe Yönetimi ile İlgili Sorunlar

Özellikle küçük işletmelerde, muhasebe kayıtları sadece yasal bir yükümlülük olarak algılanmaktadır. Buradaki muhasebe kayıtlarının, işletmenin gelecekteki; özellikle finansal yapılanması için gerekli kaynakları oluşturduğu düşünülmemektedir.

Muhasebe işlevlerinde bilgi işlem teknolojilerinin kullanımı Orta Büyüklükteki İşletmelerin bir kısmında kabul görmüşken; bir kısım Küçük ve Orta Ölçekli İşletme yönetimi, bu sistemleri uygulayabilecek teknik eleman eksikliği ile beraber parasal kaynak yetersizliği üzerinde durmaktadır (Alpugan, 1994: 93).

1.8.8. İnsan Kaynakları Yönetimi ile İlgili Sorunlar

KOBİ'lerin genelde, büyük işletmelere göre daha küçük bir örgütsel yapıya sahip olmaları nedeniyle işbölümü uygulaması daha kolay olabilir. Bu işletmelerde çalışan insanların neredeyse hepsinin birbirini tanması işbölümünde kolaylık sağlamaktadır. Çünkü KOBİ'lerde kimin ne yapacağı, kimden emir alıp, kime emir vereceği açık bir şekilde belirlenmiştir. Ama yöneticinin olmadığı zamanlarda işlerin aksamasına neden olabilmektedir. Uzmanlaşmaya gelince KOBİ'lerde herkes kabiliyetli olduğu işte derinlemesine uzmanlaşmaya çalışmalıdır (Alpugan, 1994: 93).

1.8.9. Halkla İlişkiler Konusundaki Sorunlar

KOBİ yöneticileri, temasta buldukları bütün toplumsal sınıf ve grupları yakından tanıdıklarında işletmelerini daha güvenli ve tehlikesiz bir şekilde yönetebileceklerdir. Yönetici, işletmesinde birçok değişik insanın çalıştığını ve bunların farklı inanç veya tutumlara sahip olabileceğini unutmamalıdır (Akgemici, 2001: 36).

Büyük işletmelerdeki profesyonel bir yönetici, çalışanların inanç ve tutumlarını dikkate alarak bir olaya karşı nasıl tutum sergileyeceğini bilmek zorundadır. Bazen etnik köken, bazen mezhep farklılıkları ya da bölgesel farklılıklar buradaki iş görenler arasında yasal olmayan bir yapılanmaya, hatta çatışmaya neden olabilmektedir. Ne var ki, KOBİ'lerde bu durum daha azdır. KOBİ'lerde, iş görenlerin bazı olay ve gelişmeleri farklı şekilde değerlendirmeleri veya algılamaları sonucunda az da olsa örgütsel çatışma gündeme gelebilir. Çeşitli kaynaklardan

doğan algı farklılıkları kişi veya grupları birbiriyle zıt duruma düşürüp, sorun doğurmakla beraber, KOBİ sahip veya yöneticileri genelde bire-bir ilişkilerle bu sorunları giderebilmektedirler.

Büyük Ölçekli İşletmelerde planlı çabalar şeklinde örgütlenebilen halkla ilişkiler işlevi, küçük işletmelerde beklenen doğrultuda uygulanamayabilmektedir. Bu işler, genelde büyüme tutkusu içinde olan Orta Ölçekli İşletmelerde kabul görebilmektedir. Küçük işletmeler, çevre desteğini sağlamak için halkla ilişkiler etkinliğini düşünseler bile, bu işlev ayrı bir bütçe, program ve ekip çalışmasını gerektirdiği için hayata geçirilemeyebilmektedir.

Orta Büyüklükteki İşletmeler ise, her ne kadar çevreleriyle iyi ilişkiler kurmayı planlamış olsalar da, buna yönelik ayrı bir program, bütçe ve uzman ekip oluşturmaktan çok, işletme sahiplerinin veya yöneticilerinin bireysel girişim veya büyüleyici özelliklerine güvenebilmektedirler (Akgemici, 2001,36).

1.8.10. AR-GE ile İlgili Sorunlar

“Bilginin artırılmasına ve bu bilginin yeni uygulamalar tasarlamak üzere kullanılmasına ilişkin sistematik ve yaratıcı çalışmalar” olarak tanımlanan AR-GE üç grup altında ele alınabilir:

- a. Temel Araştırma,
- b. Uygulamalı Araştırma ve
- c. Deneysel Geliştirme.

Türkiye’de KOBİ’lerin AR-GE açısından oldukça zayıf olduğu görülmektedir. Oysa bu kuruluşların en önemli sorunu olan finansman sorununu uzun vadede çözebilmeleri için AR-GE hayati önem taşımaktadır. Bu çerçevede KOBİ’lerin AR-GE desteklerinden mutlaka yararlanmaları gerekmektedir.

1.8.11. Karar Alma ile İlgili Sorunlar

“Karar alma, modern işletmecilik fonksiyonlarından biri olup, istenilen sonuca ulaşmak için mevcut seçenekler arasından bilinçli olarak seçim yapma sürecini ifade eder. Her gün karar alma önemi hızla artmaktadır. Küreselleşme, Gümrük Birliği ve AB kapsamında

gelişen ekonomik teknolojideki yenilenmeyi de beraberinde getirmektedir. Yapılanmalar ve yeni üretim sistemlerinin uygulamaya geçirilmesi gibi rekabet ortamları, günümüzde karar alma işlemini yöneticilik kavramıyla eşdeğer bir anlama ulaştırmıştır. Herhangi bir işletme yönetiminin alacağı karar çok çeşitli olabilir. İşletme yöneticisi, işletmeyle ilgili olarak birçok karar almak zorunda kalabilir. Genel anlamda bu kararlar işletmenin finansmanı, üretimi, pazarlaması vb. konularda olabilir.

İyi bir kararın taşınması gereken özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- İnceleyici, yaratıcı, yetenek geliştirici ve değerlendirici faaliyetleri içermelidir.
- İşletmenin iç ve dış koşullarına ilişkin yeterli bilgileri ve değerlendirmeleri kapsamalıdır.
- Sayısal verilere dayanarak hazırlanan analizlerle beraber subjektif faktörlere ilişkin değerlendirmeler de ek olarak yer almalıdır.
- Amaca uygun şekilde hazırlanmalıdır.
- En uygun süreç ve süreyi içerebilmelidir.

Küçük Ölçekli İşletmelerde karar alma işlemi, işletme sahibince veya ortaklarca yerine getirilebilir. Orta Boy İşletmelerde ise yetki, kısmen de olsa yönetici veya astlara devredildiğinden kararlar birlikte alınmaktadır. Ne var ki, son söz üst yönetimindir. Bu nedenle KOBİ'lerde karar alınırken, Büyük Ölçekli İşletmelerinkine oranla bilimsel teknikler daha az kullanılabilenmekte, buna karşın hızlı ve esnek kararlar alınabilmektedir''(Akgemici, 2001: 37) .

1.8.12. Kredi Yetersizlikleri ile İlgili Sorunlar

Ekonomik kriz, küçük ve orta ölçekli işletmeler için banka kredilerine erişimde zorluklar çıkarır. Başarısız kredi başvurularında en büyük artışlar, 2007-2010 yılları arasında, İrlanda (% 1 -% 27), Letonya (% 4 den% 26) ve Bulgaristan'da (2007 % 36 2010 yılında % 3) gözlenmiştir. Sadece İsveç'te düşüş yaşanmıştır (%9'dan %6'ya). 2010 yılında başarısız uygulamalarda en yüksek yüzdeler, Bulgaristan (% 36), İrlanda (% 27), Letonya (% 26), Hollanda (% 23), Litvanya ve Birleşik Krallık (21%), Finlandiya (% 0,2), Malta (% 2), Kıbrıs ve Polonya (her ikisi de% 4) ve İtalya'da (% 5) yaşanmıştır.

2010 yılında KOBİ'lerin kredi başvuruları için başarı oranı Almanya için % 75.9, İtalya için % 78.4 ve Fransa için %83 olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık bu oranlar bazı

ülkelerde çok daha düşük düzeyde bulunmaktadır: Örneğin, Yunanistan için% 59.6, İspanya için % 59.1 ve Danimarka için 59.8% düzeyinde oranlar söz konusudur.²²

1.8.13. Firma Yapılarından Kaynaklanan Temel Sorunlar

KOSGEB Destek Sisteminin Analizi Projesi kapsamında 2010 yılında çeşitli sektörlerden 5.149 KOBİ'ye bir ihtiyaç analizi anketi uygulanmıştır:

KOBİ'lerin yönetim becerilerinin ve kurumsal yetkinliklerinin geliştirilmesi konusunda yapılan bu anket çalışması sonuçlarına göre, teknik eğitim, danışmanlık ve istihdam ihtiyaçları hariç olmak üzere, KOBİ'lerin firma yapılarından kaynaklanan temel sorunlarında bölgesel ve sektörel bakımdan büyük farklılıklar bulunmamaktadır. İşletmelerin ölçek ve gelişme evreleri (kuruluş, büyüme ve küresel ölçekte büyüme) açısından ise sorun ve ihtiyaçlar farklılaşabilmektedir. Ancak, KOBİ'lerin yönetim becerilerinin ve kurumsal yetkinliklerinin geliştirilmesi alanındaki mevcut desteklerde ölçek ve gelişme evresini dikkate alan ayırıştırma yeterince yapılmamaktadır.

KOBİ'lere yönetim becerilerinden kaynaklanan sorunlar, danışmanlığı ve teknik destek hizmeti sunan kişi ve kuruluşların sertifikasyonu ile ilgilidir. Bu kişi ve kuruluşlara ilişkin yeterlilik kriterlerine dayanan bir belgelendirme mekanizması hayata geçirilmeden, KOBİ'lerin alacağı danışmanlık ve teknik destek hizmetlerinden fayda elde etmesi sağlanamayacaktır. KOBİ'ler büyük işletmelere göre düşük düzeylerdeki malzeme sipariş hacimleri ile çalışmak zorunda kalmaktadır. Bunun sonucunda;

İstenen zamanda, istenen kalitede, istenen fiyatta malzeme tedarikinde bulunamamaktadırlar. Başarılı stok yönetimi, faaliyette bulunulan çalışma koluna bağlı olarak KOBİ'lerde rekabet gücünü etkileyen önemli bir faktör olabilmektedir. Ancak, talep tahmini, üretim planlaması ve stok denetimindeki teknik bilgi yetersizlikleri stok kontrolünde başarısızlığa neden olmaktadır. Başarısız stok kontrolü, müşteri kaybı ve gereksiz stok maliyetlerine yol açmaktadır (KOSGEB, 2010).

²² http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/4-03102011-AP/EN/4-03102011-AP-EN.PDF, 144/2011 - 3 October 2011. Diğer ülkelere ilişkin bilgiler aynı kaynakta ayrıntılı olarak verilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. AB'DE KOBİ'LERİN YERİ VE ÖNEMİ

Avrupa ülkelerinde çok sayıda ulusal ve çok uluslu şirket bulunmaktadır. Bunların önemli bir bölümü KOBİ niteliğinde kuruluşlar olup üretim ve istihdamdaki payları itibarıyla ekonomi üzerinde önemli bir role sahiptir. KOBİ'ler esnek yapıları nedeniyle yaşanan krizlere karşı mukavimdirler. Bu ve benzer nedenlerle AB düzeyinde ve buna bağlı olarak üye ülkelerde gerek yerel ve bölgesel, gerekse ulusal düzeyde bu kuruluşlara yönelik özel programlar uygulanmıştır.

Avrupa Topluluğunda, 1970'li yıllardan itibaren KOBİ'lerin ekonomideki ağırlıkları ortaya çıkmış ve bu yüzden topluluk, KOBİ'ler konusunda çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Bu gelişmeye neden olarak üç önemli faktör belirtilebilir (Esin, 1991: 75).

1. Yan Sanayilerin Büyümesi: Büyük ölçekli işletmeler esas faaliyetleri dışındaki üretimlerinin belli bir kısmını işletme dışından talep ederek, işlem maliyetlerini düşürmeyi ve rekabet güçlerini artırmayı amaçlamıştır.
2. KOBİ'lerin ulusal ve topluluk ekonomisinde önem kazanmaları ve belli bölgelerde toplanmaları yerel kalkınmaya sebep olmuştur.
3. Esnek yapıda olmaları nedeniyle, KOBİ'lerde bilimsel ve teknik araştırma sonuçlarının ve AR-GE faaliyetlerinin getirdiği yeniliklerin büyük işletmelere oranla daha hızlı uygulanabildiği ortaya çıkmıştır (Esin, 1991: 75).

Avrupa Birliği, 23–24 Mart 2000 tarihlerinde gerçekleştirilen Lizbon Avrupa Konseyi'nde, Avrupa'da girişimcilik ve yenilikçiliğin teşvik edilmesi ve istihdam imkânları yaratılarak sosyal bütünleşmenin gerçekleştirilmesini amaçlamıştır. Onun ardından Avrupa Birliği'nin 2010 yılında sürdürülebilir ekonomik büyümeyi ve daha büyük sosyal uyumu gerçekleştirerek dünyada en rekabetçi ve dinamik bilgi ekonomisi olması hedeflenmiştir. 2000 yılından itibaren uygulanan politikaların temel ilkesi ise Avrupa'da beyinde bir ticari fikri olan herkesin geçerli ve uygun teknolojik imkânlardan yararlanarak bu fikrin gerçekleştirilmesi ve uygun koşullarda pazarlayabilmesi için imkân yaratılması şeklinde özetlenebilir. (Demirci, 2001: 38).

AB’de sanayi, çevre ve enerji politikalarının uyumlu olması, yenilikçiliğe ve teknolojiye daha fazla yatırım yapılması, yeni ürün ve pazarlama metotlarının geliştirilmesinin desteklenmesi konuları tüm program ve eylemlerde dikkate alınan unsurlar olmaktadır. AB’deki KOBİ’leri Türkiye ile karşılaştırmalı olarak verirsek:

- AB’de finans sektörü hariç 20 milyon işletmenin %99,8’i KOBİ, bunların %91,8’i mikro işletmedir. Türkiye’de ise 1,2 milyon işletmenin %99,9’u KOBİ, %96,4’ü mikro işletmedir.
- Toplam istihdam açısından AB’de KOBİ’ler %66 ve mikro işletmeler %28,8 orana sahipken, Türkiye’de KOBİ’ler %79,4 ve mikro işletmeler %52,7’lik istihdam payına sahiptir.
- KOBİ’lerin katma değerde payı ise AB’de %57,7, mikro işletmelerin ise %20,6’dır. Türkiye’de KOBİ’ler %37,7 oranında katma değer yaratmaktadır.²³

2.2. AB’NİN KOBİ’LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE KÜRESEL REKABETİN KOBİ’LERE ETKİSİ

2.2.1. AB’de KOBİ’lerin Genel ve Sosyal Yapısı

AB’de KOBİ’lerin önemi, her geçen gün daha da artmaktadır. Çünkü rekabetin etkin bir biçimde işlemesi için KOBİ’lere büyük ihtiyaç vardır. Öte yandan KOBİ’ler bir yan sanayi kolu oluşturarak büyük firmaların maliyetlerini azaltırlar. Ayrıca ucuz işgücü çalıştırma, sosyal güvenliği asgariye indirme, azami katma değer sağlama ve en uygun kârlarla, ürün pazarlama gibi durumlarda yine KOBİ’ler önemli rol oynamaktadırlar. Büyük şirketler, fason üretim yoluyla KOBİ’ler üzerinden yüksek miktarda kâr sağlayarak, bu kuruluşları sermaye birikimi için bir araç olarak kullanmaktadırlar. Gerçekten de KOBİ’ler fason üretim içinde ideal kuruluşlardır. Büyük şirketler nihai montaj ve know-how yapmakla, zincirin en kârlı halkasına yerleşmişlerdir (Bayülken, 2012: 9).

Küçük işletmelerin sosyal ve politik açılardan önemine bakıldığında; toplumdaki bireylere istihdam açısından katkı sağladığı ve orta sınıf açısından sosyal geçişi kolaylaştırdığı görülmektedir. AB’de, 1970’lere kadar ekonomik hayat, Neo-Klasik politika üzerine kuruluydu. Ama daha sonraki ekonomik gelişmelerle birlikte sosyal politikalar ön plana

²³ <http://www.orsiad.org.tr/component/k2/item/32-kobilerin-ab-uyumu-?.html?tmpl=component&print=1>, 25 Aralık 2011.

çıkmiş ve ardından bu politikalar Maastricht Anlaşması ile belirlenip Amsterdam Anlaşmasından sonra da daha güçlü bir konuma gelmiştir (Koray, 2006: 268).

“AB için 1970 sonrası dönem, sosyal politika açısından verimli ve parlak bir dönem olmuştur. 1970 yılının ilk yarısından itibaren sosyal bütünleşmenin de ekonomik bütünleşme kadar önemli olduğu anlaşılmış ve bu alanda önemli çalışmalar başlatılmıştır. 1972 yılında yapılan Paris zirvesi²⁴, AB’nin sosyal politikası için adeta bir dönüm noktasıdır. Göçmen işçilerin çalışma şartlarının iyileştirilmesi, kadın ve erkek arasında fırsat eşitliği, planlama ile tam istihdamın sağlanması ve işçi temsilcilerinin yönetime katılması gibi birçok alanda olumlu kararlar alınmış ve uygulanmıştır.” (Taş, 2010: 94).

Taş’ı izlemeye devam edelim: “Ancak 1973 yılındaki petrol şoku²⁵ sosyal politika uygulamalarını olumsuz etkilemiştir. 1980’li yıllar 1970’li yıllara göre sosyal politikalar açısından verimsiz bir dönem olmuştur (Taş, 2010: 94).

Ancak 1990 yılından sonra küreselleşme olgusuyla beraber işgücü için olumlu fırsatlar yaratılmıştır. KOBİ’lerin önemi bu yıllarda tekrar artmaya başlamıştır. AB işsizliği azaltmak için yapacağı yasal ve sosyal düzenlemelerle KOBİ için destekleyici ve geliştirici planlar oluşturmaya başlamıştır. 2000 yılındaki Lizbon Stratejisi ile başlayan projeler güncellenerek AB üyesi ülkelerde uygulanmıştır.

²⁴ 1972 Paris Zirvesinde ekonomik büyüme ve yaşam kalitesinin artırılması bağlamında çevreye özel bir önem verilmesi gerektiği kabul edilmiştir. Bunun sonucunda ilk “çevre eylem planı” oluşturulmuştur. Benzer çok yıllık programlar ve bir dizi yönerge bunu takip etmiştir. <http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/turkish/C40>.

²⁵ **1973 Petrol Krizi**, 15 Ekim 1973 tarihinde Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Birliğinin OAPEC (OAPEC, [OPEC](#) üyesi Arap ülkeleriyle Mısır ve Suriye’den oluşur) [Yom Kippur Savaşında ABD’nin İsrail](#) Ordusuna destek vermesine karşılık olarak ilan ettiği petrol ambargosudur. OAPEC, ABD ve savaşta İsrail’den yana tavır sergileyen ülkelere artık petrol ihraç etmeyeceğini bildirir. Bununla beraber OPEC üyesi ülkeler dünya petrol fiyatlarını yükselterek ülkelere giren kaynakları artırmaya karar verirler. Gelişmiş ülke sanayileri petrole bağımlı durumda olduğu için OPEC ülkelerinin önde gelen müşterileri durumundadır. 1973 yılında petrol fiyatlarındaki şaşkınlık verici artış ve 1973-4 dönemindeki borsanın çöküşü 1929 Krizinden beri yaşanan küresel bir ekonomik krizdi ve sadece fiyat artışlarıyla açıklanamayacak mekanizmalara ve uzun dönem etkilerine sahipti. <http://akademikperspektif.com/2012/06/14/1973-petrol-krizinin-uluslararası-politikaya-yonelik-analizi/>

2.2.2. AB'de KOBİ'ler ve İstihdama Katkıları

AB ülkelerinde yapılan KOBİ tanımında toplam çalışan sayıları, yıllık ciro ve yıllık bilanço kriterlerine, toplam işletme sayısına, işgücü verimliliğine ve katma değerdeki işgücü maliyetine bakılmaktadır.

1970'lerde hem KOBİ niteliğindeki işyeri sayısında hem de bu kuruluşlarda çalışan kişi sayısında önemli artışlar olmuştur. Bu artışın 1988-1990'a kadar devam ettiğini görüyoruz. 1995'te 19 Avrupa ülkesinde işyeri sayılarının ve bu işyerlerinde çalışanların sayısında artış görülmüştür. Emek gücünün %30'unu büyük işletmelerin istihdam etmelerine karşın, %70'ini KOBİ'ler istihdam etmiştir. 2000 yılında işletmelerin yaklaşık %94'ü mikro ölçekli işletmeler, %5'i küçük işletmeler ve %1'i orta ve büyük işletmeler konumundadır. Ancak 2003 yılında tanımlarda yapılan değişiklikler sonucunda KOBİ'lerin sayısı azalmıştır. Bununla birlikte 2005'te AB'deki ülke sayısının 19'dan 25'e çıkmasıyla toplam işyerlerinin %99,8'i KOBİ niteliğinde olup (%91,3'ü mikro ve %7,3'ü küçük işletme ve %1,2 'isi orta ölçekli işletme) bunlar istihdamın %66,1'ini sağlamaktadır (Taş, 2010: 97).

AB ülkelerinde 2009 yılı sanayi ve ticaret verilerine göre KOBİ'ler, toplam istihdamın %67'sini sağlamaktadır. Diğer taraftan KOBİ'ler yeni iş imkânları yaratmada %80'lik bir paya sahiptir.

AB'de, ekonomik büyüme, rekabet edebilirlik ve istihdam yaratılması konularında KOBİ'lere yönelik olarak çeşitli mekanizmalar uygulamaya konulmuştur. Bu mekanizmalar;

- 1- 1980'li yıllarda Çok Yıllı Program ve Bütünleştirilmiş Program çerçevesinde uygulanan AB'nin KOBİ'lere yönelik işletme politikası,
- 2- 1989 yılında, işletme politikasından sorumlu yeni bir Genel Müdürlüğün oluşturulmasıyla bu politikaya kurumsal bir nitelik kazandırılması ve
- 3- AB'de KOBİ'lere yönelik tüm faaliyetlerin uyumlu olmasını kolaylaştırmak amacıyla bütünleştirilmiş bir program yani genel bir çerçeve oluşturulması. Bu çerçevede birlik düzeyinde veya ulusal ya da bölgesel düzeyde KOBİ'lerin gelişimiyle ilgili tüm iyi uygulamaların karşılıklı değişimi (BEST), İşletmeler Çok Yıllı Programı ve diğer Birlik politikaları kapsamında girişilen faaliyetler olmak üzere eylem grubunu içermektedir. Bütünleştirilmiş Programın bir parçasını oluşturan Çok Yıllı Program, AB'nin diğer Birlik politikalarının kapsamadığı KOBİ'lere özgü eylemleri için yasal ve mali çerçeveyi oluşturmaktadır (Çolakoğlu, 2002: 20).

2.3. İŞSİZLİK VE İSTİHDAMA YÖNELİK POLİTİKALAR

Lizbon Zirvesi ²⁶ ve Sonrası:

23–24 Mart 2000’de gerçekleşen Lizbon Zirvesinin amacı ekonomik büyümeyi sağlamak, istihdam ve işsizlikle mücadeledir. Bu amaçla on yıllık bir hedef ortaya koymuştur. 2001 yılında bu stratejiye yeni çevresel ortam ve çevreye saygılı olma şartı eklenmiştir. 2010 yılına kadar 15 milyon yeni istihdam alanı oluşturmuş ve çok radikal değişiklikler yaratmıştır. 2010’da % 61 olan istihdamı oranını %70’e çıkarmış ve sektörler arasında, hizmetler sektörüne yönelik yeni iş imkânları oluşturmuştur. Bu amaçla KOBİ’lerin ihtiyaçlarını karşılamak için ortak bir bildirme yayınlamış ve temel alanda çalışmaların yapılacağına dair karar verilmiştir:

1. Girişimciliğin eğitimi ve öğretimi
2. Daha kolay iş kurmak için iş kurma formalitelerinin azaltılması
3. Gerekli yasal mevzuatın daha uygun hâle getirilmesi
4. Kısa süre içinde işlemleri tamamlamak için elektronik işlemlerin artırılması
5. Tek pazarın ötesinde daha çok yapılabileceklerin hayata geçirilmesi
6. Finansal ve vergi konularında kolaylıklar
7. Finansal ve teknolojik destek
8. AB ve ulusal platformlarda KOBİ’lerin etkin şekilde temsil edilebilmesi

2004’te yeni AB üyesi olan ülkelerle eski AB üyesi ülkeler arasında, ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıklar, reformlarda değişikliklere sebep olmuştur. AB ve ABD’de ekonominin iyi durumda olmaması büyüme oranlarında düşüşe sebep olmuştur. 2004 yılında Türkiye’de de olumsuz etkiler görülmüştür. Örneğin işsizliğin %12,3’e çıkmış, sonraki aşamalarda işsizlik giderek artmış ve Ocak 2009 da %15,5’e yükselmiştir. Bu kriz nedeniyle uzmanlar yatırımlarda dikkatli olunmasını önermiştir. Sonuçta Lizbon zirvesinde belirlenen hedeflere tam olarak ulaşabilmek için yeni çözüm yolları aranmıştır (Taş, 2010: 148–151). Bu çerçevede ülkeler arası önlemler alınmaya ve bazı çalışmalara başlanmıştır. Bu çalışmalardan biri de Hollanda’da yüksek ihtisas kurulu kurulmasıdır. Bu çalışma yapıldıktan sonra çalışma bir rapor hâlinde 2004 yılında AB üyelerine sunulmuştur ve bazı öneriler yapılmıştır:

²⁶ Lizbon Zirvesinde AB’nin dünyanın en rekabetçi ve dinamik, bilgi tabanlı ekonomisi hâline gelmesi, ekonomik gelişmenin artırılması, daha fazla ve daha iyi işletmeler, daha büyük sosyal birleşme hedeflenmiştir. Küçük işletmeler Avrupa’da sosyal ve bölgesel bütünlük kadar istihdam ve yenilik için de itici güç olarak göz önünde bulundurulmalıdır. Küçük işletmeler ve girişimciler için mümkün olan en iyi iş ortamının oluşturulması gerekmektedir. http://www.silifkeosb.org.tr/mevzuat/Kobi_Rehberi.pdf, Çolakoğlu, s 24.

- Büyüme ve istihdamda yapılacak eylem planlarıyla ülkeler arası ortaklık oluşturulması ve ulusal hareket planları oluşturularak hükümetler düzeyinde Lizbon stratejisi olarak tanımlanması
- Bu reformu sadece üye ülkelerin devlet organları tarafından değil, aynı zamanda ülkelerin tüm vatandaşların ve sivil toplum kuruluşlar tarafından da sahiplenerek bu yenilenme, Lizbon stratejisinin bir “ulusal siyasi öncelik ”olarak değerlendirilmesi
- Raporların anlaşılabilirliği için bütün AB ve üye ülkeler düzeyinde bir rapor hazırlanmasına karar verilmiştir (Aydın, 2005: 10).

2.4. AB ÜLKELERİNDE KOBİ'LERE UYGULANAN EĞİTİM POLİTİKALARI:

İlk defa ele alınan eğitim politikaları 1971–1972 yılları arasında olmuştur ve bu yıllarda eğitim programlarının standartlaştırılması ve geliştirilmesine karar verilmiştir ve KOBİ'lere yönelik birçok program yapılmıştır. Biz bu programlardan sadece iki tanesi üzerinde duracağız (Taş, 2010:168).

2.4.1. Leonardo da Vinci Programı:

Leonardo da Vinci programı AB'ye üye ve aday ülkelerin mesleki eğitime yönelik politikalarını desteklemek ve geliştirmek için yürütülen bir programdır. Bu program ülkeler arası işbirliği kullanılarak mesleki eğitim sistemleri ile uygulamalarında kalitenin geliştirilmesini, yeniliklerin teşvik edilmesini ve Avrupa boyutunun yükseltilmesini amaç edinmiştir. Programın 3 temel hedefi söz konusudur:

- Kişilerin, özellikle gençlerin temel mesleki eğitim içinde tüm düzeylerde beceri ve yeterliliklerini artırmak,
- Teknoloji ve örgütsel değişimi güçlendirmek,
- Rekabet edebilmek amacıyla yeni istihdam fırsatları ve mesleki eğitim desteklerini artırmak için işletmeler arası işbirliği yapmak (Küçükylmazlar, 2007: 61–62).

Leonardo da Vinci programı çerçevesinde KOBİ'lere destek verilmiştir. Ancak verilebilecek mali desteğin her yararlanıcı için 5000 Euro'yu geçmemesi lazımdır. Leonardo da Vinci programının kapsadığı programlar şunlardır:

FORCE (sürekli eğitim) PETRA (temel eğitim) COMETT (üniversite-iş dünyası işbirliği) EUROTECNET (teknolojik yeniliklerle ilgili kalitenin yükseltilmesi) LINGUE (dil öğrenimi) Tüm bu programların amacı katılımcıların bilgi ve becerilerini artırmaktır (Odabaşı Sarı, 2005: 19).

Leonardo da Vinci Programı 6 Aralık 1994'te başlayan bir program olup 1957 yılında imzalanan Roma Anlaşmasının²⁷ 127. maddesine dayanmaktadır. Bu program AB'ye üye tüm devletlerle birlikte, İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç'te 2000–2006 yıllarında uygulanmıştır. Bu program 2007–2013 yıllarında da gençlik programları çerçevesinde AB üyesi ülkeler, EFTA ülkeleri ve aday ülkelerden Türkiye, Romanya ve Bulgaristan'da uygulanmaktadır. (Küçükyılmazlar, 2007: 61-62).

Türkiye bu programlara 2004 tarihinden itibaren katılmıştır. Program gerek katılım öncesi AB fonlarından ve gerekse ulusal katkı paylarından oluşan toplam 67 milyon Euro'luk bir bütçe ile yürütülmüştür. Programın ilk dönemi 31 Aralık 2006'da sona ermiştir. Yeni dönem 30 Mayıs 2007'de imzalanmıştır. 2007–2013 bütçe döneminde programların bütçesi yaklaşık %70 oranında artırılmıştır (Taş, 2010: 171).

2.4.2. Sokrates Programı:

Sokrates Programı 2000–2006 yılları arasında geçerli olan bir program olup 25 Avrupa ülkesi ile diğer aday ülkelerde ve Norveç'te uygulanmıştır. Türkiye Nisan 2004'ten itibaren bu programa katılmış ve bu sayede 3000'den fazla proje desteklenmiş, 40.000'e yakın vatandaş programlara katılmıştır. Bu programın amaçları şöyle belirtilebilir:

Hayat boyu yenilikçilik ve eğitimin desteklenmesi, çok fazla kullanılmayan dillerin öğrenilmesi, uzaktan öğretimin desteklenmesi, diplomaların ülkeler arası tanınması, tüm eğitim seviyelerinin ve türlerinin kullanılması, diğer ülkelerin hayat ve çalışma tarzlarının öğrenilmesi (Odabaşı Sarı, 2005: 17).

²⁷“ **Roma Antlaşması**, [25 Mart 1957](#) tarihinde Belçika, Federal Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda'dan oluşan 6 üye devlet, işgücü ile mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına dayanan bir ekonomik topluluk kurmaya karar verdiler. Böylece, kömür ve çeliğin yanı sıra diğer sektörlerde de ekonomik birliği kurmak amacıyla, 1957'de Roma Antlaşması imzalanarak Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruldu. AET'nin amacı, malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak pazarın kurulması ve en nihayetinde siyasi bütünlüğe gidilmesiydi” <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=105>.

2.5. AB'DE KOBİ'LERİN EKONOMİDEKİ YERİ VE ÖNEMİ:

1970'lerden sonra önem kazanan KOBİ'ler 1973'te yaşanan petrol şokundan pek fazla etkilenmediler. Bu olgu KOBİ'lerin önemini artırmıştır. KOBİ'lerin ekonomideki yeri ve istihdama katkıları her gün daha da önem kazanmıştır. KOBİ'lerin AB ve dünya ekonomilerindeki önemine yol açan bazı faktörler şöyle sıralanabilir:

1. Sanayileşme sürecini, tüketici taleplerini, teknolojik değişimleri ve yenilikleri takip ederek hızlandırmak,
2. Ekonomiye canlılık kazandırmak,
3. Ekonomiye sağlam rekabet gücü kazandırmak,
4. Yöresel ve özellikli ürünleri hızlı ve küçük miktarlarda üretmek,
5. Yaratıcı fikirlerin toplumda ortaya çıkmasına katkıda bulunmak (Gündoğdu, 2003: 9).

2.6. AB'DE KOBİ'LERE YÖNELİK SOSYAL VE TEŞVİK DESTEK MEKANİZMALARI:

AB'de 1980'den sonra, yasal düzenlemeler ve anlaşmalarla, KOBİ'lere çeşitli destekler verilmiştir. Böylece KOBİ'lerle ilgili politikaların geliştirilmesine zemin hazırlanmıştır. İlk adım olarak KOBİ'lerin desteklenmesi ve öneminin artırılması için 1983 yılı "Avrupa Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve El Sanatları Yılı" ilan edilmiştir. Bu yıl içinde başta eğitim-istihdam olmak üzere bir 'Eylem Planı' hazırlanmıştır. 1984 tarihinden itibaren bu 'Eylem Planı' uygulanmıştır. 1986'da Task Force (çalışma gurubu) kurulmuştur. Bu çalışma gurubu kalkınma ve koordinasyon, enformasyon ve proje, BRE ve BC_NET olarak 3 temel yere ayrılmıştır. 1987'de Avrupa tek pazarı oluşturmuş ve buna uyum amacıyla KOBİ politikaları daha da geliştirilmiştir (Taş, 2010: 104).

1988 yılında Task Force çalışma gücünün gelişimini ve yüksek okullarda girişimciliği desteklemek amacıyla faaliyetlere başlamıştır (Ersan, 2001: 67-83).

Çalışma Grubunun 3 temel hedefi vardır:

- 1-Maliyetleri azaltmak ve kârlılık amacıyla firma yönetiminde değişiklikler yapmak.
- 2- Teknolojiye erişimde öz kaynak kullanımını sağlamak.
- 3- Nitelikli personel eğitimiyle pazarlara ve talebe uygun programlar yapılmak (eğitim seminerleri gibi) (Parlak, 2002: 53).

1992’de yapılan ve yapısal değişime yol açan Maastricht Anlaşması ile topluluk sanayisinin rekabet gücü kazanması için gerekli şartlar oluşturulmuş ve sonuçta KOBİ’lerin sanayide rekabet gücünün artırılmasının sorumluluğu da AB ve üye devletlere verilmiştir. (Parlak, 2002: 47) Bu anlaşma Roma Anlaşmasının tamamlamadığı boyutlarda bütünleşmeyi sağlayacak yapısal düzenlemeler getirmiştir. Roma antlaşması 1992’ye kadar üye ülkelerin sosyal politikalara uyumluluğunu sağlamak amacıyla uygulanmış, daha sonra Maastricht Anlaşması bu anlaşmayı tamamlamıştır. Örneğin, işçi ve işveren sendikaları arasında sosyal diyalog kurulmuştur. Bu anlaşma sosyal hakların savunulduğu bir anlaşmaydı (Taş, 2010: 113).

Böylece ilk defa Avrupa Toplulukları’nın AB yapısı altında toplanması başarılımış, protokoller eklenmiş, işçi ile işveren arasında sosyal diyaloglar kurulmuş ve kamu iştirakli işletmelere gerek duydukları konularda müzakerelere katılma hakkı verilmiştir (Parlak, 2002: 53).

1993 yılında tek pazarın KOBİ’lere zarar vermemesi ve KOBİ’lerin desteklenmesi gerektiğini vurgulamak üzere Beyaz Kitap hazırlanmıştır. Bu kitapta KOBİ’lerin krediden yararlanması, sosyal masraflarının düşürülmesi ve bürokratik engellere karşı önlemler alınması istenmiştir. Bu önlemler 1994’ten itibaren kabul edilmiştir. Daha sonra “Entegre Programı” kabul edilerek birlik düzeyinde bütün programların uyumunu sağlamak amacıyla 3 türlü önlem öngörülmüştür.

- Çok yıllık işleme programları çerçevesinde geliştirilen eylemler,
- Üye devletlerle koordine eylemleri,
- AB katkılarıyla diğer AB politikaları çerçevesinde geliştirilen eylemler.²⁸

1997 yılında esnek iş piyasalarına ek olarak, istihdam imkân ve alanlarının artırılması, eğitimin ve eğitim kalitesinin artırılması gibi konularda Amsterdam Anlaşmasıyla bazı kararlar alınmıştır:

- Ücrette adalet ve güvenlik konusunda alınan kararlar,
- AB vatandaşlığı konusunda alınan kararlar,
- Etkili bir dış politika için alınan kararlar,
- Girişimcilik ve istihdam için alınan kararlar.

²⁸ AB’nin girişimcilik ve Türkiye uyumu, İstanbul 2001, İKV yayın, s 27.

1 Ocak 1997 ve 31 Aralık 2000 arasında KOBİ'lere yönelik Üçüncü Çok Yıllı Program, Amsterdam Anlaşması çerçevesinde hazırlanmıştır. Bu programla idari ve yasal düzenlemeler açısından iş ortamının basitleştirilmesi ve iyileştirilmesi; işletmeler açısından mali ortamın iyileştirilmesi; KOBİ'lerin Avrupalılaşmalarına ve stratejilerini uluslararasılaştırmalarına yardımcı olunması hedeflenmiştir. Ayrıca KOBİ'lerin rekabet edebilirliğinin güçlendirilmesi ve araştırma, eğitim ve yenilikçi faaliyetlere erişimin iyileştirilmesine çaba gösterilmiştir. Bu yüzden de girişimciliğin teşvik edilmesi ve desteklenmesi ile bu konuda KOBİ'lere yönelik politika araçlarının iyileştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca Avrupa için istihdam stratejisi belirlenmiş olup, 4 temel eksene dayanmaktadır:

- 1- İstihdam edilebilirlik
- 2- Girişimcilik
- 3- Uyum kabiliyeti
- 4- Fırsat eşitliği (Sayın, 1997: 16-18).

2000 yılında farklı çalışmaları ele alan sanayi ve KOBİ müdürleri "AB Girişimcilik Politikası" altında birleştirilmiş ve KOBİ'lerin ihtiyaçlarını karşılamak için destekler verilmiştir. Mart 2000'de de Lizbon Stratejisiyle "Küçük olana öncelik vermek" prensibinden hareket edilerek gelecek 10 yılı kapsayan stratejik hedeflerin belirlenmesiyle de, aktif istihdam politikaları içinde ilgiye dayalı girişimcilik politikaları hazırlanmış ve 13 Haziran 2000'de "Küçük işletmelere yönelik "Küçük İşletmeler için Avrupa Şartları" hazırlanmıştır. Bunların amaçları şöyle sıralanabilir:

- Küçük işletmelerin durumunun iyileştirilmesi,
- Girişimciliğe yönelik eğitim ve öğrenimin sağlanması,
- Şirket kuruluşunun daha düşük maliyetli ve daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi,
- İdari ve yasal düzenlemelerin iyileştirilmesi ve kolaylaştırılması,
- Elektronik ortamda bilgilendirmenin iyileştirilmesi ve işlemlerin elektronik ortam aracılığıyla kolaylaştırılması,
- Küçük işletmelerin tek pazardan daha fazla fayda elde etmesinin sağlanması,
- Vergilendirme ve finansal konularda iş ortamının iyileştirilmesi
- Finansal hizmetlere erişimin iyileştirilmesi,
- Küçük işletmelerin teknolojik kapasitelerinin güçlendirilmesi.²⁹

²⁹ İşletme ve Sanayi Politikası-AB BAKANLIĞI,Fasıl 20 ,<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45690&l=1> .

2000'e kadar uyguladığı programlar ve aldığı kararlar ile ABD ve Japonya karşısında yeterli başarıyı ve rekabet gücünü elde edemeyen AB, üye devletlerin işbirliği ile bir girişimcilik ve KOBİ politikası ortaya koymuştur. Daha önce de belirtildiği üzere bu politika, girişimcilerin eğitimi ve öğretimini, daha ucuz ve hızlı iş kurma ve geliştirmeyi, personel eğitiminin gerçekleştirilmesini, internette işlem imkânlarının kolaylaştırılmasını, tek pazardan daha çok yararlanılmasını, vergiler ve finansal konuların iyileştirilmesini, KOBİ'lerde teknoloji ve yenilikçiliğin geliştirilmesini, e-ticaretin ve teknoloji tabanlı işletmelerin desteklenmesini ve ulusal ve uluslararası platformlarda KOBİ'lerin daha güçlü temsil edilmesini içermektedir.

KOBİ'ler için Avrupa Şartı'nda, KOBİ'lerin Avrupa ekonomisinin önemli unsurlarından istihdam ve yeni iş fikirlerinin yaratılmasında önemli rolleri olduğu vurgulanmıştır.

Lizbon hedeflerinde rekabet gücünün artırılması, yenilik üretme ve yayma kapasitesinin güçlendirilmesi ve dengeli sürdürülebilir bir ekonomi ve bilgi toplumunun geliştirilmesi amaçlanmıştır.³⁰

2001 yılında KOBİ'lerin problemleri araştırılmış ve en önemli problemlerin kalifiye eleman temini, finansal kaynaklara erişim, altyapı problemleri ve idari düzensizlikler olduğu saptanmış ve bunların iyileştirilmesine karar verilmiştir. 2001 yılında şirketlerin rekabet gücünü artırmak için eğitim ve bilgiye dayanılması, Avrupa şartına ve Feira Zirvesindeki kararlara bağlı olarak 230 milyon Euro kaynak ayrılmış olup, Türkiye'nin de katıldığı "IV. Çok Yıllı Program" hazırlanmıştır. Bu program kapsamında:

1. Girişimciliğin ön planda olması,
2. Yenilikçilik ve girişimcilik için bürokratik düzenlemelerin basitleştirilmesi,
3. İşletmelerin mali şartlarının düzeltilmesi,
4. AB hizmetlerine hızlı bir şekilde erişim sağlanması,

gibi hedefler belirlenmiştir.

Bu hedefler Mayıs 2003'te Arnavutluk, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya, Sırbistan, Moldova tarafından kabul edilmiştir. Akdeniz bölgesi ülkeleri de (Cezayir, İsrail, Fas, Filistin, Lübnan, Mısır, Suriye, Tunus, Ürdün) Ekim 2003'te Roma'da yapılan toplantıda AB uygulamalarına benzer nitelikte "Girişimciler için Euro-Akdeniz "şartını kabul etmişlerdir (KOBİ Finans, 2004: 7).

³⁰ AB'nin Girişimcilik ve Türkiye'nin Uyumu, İstanbul 2001, İKV yayın, s 27.

2002 yılına gelindiğinde, AB'deki AR- GE faaliyetleri kapsamında yeniliklere ve uluslararası işbirliklerine destek vermek amacıyla "6. Çerçeve Programı" uygulamaya konulmuş, bu programın 2006'ya kadar uygulanması öngörülmüştür. Programa Türkiye de dâhil edilmiştir (KOBİ Finans, 2004: 7).

2003 baharında girişimciliğin desteklenmesi amacıyla Yeşil Kitap hazırlanmış ve iç pazarın başarılı olması için üye ülkelerin tüm mevzuatı uygulaması vurgulanmıştır. 11.02.2004 tarihli raporda işletmelerin daha ucuz ve daha hızlı faaliyet gösterebilmeleri için online kayıt sistemi, mali kaynaklara ulaşım, teknoloji transferinin gelişimi gibi konularda gereken desteklerin sağlanması vurgulanmıştır. Türkiye'de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile KOSGEB uygulamaya yönelik yıllık raporlar vermekle görevlendirilmiştir (Karataş, 1991: 231)

21 Ocak tarihinde AB komisyonu, KOBİ'lere yönelik politikaları içeren ve KOBİ Paketi olarak adlandırılan bir paket kabul etmiştir. Bu paket dört rapordan meydana gelmektedir. Raporlarda AB'nin uyguladığı KOBİ politikasındaki son gelişmeler ve gelecekte gerçekleştirilmesi planlanan eylemler yer almaktadır (Taş, 2010: 111).

Bunları 5 temel başlık altında toplamak mümkündür:

1- Avrupa, KOBİ'leri daha iyi dinlemelidir:

Küçük işletmelerin AB düzeyinde kanun yapma ve karar alma süreçlerinde seslerini daha iyi duyurabilmelerine yönelik fırsatlar tanınmalıdır.

2- Üye devletler arasında iyi uygulamaların paylaşılması prosedürü kuvvetlendirmelidir:

Özellikle son genişlemeden sonra, Avrupa ancak bu yolla üye ülkeleri arasında oluşan performans farklarını kapatabilir.

3- Girişimcilik eğitimi daha da güçlendirilip yaygınlaştırılmalıdır:

AB'de Yunanistan, Portekiz ve İspanya dışında eğitimin zayıf olduğu görülmektedir.

4- Aday ülkelerde girişimcilik kültürü yaratılmalıdır.

5- AB politikalarında KOBİ'ler ön plana çıkarılmalıdır.³¹

³¹ <http://www.mess.org.tr/ab/absol/ABKobiPolitikalari.pdf>, İstanbul 2005, s. 11.

2005'te büyüme ve istihdamı hedef alan yeni Lizbon Stratejisi oluşturulmuştur. Bu stratejinin 3 temeli vardır:

- 1- Büyüme için bilgi ve yenilik,
- 2- Avrupa'yı yatırım yapmak ve çalışmak için daha cazip hâle getirmek,
- 3- Daha fazla ve daha iyi işler yaratmak ve bir sonuca varmak için yıllık ilerleme raporu düzenlemek (Doğan, 2010: 59).

Küçük ve orta ölçekli işletmeler ve girişimciler için 2001–2005 dönemini kapsayan KOBİ çok yıllık programında; 15 üye ülke, 3 Avrupa ekonomik alanı ülkeleri ile 12 aday ülke olmak üzere toplam 30 ülkenin istifade etmesi planlanmış ve program için gerekli ödenek ayrılmıştır. Programda;

- Müşteri odaklı ve yüksek servis kültürü temeline dayalı, değerli ve üretken bir yaşam becerisi olarak müteşebbisliği teşvik etmek,
- Sürdürülebilir kalkınma için araştırma, yenilik ve müteşebbisliği geliştirici ve düzenleyici idari ortam ve iş ortamının teşviki,
- KOBİ'ler için finansal imkânların geliştirilmesi,
- Bilgi temelli ekonomide KOBİ'lerin rekabet gücünün yükseltilmesi,
- İş ortamını destekleyen bilgi ağı ve servislerin temini ve koordinasyonunun sağlanması

hedeflenmiştir.

Küçük ve orta ölçekli işletmeler ve girişimciler için 2005–2008 ve 2008- 2010 dönemini kapsayan KOBİ Lizbon Stratejisinde daha rekabetçi iş ortamı yaratmak, daha girişimci bir kültürü teşvik etmek, destekleyici bir ortam yaratmak ve girişimcilerin eğitimini yaygınlaştırmak amaçlanmıştır. Ayrıca mülkiyet transferlerini kolaylaştırmak, vergi sisteminin yerleşmesini sağlamak, sermayeye ulaşımı kolaylaştırmak, iş destek hizmetlerini artırmak ve iflas kanununu gözden geçirmek amaçlanmıştır.

Küçük ve orta ölçekli işletmeler ve girişimciler için 2007-2013 döneminde 7. çevre programı tüm AB girişimlerini ortak bir çatı altında toplamıştır. Amacı sosyal ve ekonomik kalkınmayı sağlamak ve bu şekilde bilimsel ve teknolojik araştırmaların kapasitesini arttırmak ve dünyanın en büyük sivil AR- GE programını oluşturmaktır. Türkiye ile birlikte toplam 40 ülkenin katılım sağladığı ve 2007-2013 yıllarını kapsayan 7. Çerçeve Programı'nın bütçesi

50,5 milyar Avro olarak belirlenmiştir. Türkiye'deki koordinasyonu TÜBİTAK tarafından yürütülmüştür.³²

Avrupa Komisyonu 3 Mart 2010 tarihinde, Lizbon Stratejisinin yerini alacak olan Avrupa 2020 Stratejisini düzenlemiştir. AB 2000 yılında ilk Lizbon Stratejisini, küresel rekabetin yoğunlaşması ve teknolojik değişimin hız kazanması nedeniyle, ABD ve Japonya gibi ülkelerle aralarındaki yenilikçilik ve AR-GE açığını kapatabilmek ve sonuçta bilgi tabanlı bir ekonomiye geçişi sağlayarak daha fazla sayıda ve daha kaliteli istihdam yaratabilmek için uygulamaya koymuştur. Amacı, dünyanın en rekabetçi ve dinamik bilgi ekonomisi olmakla birlikte 3 Mart 2010 tarihine kadar hedeflere ulaşmakta yeterince ilerleme olmaması nedeniyle, yerini “Avrupa 2020: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme İçin Avrupa Stratejisi” başlıklı yeni stratejiye bırakmıştır.

AB'nin genel ekonomi ve kalkınma politikasının ana hatlarını çizen Avrupa 2020'deki üç temel öncelik şu şekildedir:

- 1- **Akıllı Büyüme:** Bilgi ve yeniliğe dayalı bir ekonomi,
- 2- **Sürdürülebilir Büyüme:** Daha verimli kaynak kullanan, yeşil ve rekabet edebilir bir ekonomi,
- 3- **Kapsayıcı Büyüme:** Ekonomik, sosyal ve sınırsal anlamda bütünleşmeyi sağlayan yüksek istihdam ekonomisi.

Avrupa Komisyonu, en önemlileri “Yenilikçilik Birliği”, “Verimli Kaynak Kullanan Avrupa” ve “Küreselleşme Çağı İçin Bir Sanayi Politikası” olmak üzere yedi ana girişim önermektedir:

- 1- Girişimciliğin, şirketler hukukunun basitleştirilmesi ve somut politika girişimleri ile desteklenmesi,
- 2- Okul programlarının yaratıcılık, yenilikçilik ve girişimciliğe odaklanması,
- 3- KOBİ'lerin uluslararasılaşmalarının desteklenmesi,
- 4- Enerji verimliliği eylem planının uygulanması,
- 5- İş yapmadaki işlem maliyetlerinin düşürülmesi,
- 6- Kümelerin desteklenmesi ve finansmana uygun maliyetli erişim dâhil, başta KOBİ'ler için olmak üzere iş ortamının iyileştirilmesi,

³² <http://www.oaib.org.tr/tr/avrupa-birligi-programlari>.

7- Avrupa çapında bir girişim sermayesi piyasasının hayata geçirilmesi ve bu şekilde işletmelerin doğrudan sermaye piyasasına erişimlerinin kolaylaştırılması (KOSGEB, 2010: 4-6).

2.7. AB'DE DEVLET YARDIMLARI VE KULLANDIĞI ARAÇLAR VE MERKEZLER:

AB devlet yardımları büyüme, sosyal ve ekonomik kalkınma ve bölgesel gelişme ve yenilikçiliğe destek için yapılmaktadır.

Verilen desteklerin uygulanması için kullandığı araçlar şunlardır:

1-Yenilik Aktarım Merkezleri:

Yenilik Aktarım Merkezleri, 31 ülkede 70'in üzerinde merkezde faaliyet göstermektedir. Bu merkezler marka tescil şirketleri ve üniversitelerle yakın ilişki içinde bulunmaktadır. Uluslararası teknoloji transferi bu merkezler marifetiyle yapılmaktadır.

2- Bölgesel Yenilik Stratejileri:

Bölgesel Yenilik Stratejileri de KOBİ'ler arası iletişim ve işbirliği ile AR-GE faaliyetlerini artırmayı amaçlamaktadır.

3- Avrupa Birliği Merkezleri Ağı:

Avrupa Birliği Merkezleri Ağı, AB'ye ilişkin bilgi erişimini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu nitelikte 300 merkez bulunmaktadır.

4- İşletmeler Arası İşbirliği Ağı:

İşletmeler Arası İşbirliği Ağı, sanayi ve ticari odaları, banka ya da danışmanlık şirketleri vasıtasıyla KOBİ'ler arasında işbirliği yapmaktadır.

- İşletmeleri Yakınlaştırma Bürosu, iş ortağı arayan işletmeler için dergi, bülten, web sayfası vs. yayınlamaktadır
- Ortak Avrupa Girişim Programı, KOBİ'lerin uluslararası alandaki ortak yatırım faaliyetlerini desteklemektedir.
- Avrupa Teknoloji Kolaylığı Programı, risk sermayesi fonlarına sermaye sağlamaktadır.
- Yedinci Çerçeve Programı, bilgiye dayalı bir Avrupa ekonomisi kurmayı amaçlamaktadır. Yenilikçiliğe destek vermekte, bilgi toplumunda Amerika ve

Japonya'nın gerisinde kaldığını kabul etmekte ve farkı kapatmayı hedeflemektedir (Cansız, 2008: 26–28).

2.8. AB İÇİNDE KOBİ'LERİN SORUNLARININ ÇÖZÜLMESİ İÇİN UYGULANAN YASAL DÜZENLEME VE ANLAŞMALAR

Maastricht Anlaşması:

Roma Antlaşması 1992'ye kadar üye ülkelerin sosyal politikalara uyumunu sağlamak amacıyla uygulandı. 1992'de imzalanan Maastricht Anlaşması yapısal düzenlemeler alanında Roma Anlaşmasını tamamlamıştır. Bu anlaşma işçi ve işveren arasında sosyal diyalog kurulmasına ve kurulan sendikalarda söz hakkı kazanılmasına yol açmıştır. Anlaşma sosyal hakların savunulduğu bir anlaşmadır (Taş, 2010:118-119).

Amsterdam Anlaşması:

1997 yılında 4 başlık altında yapılan bir anlaşmadır:

- Eşit işe eşit ücret (kadın - erkek eşitliği).
- AB vatandaşlığı konusunda alınan karar; sosyal dışlanmanın önlenmesi, kamu sağlığı için yüksek standartlarda önlemlerin alınması ve tüketiciyi koruma politikalarının geliştirilmesi,
- Bazı dış politika ve stratejilerin belirlenmesi,
- Girişimcilik ve istihdamı artırmak için alınan kararlar: kendi başına işletme kuranlara teşvik programları ve işletmelerin ilave işçi çalıştıranlara sabit maliyetlerini düşürücü önlemler (Taş, 2010:116).

Yukarıda sıralanan desteklere ek olarak AB' de başka destekler de söz konusudur.

Avrupa Birliği Sosyal Fonu (ASF)

ASF kapsamında 2000–2006 yılları arasında 60 milyar Euro'luk bir bütçe ayrılmıştır.

Bu fonun 4 temel hedefi bulunmaktadır:

1. İstihdam oranının arttırılması,
2. Girişimciliğe destek verilmesi,
3. İşgücünün iş koşulları ve teknolojiadaki değişimlere uyum sağlayabilme yeteneğinin güçlendirilmesi,
4. Fırsat eşitliğinin korunması.

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF)

ABKF 1975 yılında oluşturulmuş olup, genel ve bölgesel stratejiler çerçevesinde AB'nin geri kalmış bölgelerine destek sağlar. KOBİ'lerin %50'si ABKF'den yararlanmaktadır (Taş, 2010: 118-119).

Avrupa Yatırım Bankası (EIB/AYB)

1958'de Roma Antlaşması ile Birliğin hedeflerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olacak yatırımları finanse etmek amacıyla kurulmuştur. AYB, AB çerçevesinde yer alan ve dengeli büyümede, bölgesel kalkınma, ulaştırma, iletişim, çevre ve enerji altyapıları ile sanayi alanlarındaki yatırım projelerine finansal destek sağlamak amacıyla dünyanın en uzun vadeli kredi veren kuruluşudur. Bu kuruluşun Finansman Şartları Sanayi Projelerinde asgari 4 yıl azami 15 yıl vade söz konusudur. Faiz oranları en düşük düzeydedir. Yatırım tutarının %50'si oranında kredi imkânı vardır. Vadeli kredileri vermek için Kamu'da hükümet garantisi ve özel sektör'de banka teminatı gerekmektedir.

Gerek kamu sektörü, gerek özel sektör projelerinin yararlanabildiği AYB kredileri ağırlıklı olarak ulaştırma, haberleşme, çevre, enerji, sanayi, tarım ve hizmetler sektörüne verilmektedir. Kredi oranı genel olarak projenin toplam yatırım maliyetinin %50'sini aşmamaktadır (Çolakoğlu, 2002: 158-161).

AYB-Türkiye İlişkileri

Türkiye'de Keban ve Karakaya barajları, I. Boğaz köprüsü ve PETKİM gibi önemli altyapı projelerine 1964–1979 yılları arasında AYB aracılığıyla Gümrük Birliği öncesi dönemde Mali Protokoller kapsamında AB bütçesinden ve AYB kaynaklarından 705 milyon Euro kredi sağlanmıştır. Ancak 1980 yılı sonrasında IV. Mali Protokolün işlerlik kazanamaması ve Türkiye-AB arasında siyasi nedenlerden dolayı yaşanan soğukluk sonucunda AYB ile ilişkiler kesintiye uğramıştır. AYB kredi imkânlarının yeniden Türkiye'ye açılması 1996 yılında Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliğinin tamamlanması ile mümkün olmuştur. 2000 yılında Türkiye'ye deprem zararları sonucunda 600 milyon Euro'luk TERRA paketinden 375 milyon Euro ve Avrupa - Akdeniz Ortaklığı paketinden 200 milyon Euro olmak üzere toplam 575 milyon Euro'luk kredi sağlanmıştır. 2001 yılında ise Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Vakıflar Bankası tarafından KOBİ'lere kullanılacak 125 milyon Euro tutarındaki Global Kredi paketi sözleşmesi imzalanmıştır.

KOBİ kredilerinden yararlanma konusunda AYB'nin bazı kıstasları vardır:

- KOBİ olma kıstasları (500 kişiyi aşmamak; bilgi teknolojileri, turizm, sanayi alanlarında faaliyet göstermek; net sabit varlığı 75 milyon Euro'dan az olmamak)

- Kredilerin geri ödemesi, 2 yılı ödemesiz olmak üzere toplam 7 yıldır. Ödeme 6 ayda bir yapılmaktadır (Çolakoğlu, 2002: 158–161).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KOBİ'LERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

KOBİ'lerin Türkiye'de tarihsel gelişimine bakıldığında bu kuruluşların oldukça köklü bir geçmişe sahip oldukları görülmektedir. İlk mesleki örgütlenme biçimi olan Ahilik sistemi daha sonra yerini Lonca sistemine bırakmıştır. Lonca sistemi günümüzdeki üretim kooperatiflerine benzemektedir. Görevi, standart üretim sağlamak ve malın kalitesini yüksek tutmaktır. 18 yüzyılda başlayan sanayileşme hareketi esnafı şehirlere ve sanayi bölgelerine göç etmeye zorlamıştır. Osmanlı devleti 1864 yılında "Islahı Sanayi Komisyonu"nu kurarak esnaf –sanatkârları şirketleşmeye yöneltmiş, gümrük tarifelerini yükseltmiş ve sanat okulları ve sergiler düzenleme kararı almıştır. Ancak tedbirlerin hiç birisi uygulanamamıştır. 1913 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüyle birlikte iktidara gelen İttihat ve Terakki Partisi Teşvik-i Sanayi Kanun-u Muvakkadı'nı çıkararak milli sermayeyi oluşturmaya çalışmış ancak savaşlar nedeniyle bu kanun uygulanamamıştır. Cumhuriyetle birlikte kalkınma ve sanayileşme, siyasi ve ideolojik temeller yerine akılcı ve sağlam politikalara dayandırılmıştır. 1924 yılında Ticaret ve Sanayi Odaları Yasası çıkarılarak esnaf ve sanatkârlarla küçük işletmelerin aynı çatı altında toplanması sağlanmıştır. 1933 yılında finansman sorunlarını çözmek üzere Türkiye Halk Bankası kurulmuş, 1943 yılında "Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Yasası", 1950 yılında çeşitli kredi yasaları ve nihayet 1957 yılında da esnaf sanatkâr küçük üretici tanımlarını ortaya koymak üzere Sanayi Sicil Kanunu çıkarılmıştır (Ekin, 1989: 224–226).

1963–1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında merkezi bir örgüt kurularak, küçük sanayicinin sorunlarıyla ilgilenmesi öngörülmüştür. 1964 yılında da "Esnaf ve Sanatkârlar Yasası" çıkarılmıştır. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968–1972) döneminde birinci planda faaliyete geçmesi öngörülen merkezi örgüt, Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi (KOSGEB) adıyla 1970 yılında Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Örgütü (UNIDO) ile Sanayi Bakanlığının işbirliği sonucu Gaziantep'te bir pilot proje olarak çalışmalarına başlanmıştır. Türk KOBİ'lerine yönelik danışmanlık projeleri kapsamında SEGEM (Sanayi Eğitim ve Geliştirme Merkezi) ve KÜSGET (Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı) gibi kuruluşlar, UNIDO teşkilatı tarafından oluşturulmuştur (Erhan, 2007: 8).

1990'ların ortalarında, Türkiye'de KOBİ'lerin öneminin anlaşılmasına paralel olarak KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı),

TOSYÖV ve Sanayici ve İşadamları Dernekleri (SİAD) gibi çok sayıda sivil toplum kuruluşları oluşturulmuştur (Erhan, 2007: 8).

1996'da başlayan Gümrük Birliği sürecinde, uygulamadaki fonların ve gümrüklerin kalkmasından sonra sanayi sektöründe, özellikle küçük ve orta boy işletmeler yoğun bir rekabet ortamına girmiştir.³³

Türkiye'nin AB üyeliğine adaylığının ilan edildiği 1999 Helsinki Zirvesi sonuç bildirgesinde Konsey, Komisyona "müktesebatın analitik incelemesi süreci için hazırlık yapması" çağrısında bulunmuş, asıl tarama süreci ve müzakerelere hazırlık amacıyla bir "ön tarama" süreci başlatılmıştır.³⁴

19-20 Haziran 2000 Tarihli Feira Zirvesinde yayımlanan Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı ile daha somut bir nitelik kazanan ilkeler ve ortak hedefler diğer aday ülkelerle birlikte Türkiye tarafından da 23 Nisan 2002 Tarihinde Slovenya'nın Maribor şehrinde düzenlenen konferansta onaylanmıştır.

AB Komisyonu, Feira Zirvesinde belirlenen hedeflere ulaşabilmek amacıyla 4. KOBİ Çok Yıllı Programını (2001 –2005 yıllarını kapsayan) geliştirmiştir.³⁵

Çok Yıllı Programının Öncelikli Hedefleri şunlardır:

TABLO 18: Çok Yıllı Programının Hedefleri

1- KOBİ'lere yönelik yasal ve bürokratik düzenlemelerin sadeleştirilmesi
2- KOBİ'lerin finansal imkânlarının güçlendirilmesi
3- Enformasyon şebekeleri ile KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılımının teşvik edilmesi
4- KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması, AR-GE, İnovasyon ve eğitim olanaklarının geliştirilmesi
5- Girişimci ruhunun teşviki ve özel hedef kitlelerin belirlenerek desteklenmesi

http://www.silifkeosb.org.tr/mevzuat/Kobi_Rehberi.pdf.

AB Komisyonu, bu hedef ve politikaları gerçekleştirebilmek için aşağıda belirtilen projeleri yürürlüğe koymuştur:

³³ http://www.silifkeosb.org.tr/mevzuat/Kobi_Rehberi.pdf , s 21-23.

³⁴ A.g.e.

³⁵ A.g.e.

- Bürokratik Engellerin Hafifletilmesi
 - Üye Ülkelerle Koordinasyon
 - Komisyon Düzeyinde Özgün Eylemler
 - İlave Politikalar
- Bilgi/Enformasyon Şebekelerinin Geliştirilmesi
 - Üye Ülkelerle Koordinasyon
 - Topluluk Bilgi/Enformasyon Şebekelerinin Geliştirilmesi
- Eğitim Destekleri,
- AR-GE ve inovasyon, Bilgi Toplumuna Geçişin Hızlandırılması,
- Çevre Koruma Alanında Hedeflere Ulaşılması,
- Avrupa ve Uluslararası Pazarlara Açılımı Destekleme Hedefleri,
- Kredi/Finansman Ortamının Geliştirilmesi,
- İstişare ve KOBİ Politikaları Önceliklerinin Tespiti,
(Çolakoğlu, 2002: 22).

KOSGEB, Çok Yıllı Programlarıyla beraber şu çalışmaları yürütmektedir.

- 1- Teknoloji Geliştirme Merkezlerinin çoğalması, yeni teknolojilerle beraber hizmetlerin iyileştirilmesi, yenilikçi KOBİ'lere verilen desteklerin çeşitlendirilmesi,
- 2- İşletmelerin bilgisayar yazılımı kullanımının desteklenmesi,
- 3- Bilgisayar yazılımı geliştiren işletmelerin desteklenmesi, Elektronik Ticaretin yaygınlaştırılması,
- 4- KOBİ'lerin internet kullanımını arttırmak amacıyla İnternet Kırathanelerinin Kurulması,
- 5- Teknopark kuruluşunun teşviki ve kitle örgütlerinin bilgilendirilmesi ve isteklendirme,
- 6- AB Programlarından KOBİ'lerin yararlanması için bilgilendirme,
- 7- KOBİ-NET ile yaygın bilgilendirme,
- 8- KOBİ'ler için yeni finansal araçlar ve modeller geliştirilmesi,
- 9- KOBİ'ler için yatırım alanları tespiti ve yatırım danışmanlığı,
- 10- İhracat odaklı ortak yatırım ve ticaret işbirliğine yönelik destekleme,
- 11- İş Geliştirme Merkezlerinin yaygınlaştırılması,

12- Yeni İş Kurma, Yönetim ve İş Organizasyonu eğitimleri ve danışmanlığı hizmeti verilmesi,

13- Test ve analiz hizmetleri verilmesi ve bu hizmetlerin AB standartlarına ve düzenlemelerine uygun niteliğe kavuşturulması (Çolakoğlu, 2002: 21).

Türkiye'nin KOSGEB'in Koordinasyonunda Aday Ülke Statüsünde Katıldığı Çok Yıllı Programda KOBİ Genel Politikaları şu şekilde belirlenmiştir.

1) KOBİ'lerde istihdamı geliştirme önlemlerinin alınması

- Sosyal önlemler
- Vergi düzenlemeleri

2) Bürokratik, mali ve sosyal engellerin azaltılması, basitleştirilmesi, çalışma ortamlarının iyileştirilmesi, yeni işletme kurmanın teşvik edilmesi

- Yasal ve bürokratik engeller
- Vergi politikalarının düzenlenmesi
- Sosyal maliyete ilişkin düzenlemeler
- Daha güçlü temsil

3) İş yönetimi kalitesinin yükseltilmesi

- Eğitim programlarına katılımın yaygınlaştırılması
- Enformasyon kaynaklarının geliştirilmesi
- Danışmanlık/müşavirlik hizmetlerinin geliştirilmesi

4) AR-GE (İnovasyon) çalışmalarının desteklenmesi

- AR-GE programlarına katılımın desteklenmesi
- KOBİ'lerin AR-GE'nin önemi hakkında bilgilendirilmeleri

5) Finans/kredi kaynaklarının geliştirilmesi

- Yeni işletme tesisinin desteklenmesi
- Faaliyet geliştirme projelerinin desteklenmesi
- Mülkiyet devir maliyetinin azaltılması

6) KOBİ'lerin iç pazara uyumu ve uluslararası pazarlama açılımının desteklenmesi

- İç Pazar koşullarının uyumlaşması
- Üçüncü ülkelere ihracatın artırılması

7) Diğer önlemler

- Bilgi çağına uyum sağlanması
- Kamu ihalelerine katılımın desteklenmesi
- İşletme kültürünün geliştirilmesi (Çolakoğlu, 2002: 22).

2001'den bu yana Türkiye'nin ekonomik gelişimi ve değişimi ile beraber üretim sürecindeki dönüşüm Asya ülkelerinin rekabet baskısı ile de karşı karşıya kalmıştır. AB sürecinde Türkiye'nin aday ülke statüsünden müzakere sürecine geçişinde hem kamu hem özel sektörde geleneksel anlayışlardan kaçınmanın gerekli olduğu ortaya çıkmıştır.

2002 Maribor Zirvesi ile Türkiye'nin öncelikleri dikkate alınarak, Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı'nın hazırlandığı KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, 2007–2009 yılları arasında, KOBİ'lere yönelik gerçekleştirilmesi öngörülen eylemleri kapsamaktadır.

2003'te yayınlanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nde; KOBİ'lerle ilgili olarak yer alan “Avrupa Küçük İşletmeler Şartı ve İşletme ve Girişimcilik için Çok Yıllı Program”la uyumlu bir ulusal KOBİ Stratejisi geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bu stratejinin, özellikle finansman ihtiyacı dikkate alınarak, KOBİ'ler için iş ortamının iyileştirilmesini kapsamaması noktasından hareketle, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı oluşturulmuştur. AB müzakere sürecini dikkate alarak 2007–2009 yıllarını kapsayan KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, 2003 yılında hazırlanan KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı revize edilerek hazırlanmıştır. AB tarafından, 23 Ocak 2006 tarihinde onaylanan son Katılım Ortaklığı Belgesi'nde “Üyelik Yükümlülüklerinin Yerine Getirilmesi Yeteneği” ve “KOBİ'ler açısından iş ortamının sadeleştirilmesi çalışmalarına devam edilmesi ve KOBİ tanımının AB tanımı ile uyumlaştırılması” hususları vurgulanmaktadır. AB'de, 2007–2013 yıllarını kapsayan dönemde tüm katılım öncesi mali yardım programları IPA adı altında tek bir program altında birleştirilmiştir. Türk KOBİ'lerinin rekabet güçlerinin geliştirilmesi ve AB'deki potansiyel ortaklarıyla ülke ekonomisine çok daha fazla katkı sağlayacak girişimleri değerlendirme olanağının sağlanması büyük önem kazanmaktadır.³⁶

³⁶ <http://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/sayi31/Zerrin%20ozbek.pdf>.

3.2. DOKUZUNCU KALKINMA PLANINA KADAR TÜRKİYE'DE KOBİ'LER VE AMAÇLAR

Aşağıdaki satırlarda 1963'ten sonra uygulanan kalkınma planlarında KOBİ'lere yönelik önlemler ele alınacaktır.

Birinci 5 Yıllık Kalkınma Planı (1963–1967)

Bu planda esnaf ve sanatkârların, küçük sanayicilerin sorunlarının çözümü amacı ile bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda 507 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu 1964 yılında kabul edilmiştir.

İkinci 5 Yıllık Kalkınma Planı (1968–1972)

Bu dönem (KUSGEM) Küçük Sanayi Geliştirme Merkezinin kuruluş dönemidir. Merkez sanayi bölgelerinin kurulması için çalışmıştır.

Üçüncü 5 Yıllık Kalkınma Planı (1973–1978)

Bu dönemde küçük sanayiye finansman, eğitim ve teknik danışmanlık hizmetleri verilmiştir.

Dördüncü 5 Yıllık Kalkınma Planı (1979–1984)

Bu dönemde KOBİ'lerin ekonomideki önemi anlaşılmış ve KÜSGET yardımları ile KOBİ'lere idari, teknolojik ve mali destekler verilmiştir, işletmeler ihracat yapmaları için teşvik edilmiştir.

Beşinci 5 Yıllık Kalkınma Planı (1986–1990)

Bu plan döneminde altyapı ve üretim sorunlarının çözülmesi ve özel organize sanayi bölgelerinin kurularak bu bölgelerde sitelerin oluşturulması, işletmelerin iç ve dış pazarlamalara ve gereken mali ve teknik desteklere ulaşması, ucuz tesis ve işletme kredisi imkânlarının yaratılması hedeflenmiş ve son olarak da esnafa önem verilmiştir. Bu amaçla gerekli teşvik programları uygulanmış ve bütün bu işlemleri organize etmek üzere 1990 yılında KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) kurulmuştur. KOSGEB'in Temel amaçları şöyle sıralanabilir:

KOBİ'lerin istihdamdaki payının artırılması,

KOBİ'lere yönelik danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi,

KOBİ'lerin yan sanayi hâline getirilmesi,

Kredi imkânlarının geliştirilmesi.

Altıncı 5 Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994)

Bu planda esnaf, sanatkâr ve işletmelerin rekabet edebilmeleri ve standartlarını yükseltmeleri için destekler verilmiş ve yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda AB üyeliği doğrultusunda malların kalitesini yükseltmek, insan gücünün eğitimine önem vermek, üniversite ve araştırma kurumlarıyla işbirliği yapmak, ipotek olmadan ucuz kredi temini gibi hedefler gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Yedinci 5 Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000)

1996 yılı KOBİ yılı olarak ilan edilmiştir. 1996’da başlayan Gümrük Birliği sürecinde, Sanayi sektöründe, özellikle Küçük ve Orta Boy İşletmeler uygulamadaki fonların ve gümrüklerin kalkmasından sonra yoğun bir rekabet ortamına girmiştir. Bu yılda KOBİ’lerin istihdama katkısı büyük imalat sanayi işletmelerinden bile fazla olmuştur. AB ile gümrük birliği süreci finansman imkânlarının arttırılmasına, üretici düşüncelerin üretim sürecine sokulmasına, AR-GE faaliyetlerinin teşvik edilmesine sebep olmuştur. Ayrıca kredi garanti fonunun kurulması, dış pazarlara yönelik ihracat şirketlerinin kurulması, teknolojiyi geliştirmek suretiyle rekabet gücünü arttırılması ve danışmanlık hizmetleri verilerek “Teşvik İdaresi Başkanlığı” ve “Teşvik Üst Kurulu” tarafından özel destek programları hazırlanması bu dönemde gerçekleşmiştir.

Sekizinci 5 Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005)

Sanayi sektörünün yanı sıra hizmetler sektöründeki işletmelerin de KOBİ kapsamına alınması yeni düzenlemelere sebep olmuştur. Bu düzenlemelerde banka kredileri, AR-GE programlarının uygulanması vb. konular hedeflenmiştir.

Dokuzuncu 5 Yıllık Kalkınma Planı (2007–2013)

Dokuzuncu 5 Yıllık Kalkınma Planı 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu plan “İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil bir şekilde paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip bilgi toplumuna dönüşen, AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye vizyonu ve uzun vadeli strateji çerçevesinde hazırlanmıştır (Taş, 2010: 217)

Şimdi Dokuzuncu 5 Yıllık Kalkınma Planına biraz daha yakından bakalım:

Planın Temel Stratejileri:

Planda temel stratejiler olarak rekabet gücünün, istihdamın ve kamu hizmetlerinde kalitenin artırılması, sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi ve bölgesel gelişmenin sağlanması belirlenmiştir.

Planın Temel İlkeleri:

Toplumsal diyalog ve katılımcılık ön planda tutulmuş, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara önem verilmiştir. Devletin ticari mal ve hizmet üretiminden çekilmesi ve politika oluşturması esas alınmış ve kamusal hizmet sunumunda, şeffaflık, katılımcılık, verimlilik ve vatandaş memnuniyeti üzerinde durulmuştur.

Planın Temel Amaçları:

Sosyal güvenlik sisteminin etkinliği, istihdam ve kamu hizmetlerinin artırılması, iş ortamının iyileştirilmesi, kayıt dışılığın azaltılması, AR-GE'nin geliştirilmesi, bilgi ve iletişimin yaygınlaştırılması, bölgesel gelişmenin sağlanması, gelir dağılımının iyileştirilmesi vb. amaçlar vurgulanmıştır.

Bu plan döneminde çok önemli değişimler yaşanmıştır. Bu bağlamda ithal ikameci politikalar yerine ihracata dayalı kalkınma modeli benimsenmiştir. Yeni dönemin getirdiği riskler, yüksek uyum yetenekleri sayesinde, fırsata dönüştürülmüştür.

Kamu kesimi, bu planın gerçekleşmesi için finansal destekler vermiş ve her dönemin özelliğine uygun yardımlarda bulunmuştur. Devlet özellikle kriz döneminde sorunları ve ihtiyaçları tespit ederek destekler vermiştir (Taş, 2010: 212–222).

3.3. TÜRKİYE'DE KOBİ POLİTİKALARI

Türkiye'nin AB'ye geçiş sürecinde tam üyelik için birçok alanda AB şartlarına uyması gerekmektedir. Bu yüzden de ekonomiyi güçlendirmek üzere KOBİ'leri desteklemek zorundadır. Bu amaçla sanayi ve KOBİ'lere yönelik olarak politikalar oluşturulmuştur. Bu politikalar çerçevesinde gerekli tedbirler alınmış ve hukuksal düzenlemelerle KOBİ'lerin

geliştirilmesi ve rekabet gücünün artırılması hedeflenmiştir. KOBİ strateji ve eylem planı sanayi strateji çalışma gurubu tarafından hazırlanmıştır (Payamoğlu, 2003: 21).³⁷

3.3.1. KOBİ Strateji ve Eylem Planı

Bu belge, 10 Kasım 2003 tarihinde AB'nin işletmeler politikasına uyum sağlamak amacıyla KOBİ'leri desteklemek üzere hazırlanmıştır. Amaç Türkiye'de KOBİ'leri desteklemek için gerekli kuruluşların oluşturulması, gerekli politika, program ve faaliyetlerin detaylı bir şekilde belirlenmesi ve gerekli eylem ve projelerin ortaya konmasıdır.

Eylem planının hedefleri şunlardır:

- 1- KOBİ'lerin verimliliğinin, katma değerinin ve rekabet güçlerinin artırılması,
- 2- Bankacılık sisteminde toplam kredi hacminin artırılması ve finansal araçlardan daha etkili bir şekilde yararlanılması,
- 3- Kaliteyi yükseltmek için teknoloji kapasitesinin artırılması ve eğitim, danışmanlık ve AR-GE faaliyetlerinin desteklenmesi,
- 4-İdari ve teknik alanlarda iş ortamının basitleştirilmesi (KOBİ Strateji ve Eylem Planı, 2004: 41-51).

3.3.2. Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı

Burada KOBİ'lerin zayıf yönleri olarak finansman ve teknoloji sorunlarının çözümü hedeflenmiştir. Bu hedefler aşağıda sıralanmıştır:

- 1- Girişimcilik eğitimi ve öğretimi,
- 2- Daha ucuz ve daha hızlı iş kurma süreçleri geliştirilmesi (bürokrasiyi azaltmak, eğitim programları düzenlemek),
- 3- Daha iyi kanunlar ve mevzuat düzenlemesi yapılması (istatistiklerin ve veri tabanın güncellenmesi, yatırım ortamının iyileştirilmesi ve mevzuat düzenlemeleri yapılması),
- 4- Yeni pazarlara açılma,
- 5- Vergilendirme ve finansal konularda iyileştirme,
- 6- Teknoloji ve yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi,
- 7- İnternet üzerinden en iyi uygulamalar hakkında bilgi sahibi olmak,

³⁷ Payamoğlu, Turgay, AB'ye Üyelik Perspektifinde Sanayi ve KOBİ Politikaları, Made in Türkiye dergisi, Mart-Nisan, 2003.

- 8- Ulusal ve uluslararası platformlarda KOBİ'lerin daha etkin temsil edilmesi, meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla kurumsal kapasite geliştirme çalışmalarının desteklenmesi (KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, 2004: 41).

3.3.3. Bologna Şartı:

Türkiye Haziran 2000'de bir OECD üyesi olarak KOBİ'lere yönelik politikaların oluşturulması çerçevesinde bu şartı imzalamıştır. Bu şartla birlikte KOBİ'lerde mali ve mali olmayan araçlar yaygınlaşmış, KOBİ'ler teşvik edilmiş ve çok taraflı işbirlikleri için küresel KOBİ ortaklıkları arttırılmıştır.³⁸

3.4. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN ROLÜ VE EKONOMİDEKİ YERİ VE FAYDALARI

Türkiye'de KOBİ'ler sosyal ve ekonomik hayatın en önemli unsurlarından biridir. Toplam işletmelerin %99,8'ini KOBİ'ler oluşturmaktadır. İstihdamın %76,7'si, katma değer %38'i ve ihracatın %10'u bu kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır. Banka kredilerinin %25'i KOBİ'lere verilmektedir. KOBİ'lerin gelir dağılımı, istihdam ve üretim açısından da önemli rolleri vardır.

Şimdi KOBİ'lerin faydaları üzerinde daha ayrıntılı duralım.

3.4.1. KOBİ'lerin Sosyal Hayata Yönelik Faydaları

Gelecekte, KOBİ'lerin hem ekonomik hem de sosyal açılardan önemlerinin daha da artacağı düşünülmektedir. Gerçekten de, KOBİ'ler her iki açıdan da Sosyo-ekonomik yapıda çok önemli birimlerdir. KOBİ'lerin bir ekonomide toplam istihdam, yatırım, katma değer, vergi, ihracat ve krediler içindeki payı önemli boyutlardadır. Sosyal ve toplumsal açılardan sağladığı katkılar ise işin diğer bir önemli boyutudur. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde onlara yönelik olarak çok sayıda teşvik ve destek politikaları ortaya çıkmıştır. Günümüz dünyasında tüm ülke politikalarının merkezinde, KOBİ'lerin kurulması, gelişmesi ve korunması için uygun ortamların hazırlanması amacı bulunmaktadır. Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler, dünyada olduğu gibi Türk ekonomisi açısından da çok önemli bir yere sahiptir. Gerçekten,

³⁸ TOPÇU, Emine, Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde KOBİ'lerin Yeniden Yapılanması: Türkiye'deki KOBİ'lerin Yönetim ve Organizasyon Yapısının Tespitine Yönelik Bir Araştırma, 2006, İstanbul, s. 25-31.

Türkiye ekonomisinin başarılı olması, çok büyük oranda KOBİ'lerin başarılı olmasına bağlıdır (Taş, 2010: 208).

KOBİ'ler sosyal hayatta rekabeti canlı tuttuğu için, iş imkânları sağlıyorlar ve toplumsal hayat standartlarını yükselmesine yardımcı oluyorlar. KOBİ'ler işçi ve işveren arasında iyi bir ilişkinin kurulmasına ve bu ilişkinin gelişmesine sebep oluyorlar. Böylece iş ortamını pozitif yönde etkileyerek işin düzgün yapılmasına neden oluyorlar. Orta sınıfın yaşam standartlarını yükseltirler. Böylece KOBİ'ler sosyal sorunların çözülmesinde ve gelir dağılımı probleminin hafifletilmesinde de avantajlar sağlarlar. KOBİ'ler siyasi açıdan da önemli görülmektedirler; çünkü ülkedeki bölgesel gelişim farklılıklarını ortadan kaldırırlar. İstihdam artışına sebep oluyorlar, refah düzeyini artırırılar, gelir düzeyinde adaleti sağlarlar, mülkiyetin geniş bir tabana yayılmasına katkıda bulunarak demokrasinin gelişimini sağlarlar. Ekonomik ve sosyal krizlerin KOBİ'ler sayesinde daha hafif atlatılırlar. Dış alım-satım büyür, girişimcilik gelişir, tasarruf ve yatırımlar artarlar ve bunlara paralel olarak da ülkede politikalar uygulanıyor (Taş, 2010: 193).

3.4.2. KOBİ'lerin Gelir Dağılımındaki Rolü

Türkiye'de bazı bölgelerin az gelişmiş olması nedeniyle bu bölgelerde refahı sağlamada KOBİ'ler önemli rol oynayabilir. Bu bölgelerde ekonomiyi canlandırmada, girişimciliği teşvik etmede, işsizliği ve ekonomik dengesizlikleri azaltmada, eğitim ve istihdama katkıda, önemli bir rol alarak kısmen de olsa bölgeler arasındaki farkları ortadan kaldırmaya çalışıyor ve bir denge kurmaya çalışıyor. Bu amaçlara yönelik olarak 49 ilde yatırım ve istihdamı artırılmasını sağlamak üzere ve bir denge kurmak üzere düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu illerde yatırım yapanlara teşvikler verilmiştir. Bu cümleden olarak sigorta primi teşviki, bedelsiz yatırım yeri vb. teşvikler sayılabilir. Yine bu çerçevede 12 bölgede kalkınma programları uygulanmış ve KOSGEB tarafından bir 'Bölgesel ve Yerel Kalkınma Merkezi' oluşturulmuştur (Taş, 2010: 195).

3.4.3. KOBİ'lerin Toplumsal Bütünleşmeyi Sağlamadaki Rolü

Genel olarak bütün ülkelerin, özel olarak da az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin toplumsal dışlanma, fırsat eşitsizliği, gelir dağılımında adaletsizlik gibi bir dizi sorunu

bulunmaktadır. Bu tür dengesizliklerin önüne geçebilmenin çarelerinden birisi de KOBİ'lerin ekonomik ve sosyal açılardan desteklenerek teşvik edilmeleridir (Taş, 2010: 200).

3.4.4. KOBİ'lerin İstihdamı Artırmadaki Rolü

KOBİ'lerin, girişimcilik ruhu olan çok sayıda insanın az sermayeyle kendi işini kurarak istihdamın artmasındaki önemi ortadadır.

2008 yılında “küresel finans krizi “ nedeniyle işsizlik oranı %11'dir. 2009 yılında da işsizlik oranı %15,5'e çıkmıştır ve daha çok sanayi sektöründe daralmalar vardı ayrıca imalat sanayisinde kullanım kapasite %80 den %60 düşmüştür. Ama 2010 yılında ekonomik krizin etkileri azalmış kan imalat sanayisinde %10–20 oranlarında artış yaşanmıştır ve devlet destekleri örneğin düşük faizli krediler vb. imkânlar KOBİ'lere verilmiştir (Taş, 2010: 204).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. KOBİ'LERE YAPILAN DEVLET DESTEKLERİ

Bir ülkede, yatırımları ve ihracatı artırmak, istihdamı yükseltmek ve işsizliği azaltmak, ekonomik krizlere karşı dayanıklı bir ekonomiye sahip olmak isteniyorsa, o ülkede küçük girişimciliği teşvik edecek politikaların izlenmesi gereklidir. Bu amaçla, KOBİ'lerin hükümetler tarafından desteklenmesi gerekir. Bu destekler çerçevesinde KOBİ'lere yatırım teşvik ve yardımlarını (krediler, vergi indirimleri, finansman kolaylıkları, eğitim, teknoloji, işletme ve pazarlama konularında yardım) artırmak ve her çeşit yasal kolaylıkları sağlamak gerekir.

4.1.1. Türkiye'de KOBİ'lere Yapılan Destekler

Türkiye'de KOBİ'lere yönelik stratejilerin oluşturulması sürecinde 2003 tarihinde KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (KSEP) kabul edilmiştir. Bu plan "KOBİ'lere yönelik temel stratejileri belirlemek, mevcut politika ve programların kapsamını değerlendirerek gerekli ve öncelikli faaliyetleri detaylı bir şekilde ortaya koymak, arzu edilen hedeflere ulaşma yolunda taraflara düşen görevleri açık bir şekilde ifade etmek ve gerekli eylem ve projeler demetini oluşturmak amacıyla orta vadeli bir strateji dokümanı"³⁹ olarak hazırlanmıştır. Ancak burada ortak bir KOBİ tanımının bulunmaması nedeniyle güçlüklerle karşılaşmıştır. Ancak 18 Kasım 2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve 18 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe giren tanım, AB'de olduğu gibi çalışan sayısı, bilanço ve satış büyüklüklerini esas alarak, 2007 – 2009 KSEP planında KOBİ'lerin kesin tanımı yapılmıştır. Böylece KOBİ'lere verilen devlet destekleri konusunda Avrupa Birliğine olan taahhütlerin de sağlıklı bir ortamda takip edilebilmesi sağlanmıştır.⁴⁰

³⁹ <http://www.tobb.org.tr/KobiArastirma/Sayfalar/KSEP.aspx>

⁴⁰ 2011 - 2013 KOBİ STRATEJİSİ VE EYLEM PLANI- K S E P, Aralık 2010, Ankara, s. 8.

TABLO 19: Türkiye’de KOBİ’lere Kurumlar Tarafından Yapılan Destekler

Kuruluş.	Hizmet
KOSGEB	KOBİ’lere Yönelik Üretim Pazarlama ve Teknoloji Destekleri
DTM	İhracata Destek
HAZİNE	Yatırıma Destek
İGEME	Eğitim ve Bilgilendirme, İhracat ve Pazarlama
MPM	Üretim, Verimlilik ve Eğitim
HALKBANKASI	Kredi –Finans Destekleri
EXİMBANK	İhracat Kredileri
UGF Kredilerin	Alınmasında Teminat Desteği
TOSYÖV	Eğitim, Bilgilendirme, Örgütlenme
TÜBİTAK	AR-GE ve Teknoloji Destekleri
TTGV	AR-GE ve Teknoloji Destekleri
TSE	Standartlar, Kalite ve Çevre Yönetim Belgeleri ve Bilgilendirme
İKV	AB. ile uluslararası işbirliği

Kaynak: DTM verileri -İSG, sayı 37, yıl 2007, s. 9.

Türkiye’de KOBİ’lere yönelik destek sağlayan ve sağlanan destek türleri TABLO 19’da görülmektedir. Bu kuruluş ve yapılar şöyle sıralanabilir:

- KOBİ meslek kuruluşları yani KOBİ’lerin üye oldukları TOBB ve TESK’ bağlı odalar
- KOBİ sivil toplum kuruluşları yani KOBİ’lerin geliştirilmesi ve haklarının korunması amaçlayan vakıf ve dernekler
- KOBİ destekleme kuruluşları: Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM), Hazine Müsteşarlığı, KOSGEB, TÜBİTAK, TTGV (Türkiye Teknoloji ve Geliştirme Vakfı), vb. ile Maliye Bakanlığı’nın vergisel teşviklerini uygulayan ve izleyen kuruluşlar
- KOBİ mevzuatını düzenleyen kuruluşlar: MEB (Milli Eğitim Bakanlığı), Ekonomi Bakanlığı, STB (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı), Çevre ve Orman Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve ilgili genel müdürlükler
- Yerel kuruluşlar: KOBİ’lere altyapı hizmetleri sunan il ve ilçe belediyeleri ile Özel İdareler

- KOBİ'lere işgücü yetiştiren ve sağlayan kuruluşlar: üniversiteler, İŞKUR gibi meslek kuruluşları
- Finans sistemindeki kuruluşlar: bankalar, risk sermaye şirketleri, girişim sermaye şirketleri, Kredi Garanti Fonu A.Ş. TESKOMB (Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği), KOBİ A.Ş., leasing şirketleri, factoring şirketleri, forfaiting şirketleri
- AB ile ilişkili kurumlar: Dışişleri Bakanlığı, ABGS (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı), AB Komisyonu Türkiye Temsilciliği⁴¹

Türkiye’de KOBİ'lere yönelik çeşitli destekler, kurumlar tarafından farklı amaçlarla uygulanmaktadır. Bu programların, hibe, geri ödemeli destek, vergisel avantaj, doğrudan kredi ve kredi kullanımına yönelik destekten oluşan araçları kullandığı görülmektedir. Uygulanan destek ve teşvik programlarının destek grubu ve ilgili kurum bazında dağılımı 7 guruba ayrılmıştır ve TABLO 20’de gösterilmiştir.

TABLO 20: KOBİ'lere Uygulanan Destek ve Teşvik Programlarının Destek Grubu ve İlgilenen Kurumlar

DTM, KOSGEB, Kalkınma Ajansları, SGK, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Maliye Bakanlığıdır	Danışmanlık, sistem ve kapasite geliştirmenin desteklenmesi , eğitim ve danışmanlık ve sosyal ve iktisadi kalkınma yardım ve desteği , ürün ve sistem ve tasarım desteği, KOBİ proje desteği ve SGK dan özürlü istihdamı prim desteği yapıyorlar
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, SGK, TÜBİTAK, DTM, TTGV	AR-GE ve inovasyonun desteklenmesi
DTM, KOSGEB	Pazarlama faaliyetlerinin desteklenmesi, Uluslararası nitelikteki yurt içi ihtisas fuarlarının desteklenmesi, İstihdam yardımı, Yurt dışında ofis-mağaza açma, işletme ve marka tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi, Türk ürünlerinin yurt dışında markalaşması, Türk malı imajının yerleştirilmesi ve kalitenin desteklenmesi, sosyal ve iktisadi kalkınma destekleri, eşleştirme destekleri gibi destekler yapılıyor.
Kalkınma Ajansları ve KOSGEB ve EİE (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı)	Çevre ve enerjiye yönelik destekleri Çevre maliyetlerinin desteklenmesi, Enerji verimliliği destekleri, Enerji verimliliği etüt, danışmanlık ve eğitim destekleri, Endüstriyel işletmelerde verimlilik artırıcı projelerin desteklenmesi, Gönüllü anlaşmaların desteklenmesi sağlıyor.
KOSGEB	Girişimciliğin desteklenmesi, Yeni girişimci desteği, İş

⁴¹ <http://ekutup.dpt.gov.tr/esnaf/kobi/strateji/2007.pdf>, s 26.

geliştirme merkezi desteği, İş planı ödülünü üstleniyor.

Maliye Bakanlığı, Hazine Yatırımların desteklenmesi Yatırım teşviki kapsamında tekstil, Müsteşarlığı, SGK ve hazır giyim ve hazır giyim, deri ve deri mamulleri sektörlerine kalkınma ajanslarıdır. taşınma desteği, Yatırım teşviki kapsamında katma değer vergisi istisnası, Yatırım teşviki kapsamında sigorta primi işveren hissesi desteği, Yatırım teşviki kapsamında gümrük vergisi muafiyeti desteklerini yapıyor.

TÜBİTAK, KOSGEB, TTGV, Strateji geliştirme ve işbirliklerinin desteklenmesi Bilimsel ve Kalkınma Ajansları teknolojik işbirliği ağları ve platformları kurma girişimi projeleri (İŞBAP) destekleme programı, İşbirliği - güç birliği proje desteği, Tematik proje destek programı üstleniyor.

Kaynak; 2011 - 2013 KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı- K S E P, Aralık 2010, Ankara, s. 29-31. www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/KOSGEB_Katalog.pdf

4.1.2. Diğer Ülkeler

Almanya:

Almanya'da yıllık ciro ve çalışan sayısına (250'den az) göre KOBİ tanımı yapılmaktadır. "Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı tarafından üniversiteler, teknik okullar, iş dünyası ve diğer ilgililer arasında işbirliğini geliştirmek amacı ile bir program (EXIST programı) oluşturulmuştur. Program yüksek öğrenim ve araştırma kuruluşlarında daha girişimci bir zihniyet yaratır ve bilginin yayılmasını özendirir. Finansman imkânlarının geliştirilmesi için Avrupa yatırım fonu ile ortaklaşa yürütülen Risk Sermayesi Programı, proje başına 50 bin € ile küçük işletmeleri desteklemeyi amaçlamaktadır." (Doğan, 2010: 105).

Fransa:

Fransa'da genellikle 500'den az çalışan işçi sayısı KOBİ tanımına giriyor (Dinçer, 2010: 45). "Hükümet, ücretli istihdamdan girişimciliğe geçişi kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Yeni iş yerlerinin kurulmasını teşvik eden bu yaklaşım kendi başlarına ya da işverenleriyle birlikte şirket kurmak isteyen ücretlilerin önündeki engelleri azaltıcı önlemleri içermektedir. Bu kapsamda, henüz ücretli statüsünde olan girişimci adayların tabi olduğu ayrımcı mali ve sosyal yüklerin kaldırılması hedeflenmektedir" (Doğan, 2010: 108).

Verilen destekler şunlardır:

- 1- Öz varlıklara yatırılan yaşam sigortası sözleşmeleri,
- 2- Kamu risk sermayesi fonu,
- 3- Yeni açılan işletmelerde vergi ertelemeleri,
- 4- Yeni açılan işyeri için fonlar,
- 5- Küçük yatırım teşvikleri.

Verilen desteklerde 3 temel hedef amaçlanmaktadır:

- a- KOBİ'lerin nakit akışlarını iyileştirmek,
- b- Yenilikçi işletmeleri teşvik etmek ve bu işletmelere borç desteği sağlamak,
- c- Yeni teknoloji kullanımını için destek sağlamak.

Bu çerçevede özellikle de, sanayi sektöründeki KOBİ'lere özel destekler verilmektedir (Cansız, 2008: 15).

İngiltere:

İngiltere'de genellikle 1-200 arası işçi çalıştıran firmalar küçük işletme olarak tanımlanmakta ve yeni işletmelerin kurulması için teşvikler uygulanmaktadır. Bu çerçevede şu hususlar belirtilebilir:

- KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarını belirlemek üzere küçük işletme yatırım gurubu kurulmuştur,
- Risk sermaye fonlarının oluşturulması hedeflenmiştir,
- Düzenleyici reform yasasında idari yüklerin azaltılması, kredi güclüğü içinde olan küçük firmalara kredi garanti fonları verilmesi, belirli üniversitelerde kurslar hazırlanması hedeflenmiştir,
- Özel yatırımcılarla finansman imkânı arayan girişimcileri bir araya getirerek Ulusal İş Ağı oluşturulmuştur,
- Küçük işletmelerin büyüme potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmak amacıyla hükümetçe vasıflı eleman istihdamını kolaylaştırıcı teşvikler verilmektedir (Doğan, 2010: 110).

TABLO 21: Japonya’da KOBİ’lere Sağlanan Destekler

FİNANSMAN KOLAYLIKLARI	SAĞLAYAN KURULUŞLAR
<ul style="list-style-type: none"> - Dış kaynak temini - Kefalet kredisi. - Sigorta İşleri ve Diğer Mali Sorunlar İçin Kaynak Aktarımı (Bu konuda çeşitli kanunlar yürürlükte olup, kefalet gösterilmeden, ihtiyaç duyulan uygun miktar, devletin Kredi Garanti Şirketine başvuru olarak alınmaktadır. Bu işlemdeki Teminat, devletin Kredi Garanti Sigorta Şirketi tarafından Sigortalanmaktadır). - Şirketleşen KOBİ’lerden indirimli kurumlar vergisi alınması. - Ortak girişim programlarında yer alan KOBİ’lere tercihli vergi ve finansman tedbirlerinden yararlanma olanağı Tanınması. 	<ul style="list-style-type: none"> - Devlet ulusal ve yerel hükümet Bütçelerinden kaynaklı olmak üzere, KOBİ’lere finansal Destek sağlamakla görevli Kılınan; “kredi birlik ve Kooperatifleri, Küçük İşletmeler Finansman Şirketi, Küçük İşletmeler Yatırım Şirketi, Ulusal Finansman Şirketi, vb. Özel veya kamu finansman Kuruluşları ile çeşitli ulusal ve Yerel bankalar.
BİLGİ DESTEKLERİ	SAĞLAYAN KURULUŞLAR
<ul style="list-style-type: none"> - Yönetim Danışmanlığı. - Finans Yönetimi. - Teknik Bilgi Aktarımı - AR-GE; Ürün ve Süreç Geliştirme. - Ortak Hammadde Satın alınması, - Ortak Pazarlama Olanaklarının Geliştirilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> - Sanayi ve Ticaret Odaları, - Küçük ve Orta Boy İşletmeler Dayanışma Kurumu. - Küçük İşletmeler Teşvik Kurumu. - Bilimsel Teknoloji Danışma Merkezi. - Ulusal Kooperatifler. - Küçük İşletme Federasyonları. - Küçük İşletmeler Denetim Uzmanları Birliği.

Kaynaklar: <http://www.jfs.go.jp/financee.html>; <http://www.sbi.or.jp/public/intro/internet.html>
<http://www.jfs.go.jp/indexe.html>).

TABLO 22: Japonya’da KOBİ’lere Finansman Kolaylıkları Sağlayan Kamu Kurumları

KURUMLAR	KAYNAKLAR
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Küçük İşletmeler Finans Şirketi, ◆ Ulusal Finansman Şirketi, ◆ Shoko Chuken Bankası, ◆ Çevre Sağlığı İşleri Finansman Şirketi, ◆ Küçük İşletmeler Yatırım Şirketi, ◆ Japon Kalkınma Şirketi, ◆ Japon İthalat ve İhracat Şirketi, ◆ Küçük Teşebbüsler Şirketi, ◆ Japon İnşaat Şirketi, ◆ Ekipman ve Kiralama Şirketi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vergiler, - Genel Bütçe, - Sanayi Yatırımları Özel Fonu, - Posta Gelirleri, - Sağlık Primleri, - Emeklilik Primleri, - Emniyet Sandığı Fonları, - Hayat Sigortası Yıllık Gelirleri, - Banka ve Özel Finans Kuruluşları Depozitoları, - Devlet Garantili Bonolar

Kaynaklar: <http://www.jfs.go.jp/financee.html>; <http://www.sbi.or.jp/public/intro/internet.html>,
<http://www.jfs.go.jp/indexe.html>).

TABLO 23: ABD’ de KOBİ’lere Sağlanan Destekler

BİLGİ DESTEKLERİ	SAĞLAYAN KURULUŞLAR
<ul style="list-style-type: none"> - İşletme kurma ve geliştirme eğitimi. - Kadınlar, gençler, sakatlar ve eski mahkûmların Kendi işletmelerini kurmaları yönünde Eğitilmeleri. 	<ul style="list-style-type: none"> Birleşik Devletler Küçük İşletmeler ve Girişimcilik Kurumu. - Küçük ve Orta Boy İşletmeler; Girişimcilik Enstitüsü.

<ul style="list-style-type: none"> - Bilgi işlem teknolojilerinin kullanımı ve internet İşletmeciliği, - Alacak ve borç yönetimi. - Bütçeleme ve finansman. - Franchising, risk sermayesi, uluslar arası ticaret ve işbirliği olanakları - Pazar genişletme ve ihracat. - AR-GE, ürün ve süreç geliştirme. 	<ul style="list-style-type: none"> - Küçük İşletme Yönetimi; İşletmecilik Enstitüsü; Küçük İşletmeciliği Bilgilendirme Ve Geliştirme Merkezleri. - Bilimsel Teknoloji Danışma Merkezi, - Ulusal Finans ve Muhasebe Büroları, - Ulusal Kadın İşletmecilik Konseyi, - Elektronik Ticaret yardım Merkezi, - KOBİ Hukuk Bürosu
FİNANSMAN KOLAYLIKLARI	SAĞLAYAN KURULUŞLAR
<ul style="list-style-type: none"> - Ulusal ve yerel fonların kullanımı - Ulusal ve yerel SBA'ların bina, arazi, makine ve Araç temini yönünde finansal destek yardımları - Kadın ve genç girişimciler ile sakatlar ve eski Mahkûmlara uygun koşullarda kredi açılması - Kapasitelerini artırmak isteyen KOBİ'lere dış Kaynak temini. - İhracatın teşviki. - Doğal afet ve iflaslarda yardım. - Yeni ürün ve süreç geliştirme ile kaliteye yönelik Yatırım ve belgelendirmelerin finansmanı. 	<ul style="list-style-type: none"> - Amerikan Kredi Kurumu - Küçük İşletmecilik Yatırım Şirketleri. - Ulusal ve yerel Küçük İşletmeler Finansman Şirketleri. - Birleşik Devletler Küçük İşletmeler ve Girişimcilik Kurumu. - Ulusal ve Yerel Kooperatifler. - Küçük İşletme Federasyonları. - Uluslar Arası Küçük İşletmecilik Kongresi. - USA. İhracatı Geliştirme ve Yardım Merkezi.

Kaynaklar: <http://sbinformation.about.com>; <http://www.sba.gov/financing>,
<http://www.pro-net.sba.gov/index2html>.

4.1.3. AB'de

AB'de uygulamaya konan bir eylem planıyla 1983 yılı Küçük İşletmeler ve Küçük Sanayi Yılı olarak kabul edilmiştir. Bu eylem planında iş ortamının iyileştirilmesi ve rekabeti engelleyen unsurların ortadan kaldırılması ve sürdürülebilirlik ilkesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak çeşitli destekler sağlanmaktadır. Desteklerin amacı şöyle belirtilebilir:

- 1- Girişimciliğin teşviki,
- 2- Rekabet gücünü artırmak,
- 3- Mali ortamın iyileştirilmesi,
- 4- Yenilikçiğin teşviki,
- 5- Daha ucuz ve daha hızlı iş kurma,
- 6- Dış piyasalara açılma (Doğan, 2010: 47).

1987 yılında hazırlanan ikinci eylem planının ardından 1989 yılında Avrupa Komisyonu bünyesinde yeni bir genel müdürlük kurulmuştur 1992 yılında Maastricht Anlaşması'nın 157. maddesinde AB KOBİ politikasına yer verilmiş ve böylece sanayinin rekabet gücünün artırılması sorumluluğu da AB'ye üye devletlere verilmiştir. Bunların ardından Avrupa Komisyonu 1994 yılında, KOBİ'ler ve küçük sanayi için bir çalışma

programını kabul etmiş, 1997–2000 yıllarını kapsayan KOBİ’ler için üçüncü çok yıllık program ise Amsterdam Anlaşması çerçevesinde düzenlenmiştir. Avrupa Komisyonu içinde, çalışmalarını birbirinden farklı olarak yürüten sanayi ve KOBİ’lere ilişkin genel müdürlükler 1 Ocak 2000 tarihinde birleşmiş, yeni bir genel müdürlük oluşturulmuştur. Böylece, iki ayrı politika olarak ele alınan sanayi KOBİ politikası, birlikte ele alınmaya başlanmıştır ve çeşitli destekler sağlamaktadır (Gökdoğan, 2007: 61).

TABLO 24: AB’DE KOBİ’LERE YÖNELİK DESTEKLER

TOPLULUK YARDIMLARI	AÇIKLAMA
Kredi kolaylığı	Avrupa yatırım Bankası’nın KOBİ’lere kullandığı küresel kredilerdir
Garanti kolaylığı	Büyüme ve iş imkânı yaratma potansiyeli olan KOBİ’lere kredi sağlayan kamu veya özel sektördeki Avrupa garanti sistemleri desteklemektedir
Avrupa teknolojik kolaylığı	Risk sermayesinin küçük sanayiye aktarılmasını sağlamak amacıyla kamu desteği verilmektedir
Yapısal fonlar	AB’de bölgesel ve sosyal gruplar arasındaki eşitsizlikleri azaltmaya yönelik bölgesel politikalara mali destek verilmektedir
Aday ülke KOBİ’lerine destek	Aday ülkelerin katılım öncesindeki politik ve ekonomik hazırlıklarına yol göstermek ve aday ülkelerdeki KOBİ’lerin desteklenmesi için çok yıllık program başlatılmıştır
Bilgi ağları ve uluslar arasılaşma kolaylıkları	KOBİ’lerin yönetimini, finansmanını ve know-how’ını geliştirmeye yönelik bilgi ağları ve uluslar arası işbirliği programları oluşturulmuştur

Kaynak: Gökdoğan Tuba, ”KOBİ ve Ulusal Teknoloji Politikaları Çerçevesinde Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, 2007, s. 61.

Bahsedilen tüm politika ve teşvikler; KOBİ’ler için uygun bir ekonomik ortam sağlamaktadır ve KOBİ’lerin gelişmesi, dış piyasalara açılması ve yeni KOBİ’lerin kurulmasına neden olmuştur. AB’de devlet yardımlarının %10’u KOBİ’lere verilmektedir ki verilen yardımların payı Belçika’da %25, Danimarka’da %1, Almanya’da %7, Yunanistan’da

%10, İspanya'da %5, Fransa'da %11, İrlanda'da %8, İtalya'da %10, Lüksemburg'da %21, Hollanda'da %31 ve İngiltere'de %12'dir.⁴²

4.2. AB ve TÜRKİYE KOBİ'LERİ ARASINDA KARŞILAŞTIRMA

AB'deki KOBİ'lerle Türkiye'deki KOBİ'lerin karşılaştırılmasından ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar özet olarak TABLO 25'te görülmektedir. Tablonun incelenmesinden anlaşılacağı üzere Türkiye'nin KOBİ alanında hayli geride olduğu ve geliştirilmesi gereken pek çok yan bulunduğu görülmektedir.

TABLO 25: AB ve Türkiye KOBİ'leri arasında karşılaştırma:

AB	Türkiye
Ortalama istihdam/işletme=6	Ortalama istihdam/işletme=2,8
İşletme başına ortalama iş hacmi =780,000£	İşletme başına ortalama iş hacmi =200,000£
Çalışan başına yıllık ortalama devlet yardımı=10105£	Çalışan başına yıllık ortalama devlet yardımı=200£
İşletmelerde uzmanlaşma söz konusudur	İşletme sahibi =finans, pazarlama ve ürün geliştirme müdürüdür
İşletmelerin finansal araçlar konusunda bilgi eksikliği=%70	İşletmelerin finansal araçlar konusunda bilgi eksikliği=%90
Kredi garanti programı tesis edilmiştir.	Kredi garanti programı mütevazı bir enstrümandır.
Modern finansal araçları (risk sermayesi, leasing vb.) yaygın kullanım söz konusudur	Modern finansal araçları (risk sermayesi, leasing vb) kullanımı güçtür.
Yenilikçi KOBİ'lerin %20 'si üniversitelerle anlaşmaları vardır.	İhmal edilebilir.
%25 kamu araştırma ve geliştirme kurumlarıyla anlaşmaları vardır.	İhmal edilebilir.

Kaynak: Doğan Seyhun, AB girişimcilik politikası, yayın: 2010-80, s. 96.

⁴² <http://www.belgeler.com/blg/1g5z/trkiye-ve-ab-de-kob-lerin-rekabet-edebilirlii-iin-teknolojik-yeniliin-nemi-in-turkey-and-eu-the-importance-of-technological-innovation-for-competitiveness-of-smes> .

4.2.1. Türkiye ve AB KOBİ'lerinin Karşılaştırılmasında, Türk KOBİ'lerinin Dezavantajları:

Türkiye'deki KOBİ'lerin dezavantajları şunlardır:

- 1- KNOW-HOW yetersizliği,
- 2- Düşük teknolojik seviye,
- 3- Geleneksel üretim metotları,
- 4- Modası geçmiş tasarımlar,
- 5- Verimsiz üretim metotları ile eski makine ve teçhizat kullanarak katma değeri düşük alt kalitede ürün üretilmesi.

Bu son hususla bağlantılı olarak şunu da eklemek gerekir. Türkiye'deki KOBİ'ler sadece iç pazara dönük üretim yapmakta ve dolayısıyla yabancı firmalarla rekabette zorlanmaktadırlar. Ayrıca KOBİ'lerde yeterince danışmanlık, AR-GE faaliyetleri ve eğitim hizmetleri bulunmaması ve işletmelerin teknoloji seviyelerinin düşük olması nedeniyle bu kuruluşlar rekabet ortamına girememektedirler.⁴³

4.2.2. Ülkelerin Girişimcilik Altyapısının Karşılaştırılması

Bazı seçilmiş ülkelerin KOBİ'leriyle Türkiye'deki KOBİ'lerin belli konularda karşılaştırılmasından ilginç bulgular ortaya çıkmaktadır. Bu bulgular özet olarak TABLO 26'da görülmektedir. Tablonun incelenmesinden anlaşılacağı üzere Türkiye'deki KOBİ'ler temel birtakım göstergeler açısından hayli geride bulunmaktadır. Bu alanda kat etmemiz gereken hayli uzun bir yolun olduğu açıkça görülmektedir. Örneğin bizde ekonomik ve teknolojik altyapının çok zayıf olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık insan kaynaklarında görece olarak iyi durumda olduğumuz görülmektedir.

⁴³ İş sağlığı ve güvenliği dergisi, sayı 36, yıl 2007, NO 146, sayfa 11.

TABLO 26: Ülkelerin Girişimcilik Altyapısının Karşılaştırması

Genel ülke altyapısı	Türkiye	Güney Kore	İngiltere	İrlanda	ABD	Japonya
Ekonomik altyapı	*	***	**	***	****	****
Teknolojik altyapı	*	***	***	***	****	***
İnsan kaynakları	**	***	***	***	****	****
Finans	-	**	***	****	****	*
Yasal düzenlemeler	-	**	***	***	****	**
Sosyal, kültürel ve politika altyapısı	*	**	***	***	****	*
Girişimci teşvik ve destekler	*	***	***	***	****	*

Not: **** çok güçlü *** güçlü **orta * zayıf

Kaynak: Doğan, Seyhun, AB'nin girişimcilik politikası KOBİ yaklaşımı ve Türkiye, yayın: 2010–80 İTO, s. 90.

4.3. KÜMELENME

“Kümelenme, aynı bölgede, aynı iş kolunda, aynı değer zincirinde faaliyet gösteren, birbiriyle işbirliğinde bulunan ve aynı zamanda birbirine rakip olan işletmelerin ve onları destekleyici kurumların bir araya gelmesi olarak tanımlanabilir.”⁴⁴

İşletmelerin Dünya Ticaret Örgütünün faaliyetlerini takip etmeleri gerekir. Bu durum işletmelerin önemli adımlar atmasına ve uluslararası ticaretin serbestleşmesine sebep olur. Değişmez sanılan çok şey, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle mümkün hâle gelmiştir. Bunlara paralel olarak ulaştırma maliyetlerinde önemli ölçüde düşüşler yaşanmış, işletme faaliyetlerinde büyük ölçüde farklılaşma ortaya çıkmıştır. Tüm bu faaliyetlerde kümelenme önemli rol oynamaktadır. TABLO 27’de kümelenmenin amaçları yer almaktadır.

⁴⁴ <http://www.izmirkumelenme.org/index.php/kumelenme/kuemelenme-nedir>.

TABLO 27: Kümelenme Girişimlerinin Amaçları

Kümelenme Girişimlerinin En Yaygın Amaçları	
Halk ve kümelenme arasında iletişim ağlarını geliştirme	Bölgedeki yeni firmaları ve bilim adamlarını kazanma
Şirketler arasındaki iletişim ağlarını güçlendirme	Pazarlama uzmanlarının katılımını sağlama
Bölgeye göre bir marka oluşturma	Kümelenmenin ihracatını geliştirme
İşkollarına destek yaratma	Teknik eğitim sağlama
Bu bölgede teknik eğilimleri analiz etme	Kümelenme şirketlerinin bilinçlerini geliştirme
Yönetimde eğitimi artırarak şirketleri bir tür sigortalama	Kümelenmede yeni buluşları ödüllendirme
Üretim sürecinde iyileştirme sağlama	Devlet temsilcileriyle görüşme
Tasarı hizmetlerini geliştirme	Düzenleyici politikalar geliştirme
Özel alt yapı projelerini organize etme	Bölge sübvansiyonlarını artırmak için görüşme
Kümelenme aktivitelerinin raporlarını oluşturma	Devlet ihalelerinin koordinasyonunu sağlama
Gelişmekte olan mevcut işletmeleri destekleme	Yeni teknik standartlar oluşturma
Yüksek derecede inovasyon sağlama	Kümelenme içi rekabeti azaltma

Kaynak: Solvell, O. The Cluster Initiative Green Book, The Competitiveness Institute, Gotenburg., 2003, s. 11, TABLO 27, KUŞAT, Nurdan, KOBİ'ler İçin Kümelenmelerin Önemi ve Turizm Sektörü İçin Kümelenmelerin Uygunluğunun Araştırılması adlı çalışmadan alınmıştır.

Kümelenme, sektörel yeteneklerin ve yerel bilgi birikiminin bulunduğu bölgelerin geliştirilmesi için önemli bir araçtır. Türkiye’de başta organize sanayi bölgeleri olmak üzere kümelenme potansiyeli taşıyan oluşumlar bulunmakla beraber, bunların geliştirilerek rekabetçi kümelerle dönüştürülmesi ve yeni rekabetçi kümeler oluşturulması gerekmektedir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından kümelerle yönelik olarak Haziran 2010’da “Rekabet Edebilirlik Destek Programının Geliştirilmesi Projesi” başlatılmıştır. Proje kapsamında belirlenmiş illerde kümelerin ihtiyaç analizi yapılmaktadır. 2011 Yılı Programında, kümelenme konusunda yerel ve merkezi düzeyde politika çerçevesini çizecek bir strateji belgesi hazırlanması hususu yer almıştır. Kalkınma Ajansları ve KOSGEB, söz konusu çalışmalar sonucunda ortaya konacak küme destek stratejilerinin hayata geçirilmesi sürecinde, sahip oldukları proje esaslı destek mekanizmaları ile yer alabilecektir.⁴⁵

⁴⁵ www.kosgeb.gov.tr.

4.4. KOBİ'LERE YÖNELİK ÖNERİLER

KOBİ'lerin karşılaştıkları sorunların aşılabilmesi, izlenen kalkınma politikalarında köklü bir değişimi, ilgili kurumsal yapıda yeniden organizasyonu ve bugüne kadar izlenenden farklı bir yaklaşımın benimsenmesini gerektirmektedir. Uluslararası pazarlarda, büyük işletmelerin yanı sıra KOBİ'lere de rekabet imkânları sağlanması, ancak onlara destek vermek ve sorunlarına çözüm bulmak sureti ile sağlanabilecektir. Bu sorunların çözümüne ilişkin bazı önerilerimiz Yrd. Doç. DR. H. Yunus Taş ve Doğan Seyhun paralelinde şu şekilde özetlenebilir:

- (1) İşletmelerin, özellikle de KOBİ'lerin, uluslararası pazarlarda mal satmaları oldukça zor bir süreçtir. Bu süreçte eğer yeni pazara yeteri kadar ulaşamıyorlarsa, ürün ve hizmet kalitesi düşük ise, tahminlerinde sürekli yanılıyorlarsa, maliyete uygun üretim yapamıyorsa, çeşitli sorunlarla karşı karşıya gelmektedirler.
- (2) KOBİ'lerde, sağlıklı bir yönetim gerekmektedir. Yönetimdeki sorunlar finansman, pazarlama gibi faaliyetlere de yansımaktadır. Yönetim tekniklerini, eksiksiz ve doğru olarak kullanmalıdırlar ki hizmet içi eğitim ve danışmanlık imkânlarından yararlanabilsinler.
- (3) KOBİ'lere teknolojik yenilik, teknoloji transferi ve yöneticilik konularında danışmanlık hizmetleri yapma yönünde, uluslararası işbirliğinin desteklenmesi gerekmektedir. Danışmanlık ve kalite geliştirme merkezleri, ihtisas merkezleri, ortak kullanım atölyeleri, teknoloji geliştirme, pazar araştırma, yatırım geliştirme ve KOBİ eğitim merkezleri oluşturulmalıdır. Çünkü bu konularda KOBİ'lerin istenilen seviyede olmadığı görülmektedir. Bu nedenle, KOBİ'lere yönetim danışmanlığı hizmetleri veren KOSGEB, TOSYÖV ve MPM gibi kuruluşların artması gerekmektedir.
- (4) KOBİ'ler günlük işlerin içinde boğulma ve işe başlama güçlüğü çekmeleri gibi nedenlerle stratejik planlama konusunda başarısızlardır. Bu konu da, yöneticinin eğitimi ve stratejik planlama ile çevre faktörleri analizi, işletmenin güçlü ve zayıf yönleri, rakiplerin analizi, işletmenin amaç ve hedeflerinin belirlenmesi ve uygun stratejiler tayin edilmesi, planların hazırlanarak uygulamaya konulması ve kontrolü ile mümkün olabilecek, bunu gerçekleştirebilen KOBİ'ler uluslararası pazarlarda başarılı olacaklardır.
- (5) KOBİ'lerin pazarlama sorunlarının çözümünde pazarlama araştırmaları yapan bölgesel araştırma servisleri oluşturulmalıdır. İşletmeyi yönetenlerin arzu ettikleri mal ve hizmet

üretmek yerine, mevcut ve potansiyel müşterilerin beklentilerine cevap verebilecek nitelikte mal ve hizmet üretmelidirler.

- (6) KOBİ'lerin finansman sorunlarına karşı da çeşitli çözüm önerileri getirmek mümkündür. KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılma durumunda, sermayeye ihtiyaçları vardır. KOBİ'lerin büyük bir kısmı, banka kredilerinden yararlanamamaktadır. Öz sermayelerinin küçük olması, yatırımlarının finansmanında çeşitli zorluklarla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Gerek yeni yatırımların, gerekse de girişimciliğin özendirilmesinde, banka kredilerinde teminat sorunlarını çözebilmek için, garanti fonları uygulamasına gidilmelidir. KOBİ'lerin finansal yönetimdeki yetersizliklerinin paralelinde KOBİ'leri finansman hakkında Bilgilendirecek ve modern finansman tekniklerinin kullanımı konusunda yönlendirecek eğitim programları düzenlenmelidir.

Devlet ve özel sektör KOBİ'leri rahatlatarak, uygulanabilirlik sorunu olmayan politikalar üretmelidir. Basel II bunun en önemli örneklerinden biridir (Kutlu, 2007: 11).

- (7) KOBİ'lerin bölgesel pazar ve yeni şirketler pazarı dışında yeni yapılanmalara gitmeleri gereklidir. Örneğin farklı bölgelerdeki KOBİ'lerin yararlanabilmesi için Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yeni menkul kıymet borsaları kurulabilir. Böylece KOBİ'lerin finansman sorunlarının sermaye piyasaları yoluyla çözümü sağlanmış olur.

- (8) KOBİ'ler, AR-GE faaliyetlerinde, personel ve finansman açısından desteklenmelidirler. Ayrıca, uluslararası pazarlara açılabilmeleri için, fuar ve sergilere katılmalarının özendirilmesi, kısa vadeli ihracat kredileri ve ihracat sigortasından yararlandırılmaları sağlanmalıdır. AR-GE sorunları için sunulan çözüm ve öneriler şunlardır:

- a. AR-GE mevzuatının tek çatı altında toplanması ve AR-GE ile ilgili özel bir birimin oluşturulması,
- b. AR-GE faaliyetlerinin desteklenmesine ilişkin vergi mevzuatında yer alan farklı tanımlamaların giderilmesi,
- c. Birden fazla kuruluşun bir araya gelerek AR-GE merkezi oluşturmaları,
- d. Teknoloji geliştirme bölgelerine ilişkin sorunlar ve muhtemel çözüm önerileri,
- e. AR-GE faaliyetlerine yönelik Katma Değer Vergisi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve muhtemel çözüm önerileri,
- f. AR-GE faaliyetlerine ilişkin AR-GE mevzuatındaki düzenlemeler ile Sosyal Güvenlik Kurumu düzenlemeleri arasındaki aykırılıklar,
- g. AR-GE faaliyetlerine yönelik sağlanan nakit destek uygulamalarında karşılaşılan sorunlar.

- (9) KOBİ'lerde kalite sistemi rekabet ortamında adeta bir zorunluluk olmuştur. KOBİ'lerde, kalite yönetimi sistemi kurulmasına yönelik çalışmalar ülke genelinde yaygınlaştırılmalıdır. KOBİ politikalarının tespitinde, her aşamada bu işletmelerde standart ve kalite kavramlarının yerleştirilmesi ve bu işletmelerin belgelendirilmesi, hükümet tarafından desteklenmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.
- (10) KOBİ'ler, teknik ve ekonomik güçlerini bir araya getirmeli ve üniversitelerin bilgi birikiminden yararlanılmalıdır. Ve özellikle KOBİ'lerin sorunlarına yardımcı olabilecek, "Teknoparklardan da yararlanılabilir. Teknoparklar, üniversite ve sanayinin işbirliği içinde olduğu, yeni ve ileri teknoloji üretme amacına yönelik olarak, işletmelere teknik, idari hizmet ve yönetim ve işletme becerisini kiralayan ticari kuruluşlardır.
- (11) KOBİ'lerin rekabet güçlerini artırmak için kullanabilecekleri en önemli araçlardan biri de "Networking"dır. Bu, ağ oluşturmak anlamına gelir ki daha çok sanayide kullanılmaktadır. Bu sayede daha geniş ürün ve bilgi kaynaklarına erişim mümkün hâle gelmektedir.
- (12) KOBİ'ler belirli bir büyüklükten sonra kurumsallaşmaya gitme konusunda teşvik edilmelidirler. Bu konuda devlet yardımına ihtiyaç vardır. KOBİ'lerin gerek kuruluşlarında, gerek kurumsallaşmaya gitmelerinde gerekse de ihracatta karşılaştıkları bürokratik yükün kaldırılması görevini devletin üstlenmesi gerekmektedir.
- (13) KOBİ'lerin ihracata yönlendirilmesi büyük sıçramaya sebep olmaktadır. Bu nedenle dış pazarlara açılma konusunda bilgilendirilmeleri ve özellikle finansal açıdan desteklenmeleri çok önemlidir. Bu bakımdan öncelikle Sektörel Dış Ticaret Şirketlerine sağlanan destek ve teşvikler daha cazip hâle getirilmeli ve KOBİ'lerin bir araya gelerek bu tür şirketler kurmaları desteklenmelidir. Ayrıca, ihracata yeni başlayan ve ihracat potansiyeli olan KOBİ'lerin ürün geliştirme ve teknoloji yenilemeye yönelik yatırımları mutlaka teşvik edilmelidir.
- (14) Devletin, KOBİ'lerle ilgili kuruluşlarda dağınıklığı giderecek merkezi bir birim kurması; bu merkezlerde de, KOBİ'lerle ilgili bilgilerin toplanması, derlenmesi ve kullanıma hazır hâle getirilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Çağımızda tüm ülkelerde, gerek ekonomik gelişme, gerekse sosyal yapının gelişmesi açısından KOBİ'ler büyük öneme sahiptir.

KOBİ'ler, ekonomik ve sosyal sisteme olan katkıları açısından ve bölgesel istihdamın ve demokratik yaşamın sağlanmasında çok önemlidirler. KOBİ'lerin ekonomik sisteme olan katkıları, üretim, ticaret ve hizmet alanlarında yer alan tüm sektörlerle olan etkileri nedeniyle de önemlidir. Bunların yanı sıra, ekonominin dinamizm ve canlılığının kaynağıdır.

1970'lerden sonra, sanayileşmenin gelişmesine paralel olarak yerlerini büyük işletmelere bırakmış olan KOBİ'lerin, gerçekte, yeniliklerin kaynağı oldukları, istihdam oluşturma potansiyeli taşıdıkları ve esnek yapılarıyla ekonomiye canlılık kazandırdıkları çok daha iyi anlaşılmıştır. KOBİ'ler ayrıca bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesinde de önemli rol oynamıştır. Günümüzde tüm ülke politikalarının temelinde KOBİ'ler yer almaktadır. Büyümeye ve gelişmeye olan katkıları nedeniyle bu kuruluşlara uygun ortamlar hazırlanmış ve destekler verilmiştir.

Önceleri sadece büyük ölçekli işletmeler dış pazarlara girme şansına sahip iken, şimdi bilgi teknolojilerinin kullanılması sayesinde küçük ölçekli firmalar için de dış pazarlara erişim oldukça kolaylaşmıştır. Bu da KOBİ'lerin büyük ölçekli firmalar ile hem ülke içerisinde hem de uluslararası pazarlarda yarışabilmelerine yardımcı olmaktadır. Bu sayede KOBİ'ler ülke ekonomisindeki rekabet ortamının artmasına ve ülke ekonomisinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Teknolojik gelişmeleri işletmelerine adapte etmeyi başaran, yönetim süreçlerini pazarlama ve hizmet birimlerini bu değişikliklere göre organize edebilen KOBİ'ler başarılı olabilmektedir. Teknolojik gelişmeleri sadece iç yapılanmasında değil; aynı zamanda üretim, alım-satım, müşterilerle bağlantı, pazarlama gibi alanlarda kullanan ve esnek çalışabilen KOBİ'ler maliyetlerini de önemli ölçüde düşürebilmektedir.

İşletmelerin yarattığı rekabet baskısı ve diğer yandan değişen müşteri beklentileri geleneksel iş modellerini demode hâle getirmiştir. İşletmeler hızla gelişen ve değişen pazarlarda hemen her gün ortaya çıkan yeni tehditlerle baş etmektedirler ve bu yüzden imkânlarını en iyi şekilde kullanmalı ve üretimde kaliteye, pazarlamada müşteri beklentilerine önem vermelidirler. Bu yüzden de tedarikte süreklilik ve maliyet avantajı yaratmak ön plana çıkmaktadır.

KOBİ'ler sadece hızlı şekilde artan bir işgücü için daha fazla istihdam olanakları sunmak ve bölgesel kalkınmayı desteklemekle kalmaz, aynı zamanda son küresel krizde olduğu gibi ekonominin gelecekteki dış şoklara karşı dayanıklılığının artırılmasında da önemli bir role sahiptir.

Türkiye'deki KOBİ'ler finansman, teknoloji, eğitim, tanıtım, pazarlama ve mevzuat gibi konularda, AB'deki KOBİ'lerle aynı düzeye ulaşamamıştır. Bu yüzden de tek bir çatı altında toplanmış bir KOBİ sektörü ve tüm ulusça benimsenmiş bir KOBİ politikasına ihtiyaç vardır. KOBİ'ler gerek kendi potansiyellerinin, güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olarak, dışarıdaki iyi örnekleri de takip ederek kendi politikalarını oluşturmalı ve uygulamalıdır. Başka bir deyişle, KOBİ'ler yapısal özelliklerini ekonomiye fayda sağlayacak şekilde kullanılmalıdır. KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması için AR-GE ve gerekli eğitimlerden yararlanılmalı ve idari, yasal ve mali düzenlemeler açısından iş ortamını basitleştirici çeşitli önlemler uygulamaya konulmalıdır. Özellikle de yönetim sorunlarının belirlenmesi ve sorunlara ilişkin etkin çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye'deki ekonomik yapının daha girişimci ve yenilikçi olabilmesi için, Türkiye'deki girişimciliği teşvik uygulamalarının AB düzeyinde ve AB üyesi ülkelerde izlenen politikalara paralel olarak bütüncül bir perspektifle gözden geçirilerek, sadece KOBİ'lerin spesifik sorunlarına odaklanmayıp, konunun toplumsal ve bireysel boyutlarını da kapsayan etkin politikalarla desteklenmesi gerekmektedir. KOBİ'ler her zaman sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Bizim bu sorunlar ve çözüm yolları konusundaki önerilerimiz aşağıda belirtilmiştir:

- KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılması için yapıcı bir katkı sağlayacak AB'nin KOBİ'lere yönelik olarak uygulamaya koyduğu mekanizma ve programları değerlendirerek onlardan faydalanmak,
- KOBİ'lerin personel sorununa ilişkin olarak eğitime yönelik faaliyetlerin desteklenmesi,
- Dış pazarlara açılmak ve yabancı şirketlerle gerekli irtibatları kurmak amacıyla yabancı dil sorununun çözümü,
- Üniversite-sanayi işbirliğini geliştirerek akademik kadrodan yararlanılması,
- Üniversite bünyesinde faaliyette bulunan merkezlerden faydalanılması,
- İşyerinde çalışma şartlarının yasa ve yönetmelikler doğrultusunda düzeltilerek gerekli çalışmaların yapılması.

- KOBİ'lerde mevzuat, bürokratik ve teşvik sorunları ile yönetsel sorunları önemli sorunlardandır. Çünkü KOBİ'lerin çoğu herhangi bir kurumsal yönetim desteği almadan faaliyetlerini sürdürmektedirler.
- Küresel işletme, dünya düzeni içerisindeki ekonomik, ticari ve teknolojik ilişkilere rahatça uyum sağlayabilen işletmelerdir. Küresel yönetici de işletmeyi küresel düzeyde temsil edebilen ve küreselleşmenin şartlarına uygun stratejiler geliştirendir. Amaç değişen dünya düzeninde küresel düşünen KOBİ ve yöneticilerini geliştirmesine yardımcı olmaktır.
- KOBİ'lerin, tedarik, pazarlama, finansman konularında uzman destekli birimler kanalıyla daha verimli ve rasyonel çalışma düzenine kavuşmuş olabilirler ve bu sayede dış pazarlara açılabilirler.
- KOBİ'lere çalışma mekanizması sağlamak, Ar-Ge çalışmalarına da yardımcı olmak, danışmanlık eğitim hizmetleri vermek, proje hazırlama desteği, yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesine yönelik strateji oluşturulmasına yardımcı olmak lazımdır.

KOBİ'lerin günümüz dünyasında ulusal ve coğrafi sınırları zorlayarak dünya rekabet şartları içerisinde yerlerini almaları, bu amaçla da kendilerini mutlaka yenilemeleri gerekmektedir. Büyüklüğü ne olursa olsun, tüm işletmelerin değişen dünya şartlarına ayak uydurması bir zorunluluktur. Bunun için, işletmelerimiz ne gerekiyorsa yapmalıdırlar. Özellikle küreselleşme süreci ile giderek yoğunlaşan ve bilgiye dayanan ekonominin getirdiği yeni koşullar çerçevesinde daha farklı bir boyuta taşınan rekabet ortamı, yeni stratejilerin belirlenmesine ve yeni politikaların gerçekleşmesine yol açmalıdır. Bu çerçevede mali kaynaklara erişim konusunda AB'nin finansman mekanizmalarına erişim ön plana çıkmakta, araştırma ve geliştirme önem kazanmaktadır.

Dünyada en rekabetçi ve en dinamik ekonomiye sahip olmayı hedefleyen Avrupa Birliği, işletme politikası temelinde çok yıllık dönemi içeren programlar hazırlamıştır. Bu programlarda daha önceki programların değerlendirilmesi yapılmış, eksiklikler giderilerek yeni hedefler belirlenmiş, tüm üye devletler de bu değişiklikleri kabul etmiştir.

Dünyamızda sürekli olarak yeni düşünceler üretilmekte ve bu doğrultuda yeni iş yapma biçimleri gelişmektedir. KOBİ'lerin ayakta kalmasının tek yolu değişen şartlara uyum sağlamaktır. Bu da ancak kurumsallaşma ile mümkün olabilir.

KOBİ'lerin önemini bir kaç cümleyle özetlemek gerekirse;

KOBİ'ler,

Kişisel düzeyde başarılı gelişime ve yüksek yaşam standartlarına yol açmaktadır.

Firma düzeyinde beceri ve tecrübe kazanmaya, istihdam yaratmaya ve yeni kaynak oluşturmaya imkân vermektedir.

Ülke düzeyinde yeni teknolojik ürünlere, arz ve talebin artmasına, ekonomik büyüme ve kalkınmaya ve nihayet küreselleşmeye yol açmaktadır.

Tüm bu nedenlerle KOBİ'lerin teşvik edilmesi hayati önem arz etmektedir.

Özet

HOSSEINPOUR, Roshanak. KOBİ'lerin Yeri ve Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ), dünya ekonomisindeki rolü giderek artmaktadır. KOBİ'ler, yeni istihdam alanları yaratılmasındaki katkıları, piyasa koşullarında meydana gelen değişikliklere uyum sağlama yetenekleri, ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanmasındaki etkileri ile az gelişmiş, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinde gün geçtikçe daha vazgeçilmez hâle gelmektedir. Bu gelişme de, ülkeleri, KOBİ'lerin teşviki ve gelişimi için uygun politikalar uygulamaya yöneltmektedir. KOBİ'ler her ülkede olduğu gibi Türkiye ekonomisinde de son derece önemli bir yer ve ağırlığa sahiptir. KOBİ'ler Türkiye'nin gerek ekonomik kalkınmasında, gerekse de bölgedeki ekonomik gücünü artırmasında en önemli dayanaklardan biridir. Günümüz dünyasında tüm ülkelerde ekonomik politikaların merkezinde, KOBİ'lerin geliştirilmesi ve korunması için uygun ortamların hazırlanması vardır. Zira ekonomilerin başarılı olması, çok büyük oranda KOBİ'lerin başarılı olmasına bağlıdır. Bu nedenle KOBİ'lerin yaşadıkları sorunlar, bu sorunların aşılması için sağlanan destekler ve bu konuda getirilen çözüm önerileri büyük önem kazanmaktadır.

Anahtar Kelime: KOBİ

ABSTRACT

Small and medium enterprises (SMEs) which can be regarded as the vital components of the World and the Turkish economy have a great role on economic development, promotion of welfare, development of business competition, productivity growth, development of innovative ideas, fighting against unemployment, balancing social norms and forming high-class society.

This study aims to define SMEs and highlight the importance of SMEs on the economy, identify their sector-based distribution, give SMEs-based economic support, identify advantages and disadvantages of SMEs, identify their role on economic development and finally analyze the effects of global market competition on SMEs.

Keywords: SMEs

KAYNAKÇA

AKGEMİCİ, Tahir, KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekleri, Haziran 2001, KOSGEB Yayınları.

AYDIN, İpek, ERDEM, Asuman, Tepav|Epri (Turkey's Transformation Process and the Risk of an Anti-EU Backlash, Güven Sak, İstanbul, 15 October 2005) AB Mevzuatının KOBİ'lere İlişkin Başlıkları Ve İlgili Kuruluşları AB Çalışma Grubu | 17 Kasım 2005 Ankara.

AYDIN, Senem, Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası,15 Soruda 15 AB politikası, İstanbul. IKV Yayını, NO:12,2005.

BAYÜLKEN, Yavuz, KÜTÜK OĞLU, Cahit, Oda Raporu Küçük Ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler) ,Genişletilmiş Dördüncü Baskı,Yayın No: MMO/583, Nisan 2012 Ankara http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/db1f9e94e7674f8_ek.pdf

CANSIZ, Mehmet, TÜRKİYE'DE KOBİ'ler VE KOSGEB, Ankara 2008, Yayın NO: DPT: 2782.

ÇOLAKOĞLU, Mustafa H. KOSGEB Başkanlığı Teknoloji Destek Süreçleri Yöneticisi, Nisan 2002 KOBİ Rehberi TOBB Genel Yayın No Genel: 359 - PM: 2, ISBN: 975-512-631-7. http://www.silifkeosb.org.tr/mevzuat/Kobi_Rehberi.pdf.

DEMİRCİ, R, ve AKPINAR, A, Ve ÇEVİK, İ, 2001, Avrupa Birliği ve Türkiye'de Esnaf-Sanatkar Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, TESKOMB Yayını, Ankara.

DOĞAN, Seyhun, Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikası, KOBİ Yaklaşımı ve Türkiye, Yayın NO: 2010-80, İTO Yayınları.

DPT, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), KOBİ, Özel İhtisas Komisyonu Raporu. http://www.kosgeb.gov.tr/UserFiles/File/kobi_tanimi.pdf

EC, Observatory of European SMEs: Internationalization of SMEs, Paris: OECD Publ., 2003.

EKİN, Nüsret, Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Arttırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler, Endüstri İlişkileri, 5. bs. İstanbul: İÜ İşletme Fakültesi, Yayın No: 208, 1989.

Ekonomik Durum Tespit Anketi Sonuçları 2011-1 İstanbul Sanayi Odası Yayınları No: 2011/12 ISSN: 1303-183X.

ELEVLİ, Birol, İşletmelerin Kurumsal Kapasitelerinin Geliştirilmesine Yenilikçi Yaklaşımlar, Yayın NO: MMO/2010/531 http://www.bafrakidem.org/kitap/kitap_icerikleri/isletmelerin%20kurumsal%20kapasiteleri.pdf.

ERDAL, Dinçer, ERSUN, Oğuz, UN, Turgut, Küresel Krizde Türk Yan Sanayi Borsası'nın Genel Durumu ve Beklentileri, İstanbul Ticaret Odası Yayıncılık, Yayın NO: 2010-35.

ERHAN, Batur, İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, Sayı 36,Yayın NO: ISG-146-2007 - http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/4-03.10.2011-AP/EN/4-03.10.2011-AP-EN.PDF_144/2011, October 2011.

ERSÖZ, Veyiz, AB, Türkiye ve Konya’da KOBİ’lerin Yapısı, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Şubat 2010, Konya Ticaret Odası http://www.kto.org.tr/d/file/kobilerin_yapisi_rapor.pdf_

ESİN, A, 1991, XXI, Yüzyıl Ekonomilerine Doğru Bir Kalkınma Aracı, Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ)-AT Örneği, Ankara: İKV Yayını, Yayın No:96, Ankara.

GÖKDOĞAN, Tuba ,”KOBİ ve Ulusal Teknoloji Politikaları Çerçevesinde Teknoloji Geliştirme Bölgeleri”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmış Y.L.T. 2007.

GUSTAVSSON, Sara, LUNDGREN Erica, Internationalization of SMEs: The Challenge of Selecting Foreign Market Entry Modes, Lulea University Of Tecnology, 2006.

GÜNDOĞDU, Şule Fatma, KOBİ’lerde Girişimcilik – Yenilikçilik, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No:929, Erzurum, Nisan 2003.

TAŞ, H. Yunus, Avrupa Birliği ve Türkiye’de KOBİ’lerin İstihdam Arttırıcı Etkileri, ITO İstanbul 2010, Yayın NO: 2010-39.

<http://www.KOBİ’lerim.com/detay.asp?blogno=313>Eklenme tarihi 15 Oca. 2009 Sek törel yazı no # 313.

<http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/b.aspx?ref=13>

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=30&ust_id=9

<http://www.usakgundem.com/yorum/9/t%C3%BCrkiyede-KOBİ'-tanımlari.html>,2Kasım 2011 Çarşamba.

<http://www.oaib.org.tr/tr/avrupa-birligi-programlari>.

<http://www.orsiad.org.tr/component/k2/item/32-kobilerin-ab-uyumu-?.htm>, 25 Aralık 2011.

<http://www.mess.org.tr/ab/absol/ABKobiPolitikalari.pdf>, İstanbul 2005.

İşletme ve Sanayi Politikası-AB Bakanlığı,Fasıl 20,

<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45690&l=1> .

ILO, World Employment Report, 2004-2005, Chapter 5, Geneva, ILOPubl., 2006

KARATAŞ, Selman, Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, İstanbul veli yayınları, 1991.

KIZILAY, Emine, KOBİ’ler ve Dış Ticarete Karşılaştıkları Temel Sorunlar, Bursa 2009, (Mesleki Uygulama Bitirme Tezi)

KOBİ Finans Dergisi, 2004, <http://www.ortakpayda.com/articles.php?ID=50>.

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2007-2009), Ocak 2007

<http://ekutup.dpt.gov.tr/esnaf/kobi/strateji/2007.pdf>.

KORAY, Meryem, Avrupa Toplum Modeli Avrupalılaşabilir mi? İktisat Fakóltesi Mecmuası, 55. cilt, Sayı:1, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayını, 2006.

KOSGEB, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013, Aralık 2010, Ankara.

KOSGEB, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013, Nisan 2011, Ankara.

KOSGEB, Sanayicinin Sesi Dergisi, Yıl 2004, Sayı 16, 2005.

KUTLU, Hüseyin Ali, DEMİRCİ, N. Savaş, KOBİ'lerin Finansal Sorunları ve Çözüm Önerileri, Kafkas Üniversitesi, 4. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 7-8 Aralık 2007, http://abs.kafkas.edu.tr/upload/380/finansal_sorunlar.pdf, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik, No: 2005/9617, 5. Cilt. www.tuik.gov.tr, Sayı:198, 27 Eylül 2011.

<http://trade.gov/mas/ian/smeoutlook/index.asp> Small & Medium-Sized Exporting Companies: Statistical Overview, 2009.

<http://www.euractiv.com.tr/ticaret-ve-sanayi/link-dossier/ekonomik-buyumenin-motoru-olarak-kobiler-ab-ve-turkiyede-durum-000076>.

<http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?R189>.

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13146>, Sayı: 3146.

KÜÇÜKYILMAZLAR, Aysun, Avrupa Birliği'nin Türk KOBİ'lerine Yönelik Programları Rehberi, Yayın NO: 2007-47, İTO Yayın Euro Mat baskı.

<http://www.usakgundem.com/yorum/9/t%C3%BCrkiyede-kobi-tanimlari.html> , 2 Kasım 2011

MÜFTÜOĞLU, Tamer, Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ'ler, Sorunlar ve Öneriler, Ankara, 2007. <http://www.usakgundem.com/yorum/9/t%C3%BCrkiyede-kobi-tanimlari.html>, 2 Kasım 2011.

ODABAŞI SARI, Arzu, Avrupa Birliğinde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, 2005.

ÖZDEMİR, Süleyman, PARLAK, Zeki, AYKAÇ, Mustafa, Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Arttırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler, Yayın NO: 2008-24, İTO Yayınları.

ÖZTÜRK, Özkan, İstihdam Konusunda KOBİ'lerin Önemi ve KOBİ Alanında Eğitim İstihdam İlişkisi Açısından Kamu İstihdam Kurumunun Rolü, Ankara2007.

PARLAK, Zeki, AYKAÇ, Mustafa, AB Sosyal Diyalog- Tüm Yönleriyle Türkiye AB İlişkileri, 2002, Elif kitap Evi yayınları.

SAYIN, Meral, FAZLIOĞLU, Mustafa Akan, Avrupa Birliği'nde KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları, ISBN: 975-7608-57-2, 1. Baskı, Şubat 1997, ANKARA.

Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) SME Performance Review, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/index_en.htm Database for the 2010/2011 Annual Report, Last update: 15.11.2011.

ÖZDEMİR, Süleyman, ERSÖZ, Halis Yunus, SARIOĞLU, İbrahim, İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ'lerin Desteklenmesi, Yayın NO: 2006-45, İstanbul Sanayi Odası.

TOBB, Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri, Ankara, TOBB Yay. 2008.

<http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/b.aspx?ref=13>

<http://www.kobilerim.com/detay.asp?blogno=313>, Eklenme Tarihi: 15 Ocak 2009, Sektör el Yazı NO # 313.

YATAĞAN, Çiğdem, Yeni Türk Ticaret Kanununun KOBİ'lere Bakışı ve KOBİ'lerin Finansman Sorunu Üzerindeki Olası Etkileri, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 3, No 2, 2011 ISSN: 1309-8012

http://www.sobiad.org/eJOURNALS/dergi_SBD/arsiv/2011_2/cigdem_yatagan.pdf.

YILMAZ, H. Banu “Özel Sektörlerin Geliştirilmesi, Bölgesel Bazdaki KOBİ'lerin İyileştirilmesi” 25 Ocak-11 Şubat 2010, Eğitim Programı-Osaka, Kinki (Kansai) Bölgesi, <http://www.tobb.org.tr/AvrupaBirligiDairesi/Dokumanlar/Raporlar/JaponyaRaporu.pdf>

YÜKSEL, Aycan, Türkiye'de KOBİ'lerin Banka Kredilerine Erişimi, DPT Yayınları, Yayın NO: 2825, 2011.

<http://www.yerelsiyaset.com/pdf/eylul2008/16.pdf>.

Ek 1**KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİN TANIMI, NİTELİKLERİ VE SINIFLANDIRILMASI HAKKINDA YÖNETMELİK****Bakanlar Kurulu Kararının Tarihi: 19.10.2005 No: 2005/9617****Dayandığı Kanunun Tarihi: 8.1.1985 No: 3143****Yayımlandığı R.Gazetenin Tarihi: 18.11.2005 No: 25997****Yayımlandığı Düsturun Tertibi: 5 Cilt: 44****Amaç**

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı; küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tanımına, niteliklerine ve sınıflandırılmasına ilişkin esasların belirlenmesi ve bu tanım ve esasların tüm kurum ve kuruluşların uygulamalarında esas alınmasını sağlamaktır.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik; küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ile bu işletmelerin tanımlarına, niteliklerine ve sınıflandırılmasına ilişkin uygulama usul ve esaslarının belirlenmesini kapsar.

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri ilgilendiren mevzuatın uygulanmasında bu Yönetmelik hükümleri esas alınır. Ancak; KOBİ'lere yönelik destek sağlayan kuruluşlar, bu Yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla, kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebilirler. Devlet destekleri dışındaki uygulamalar için sadece çalışan sayıları dikkate alınabilir. (10.9.2012 tarihli ve 2012/3834 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki Kararın 1 inci maddesiyle, bu fıkırdaki yer alan "Devlet yardımları" ibaresi "Devlet destekleri" şeklinde değiştirilmiştir.)

Dayanak**Madde 3 – (Değişik: 10.9.2012-2012/3834 K.)**

Bu Yönetmelik 3.6.2011 tarihli ve 635 sayılı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 inci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar**Madde 4** - Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

- a) **(Değişik: 10.9.2012-2012/3834 K.)** İşletme: Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup bir ekonomik faaliyette bulunan birimleri veya girişimleri,
- b) **(Değişik: 10.9.2012-2012/3834 K.)** Küçük ve orta büyüklükte işletme (KOBİ): İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosundan herhangi biri kırk milyon Türk Lirasını aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ekonomik birimleri veya girişimleri,
- c) Mali bilanço: Bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren mali tabloyu,
- d) Net satış hâsılatı: Bir işletmenin brüt satışlarından satış ıskontoları ve iadeleri ile diğer indirimlerin düşülmesi sonucu bulunan tutarı,
- e) Yıllık iş birimi (YİB): Bir yıl boyunca tam zamanlı olarak işletmede veya işletme adına çalışan bir kişiyi,
- f) **(Mülga: 10.9.2012-2012/3834 K.)**
İfade eder.

Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin sınıflandırılması

Madde 5 - (Değişik: 10.9.2012-2012/3834 K.)

KOBİ'ler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

- a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosundan herhangi biri bir milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.
- b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosundan herhangi biri sekiz milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.
- c) Orta büyüklükteki işletme: İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosundan herhangi biri kırk milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.

Sınıf değiştirme ve vasfın kaybı

Madde 6 - Hesaplarının kapanış tarihinde, işletme sınıfları ve KOBİ vasfı belirlenirken dikkate alınan kriterlerden herhangi birini, birbirini takip eden iki hesap döneminde de kaybeden veya aşan işletmeler sınıf değiştirir veya KOBİ vasfını kaybeder.

(Ek fıkra: 10.9.2012-2012/3834 K.) Hesapların kapanış tarihindeki veriler esas alınarak sınıf değiştirme veya KOBİ vasfını kaybetme tarihleri, verilerin temini süresine bağlı olarak destek sağlayan kuruluşlar tarafından farklı belirlenebilir.

İşletme türleri

Madde 7 - KOBİ'ler, çalışan sayıları veya mali bilgilerinin tespitine yönelik olarak; diğer işletmeler ile olan sermaye veya oy hakkı ilişkilerine göre bağımsız işletmeler, ortak işletmeler ve bağlı işletmeler olmak üzere üçe ayrılır.

Bağımsız işletme

Madde 8 - Gerçek veya tüzel kişilerin sahip olduğu ve bu Yönetmeliğe göre ortak veya bağlı işletme sayılmayan bir işletme;

- a) Başka bir işletmenin % 25 veya daha fazlasına sahip değilse,
- b) Herhangi bir tüzel kişi veya kamu kurum ve kuruluşu veya birkaç bağlı işletme tek başına veya müştereken bu işletmenin % 25 veya daha fazla hissesine sahip değilse,
- c) Konsolide edilmiş hesaplar düzenlemiyorsa ve konsolide hesaplar düzenleyen başka bir işletmenin hesaplarında yer almıyorsa ve bu nedenle bağlı bir işletme değilse, Bağımsız işletme kabul edilir.

Ortak işletme

Madde 9 - (Değişik: 10.9.2012-2012/3834 K.)

Bir işletmenin tek başına veya bağlı işletmeleriyle birlikte hâkim etki yaratmayacak şekilde, başka bir işletmenin oy hakları veya sermayesinin yüzde yirmi beş ve fazlasına ve yüzde ellisi ve daha azına sahip olması yahut kendisinin oy hakları veya sermayesinin yüzde yirmi beş ve fazlasına ve yüzde ellisi ve daha azına başka bir işletmenin hâkim etki yaratmayacak şekilde sahip olması durumunda bunlar ortak işletme sayılır. Sermaye ve oy hakları payından yüksek olan esas alınır.

Birinci fıkrada belirtilen yüzde yirmi beş oranı;

- a) Üniversiteler, üniversitelerin kurduğu vakıflar ve kâr amacı gütmeyen araştırma merkezleri,
- b) Bölgesel kalkınma fonları da dâhil kurumsal yatırımcılar,
- c) Yıllık bütçesi yirmi beş milyon Türk Lirasından az olan veya nüfusu beş binden az olan yerlerdeki belde belediyeleri dâhil belediyeler ve köy tüzel kişilikleri, Tarafından aşılsa bile bu işletme bağlı işletme ilişkilerine sahip olmaması şartıyla bağımsız işletme sayılır.

Kamu yatırım şirketleri, girişim sermayesi yatırım ortaklıkları ve bir işletmedeki toplam yatırımları, sekiz milyon Türk Lirasını aşmamak şartıyla kendi fonlarını borsaya kote edilmemiş işletmelere yatıran ve düzenli olarak risk sermayesi yatırımlarında bulunan gerçek kişiler veya kişi grupları, birinci fıkrada belirtilen yüzde yirmi beş oranını aşırsa bile bağlı işletme ilişkisine bakılmaksızın bağımsız işletme sayılır.

Bağlı işletme

Madde 10 - (Değişik birinci fıkra: 10.9.2012-2012/3834 K.) Bir işletme;

- a) Başka bir işletmenin sermaye veya oy haklarının çoğunluğuna sahip olma,
- b) Başka bir işletmenin yönetim, yürütme veya denetim kurulu üyelerinin çoğunluğunu atama veya azletme yetkisine sahip olma,
- c) Başka bir işletmenin hissedarı veya ortağı olup, bu işletmenin diğer hissedarları veya ortaklarıyla yaptığı anlaşma ile bunların oy haklarının çoğunluğunu tek başına kontrol etme hakkına sahip olma, Şartlarından en az birini taşıması hâlinde bu işletmelerden birincisi hâkim, diğeri ise bağlı işletmedir. Bu Yönetmelik kapsamında, hâkim işletmeye bağlı işletmeye ilişkin hükümler uygulanır 9 uncu maddenin ikinci fıkrasında sayılan yatırımcıların; hissedarlık hakları saklı kalmak kaydıyla, söz konusu şirketlerin yönetiminde doğrudan veya dolaylı olarak yer almaması hâlinde, hiçbir hâkim etkinin olmadığı kabul edilir ve bu işletmeler bağımsız işletme sayılır. Ancak söz konusu yatırımcıların bir veya birden fazla işletme ile bağlı işletme ilişkilerinden herhangi birine sahip olması durumunda bunlar bağlı işletme sayılır.

(Mülga üçüncü fıkra: 10.9.2012-2012/3834 K.)

Kamu kontrolündeki işletmeler

Madde 11 - (Değişik: 10.9.2012-2012/3834 K.)

Bir işletmenin, sermayesinin veya oy haklarının yüzde yirmi beş veya fazlasına doğrudan veya dolaylı olarak müştereken veya tek başına, 9 uncu maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında sayılan yatırımcılar dışında bir veya birden fazla kamu kurum veya kuruluşu ile bu niteliği haiz olan kurum ve kuruluşların kontrolünde olması hâlinde, bu işletme KOBİ sayılmaz.

İşletme türünün beyanı

Madde 12 - Herhangi bir destek programına başvuran işletmeler, bağımsız işletme, ortak işletme ve bağlı işletme olarak 5 inci maddede belirtilen eşik değerlerle ilgili verileri içeren statü beyanında bulunabilirler (Ek 1).

Sermayenin kime ait olduğunun tam olarak belirlenemeyecek şekilde dağılmış olduğu ve bu işletmede, bir işletme veya birbirine bağlı işletmeler tarafından müştereken % 25 veya daha fazla sermaye hissesine sahip olunmadığının beyan edilebildiği durumlarda, işletme statü beyanında bulunabilir.

Bu beyanlar, kanunların izin verdiği kontrol ve incelemeler saklı kalmak kaydıyla ilgili kuruma yapılır.

Çalışan sayısı, mali durum ve referans dönemi için kullanılan veriler (*Bu madde başlığı “Çalışan sayısı, finansman tutarı ve referans dönemi için kullanılan veriler” iken, 10.9.2012 tarihli ve 2012/3834 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki Kararın 9 uncu maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.*)

Madde 13 - 5 inci maddeye göre işletmelerin mali durumları ve çalışan sayılarının belirlenmesinde yıllık olarak hesaplanan en son veriler esas alınır.

Yeni kurulan ve ilk yıl hesapları henüz onaylanmamış işletmelerde sadece çalışan sayısı dikkate alınır.

Çalışan sayısı ve yıllık iş birimleri

Madde 14 - Bir işletmede çalışanların toplam sayısı, o işletmedeki yıllık iş birimlerinin toplam sayısına göre belirlenir. Hangi süre ile olursa olsun, yılın veya günün belirli bölümlerinde veya mevsimlik işlerde çalışan kişiler yıllık iş biriminin kesirlerini oluştururlar. Doğum izni ve birinci dereceden yakınların ölümü veya hastalık sebebiyle kullanılan izinler hesaba katılmaz.

Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

- a) İlgili işletmede çalışan işçi, işveren vekilleri ve işverenler ile işletme sahipleri,
- b) İşletmede düzenli olarak bir iş gören ve bunun karşılığında bir ücret alan ortaklar, çalışan olarak dikkate alınırlar.

Çıraklık ve mesleki eğitim sözleşmesi kapsamında işletmede mesleki eğitim gören çıraklar ve staj yapan öğrenciler çalışan sayısına dâhil edilmez.

İşletme verilerinin bulunması

Madde 15 - Bağımsız işletmelerin çalışan sayılarını da kapsayan verileri, sadece o işletmenin hesaplarına göre belirlenir.

Bağlı veya ortak işletme ilişkisine sahip bir işletmenin başvurusunda kullanacağı veriler; işletmenin hesapları ve varsa işletmenin konsolide hesapları veya işletmenin konsolidasyon

yoluyla dahil olduğu başka konsolide hesaplar ile ek-2'de belirtilen diğer verilere göre belirlenir.

(Değişik üçüncü fıkra: 10.9.2012-2012/3834 K.) İkinci fıkrada belirtilen verilere, varsa ilgili işletmenin ürettiği ürün veya hizmetle ilgili ortak işletmesinin verisi eklenir. Eklenecek oran oy hakkı veya sermayedeki hisselerin (hangisi büyükse) oranıdır. İki veya daha çok işletmenin karşılıklı katılma durumlarında her birinin yapacağı başvuruda büyük olan katılma oranı uygulanır.

Bağlı veya ortak işletme ilişkisine sahip bir işletme ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlı olan herhangi bir başka işletmenin verilerinin tamamı, bu verilerin daha önce konsolidasyon yoluyla hesaplara dahil edilmediği durumlarda ikinci ve üçüncü fıkrada atıf yapılan veriye eklenir.

Bu madde kapsamında hesaplamalar yapılırken, başvuran işletmelerin bağlı veya ortak işletmelerinin başka işletmelerle sahip olduğu bağlılık veya ortaklık ilişkileri de göz önüne alınır.

(Değişik altıncı fıkra: 10/9/2012-2012/3834 K.) Başvuran işletmenin ortak işletmelerine bağlı olan işletmelerin verileri, konsolidasyon yoluyla daha önceden dahil edilmemişse, ortak işletmenin verilerine yüzde yüz olarak eklenir. Başvuran işletmenin ortak işletmelerine ortak olan işletmelerin verileri, eğer bu işletmeler başvuran işletmenin ürettiği ürün veya hizmetle ilgili ise ve konsolidasyon yoluyla daha önceden dahil edilmemişse ortak işletmelerin verilerine büyük olan ortaklık yüzdesi ile eklenir.

(Değişik yedinci fıkra: 10/9/2012-2012/3834 K.) Başvuran işletmenin bağlı işletmelerine ortak olan işletmelerin verileri, eğer bu işletmeler başvuran işletmenin ürettiği ürün veya hizmetle ilgili ise ve konsolidasyon yoluyla daha önceden dahil edilmemişse, bağlı işletmenin verilerine büyük olan ortaklık yüzdesi ile eklenir. Başvuran işletmenin bağlı işletmelerine bağlı olan işletmelerin verileri, eğer konsolidasyon yoluyla daha önceden dahil edilmemişse bağlı işletmelerin verilerine yüzde yüz olarak eklenir.

Bir işletmenin konsolide hesaplarında çalışanlara ilişkin verilerin bulunmadığı durumlarda çalışan sayıları; ortak işletmelerin çalışan sayıları ortaklık oranında, bağlı işletmelerin çalışan sayıları % 100 olarak eklenerek hesaplanır.

İstatistik çalışmaları

Madde 16 – (Değişik: 10.9.2012-2012/3834 K.)

10.11.2005 tarihli ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanununun 3 üncü maddesinde yer alan Resmi İstatistik Programı kapsamında kurum ve kuruluşlarca yürütülecek çalışmalarda yapılacak sınıflandırmada, aşağıda belirtilen çalışan sayıları esas alınır.

- a) Yıllık çalışan sayısı 0-1 kişi,
- b) Yıllık çalışan sayısı 2-9 kişi,
- c) Yıllık çalışan sayısı 10-49 kişi,
- d) Yıllık çalışan sayısı 50-249 kişi,
- e) Yıllık çalışan sayısı 249'dan fazla.

Beyan

Madde 17 - Bu Yönetmelik ekinde yer alan formlar ilgili işletme tarafından beyan esasına göre doldurulur. Bu Yönetmelik kapsamında yapılacak işlemlerde esas alınan belge ve formların içerdiği her türlü bilgiden başvuran işletme sorumludur. Yanlış ve yanıltıcı bilgilere ve belgelere dayanılarak yapılan işlemlerle elde edilen menfaatler kazanılmış hak sayılmaz.

Yetki (Bu maddede yer alan “Sanayi ve Ticaret Bakanlığı” ibaresi, 10/9/2012 tarihli ve 2012/3834 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki Kararın 12 nci maddesiyle “Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı” şeklinde değiştirilmiştir.)

Madde 18 - Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, bu Yönetmeliğin uygulanmasına ilişkin esasları belirlemeye ve tebliğ çıkarmaya yetkilidir.

Yürürlük

Madde 19 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 20 - Bu Yönetmelik hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Kaynak : <http://kosgeb.gov.tr>